

A HÁROMSZÉKI KILENC FALU KÖZÖS ERDEJÉNEK TÖRVÉNYE, 1713 (II. RÉSZ)

Imreh István professzor úr (1919. szeptember 12. Sepsiszentkirály – 2002. január 31. Kolozsvár) nyomdokán haladva az elmúlt években több, mind- eddig ismeretlen székely falutörvényre és rendtar- tásra bukkantunk. Itt következő dolgozatunkban a háromszéki – pontosabban sepsiszéki – *Kilenc falu erdejéről* 1713. június 12-én hozott *deliberátumokat* – határozatokat, végzéseket, döntéseket – kívánjuk bemutatni, egyúttal közzétéve azok teljes, betű- és írásjel-hű szövegét is. A végzések egy, a 18. század végén vagy a 19. század elején készült másolatban maradtak fenn a Magyar Országos Levéltárban, a dálnoki Lázár család levéltári állagában.¹

A dolgozat közlését az *Acta Siculica* évkönyvek terjedelmi okokból csak két részre osztva tudják megoldani, ezért a 2009. évben megjelent első rész az 1713-as *deliberátumok* elsődleges formai-tartalmi ismertetését tartalmazta, kimutatva azok falutörvény jellegét, elemezte történelmi-társadalmi hátterüket, a birtokviszonyok korabeli földrajzi, rokonsági, demográfiai stb. tényezőit, a beerdölési jogokat (egybevetve 1820-as stb. adatokkal is), valamint az erdőlés rendjét. A második, 2010-ben megjelenő részben az erdő őrizetének, az erdőkiélésnek és a vonatkozó bíraskodásnak elemzésére kerül sor, valamint a két rész közös *Függelék*ként a tulajdonképpeni forrásszöveg közzétételére.

*

Forrásainkban és az általunk tanulmányozott szakirodalomban nem találunk választ arra a jogos kérdésre, hogy miként gondoskodott a kilenc falu közös erdeje őrizetéről.

Az erdőkre, az erdők között lévő hegyi legelőkre sok ember és marha járt fel, ami a közelebbi-távolabbi sepsiszéki falvak közötti számos perlekedés okává vált. Ilyen volt a nagyborosnyaiak és a kisborosnyaiak közötti: 1701. *Die 11. Martij. szabadosan Erdőben jartanak mind KúsBorosnyo között s mind KúsBorosnyon kívül az kertmeget felső hatarban, mind mikor nyomulasban volt s mind mikor tilalomban volt... mikor az felső hatar tilalomban volt nem volt szabad az Nagyborosnyaiaknak sem mas videdk faluknak ot*

*Erdőben fel jarniok es tanorok kaput sem tartottak akkor.*² Étfalva Zoltánt, tehát a kilenc falu erdeje egyik társbirtokos falva a másikat perelte, feltehetően a kilenc falu erdejére felhajtott marhák kártevései miatt: *Anno 1694. die 12 Januarii in Oppido Sepsi Szent György Olt mellyeki Ispán Szék... aszt mondgiak, az felső hatarunkban jarván fel az ő kegyelmek marhái Salvumsit az erdőre, mikor gabona vagjon benne, sok karokot tesznek, sokatis fizettünk erettek, aszt kíványuk jaromban vagj kötelen vigjek fel, vagj vitessek marhajakat, alioquin ami kar leszen in posterum tarozzanak ő kegyelmek meg fizetni, ezen causabol excipiallyuk Czerjek Tamas uramot, Czerjek Simon uramot, Benkő Janos uramot.*³ Erdőt őrző és tilosban járó személy közötti perre is találtunk közeli példát: *die 7 Julij 1690. Comproballya Csiszer Marton hogy az Gabor Diak uram jobbagyat maga oltalmaban verte mivel a tamadott rea elsőbben a' vert hozais fejszevel econtra Gabor a' Diak Uram jobbagya, hogy az jobbagya be akarta vinni a szekeret mivel hogy az Etfalvi tilalmas erdőben erdölt ugy ütötte Csiszer Marton.*⁴

A mindenki által ismert és járt erdő utakat – ilyenek vezettek a kilenc falu erdejébe is – bizonyára jobban őrizték: 1690. 8. *Julij. Gidofalvi felső hatarban Fotos alatt egy földem az mely az erdőly utra megyen.*⁵

Az 1713-as *deliberátumok* nagyjából a kilenc falu erdeje élésének csak egy speciális kérdésével foglalkoznak, ezért természetesnek tekinthető, hogy bennük az erdőőrizetről csak közvetve esik szó, mégpedig a rendtartásnak a tilalmat megszegő bebírók büntetésére vonatkozó előírásában. Az előírás elnagyoltságából arra következtetünk, hogy a büntetés módja és mértéke már régebb óta közzismert volt. Ez megerősíti azt a feltevésünket, hogy a kilenc falu erdejéről már 1713 előtt is hoztak határozatok, de talán – ugyancsak már korábban – valamilyen rendtartásban is szabályozhatták a használatát: a szokásjog bizonyára régóta szabályozta azt. Szervezett erdőőrizet híján viszont meglehetősen értelmetlen lett volna az 1713-as, illetve a feltételezett korábbi határozatokban vagy rendtartás(ok)ban az extraneusok

¹ MOL, P 1610.

² OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 216^f.

³ Uo., 133^f.

⁴ Uo., 18^f.

⁵ Uo., 19^v.

büntetéséről, szekerek és marhájuk behajtásáról szólni. Az erdőörizet módjáról tehát a kilenc falu bizonyára már 1713 előtt megállapodott, hiszen közös erdejük egy-egy darabja – mint láthattuk – minden valószínűség szerint már korábban is tilalmas erdő volt, bár a szabad erdőket is őrizni szokták. A kilenc falu erdejének fájából a jogosultak rendi hovatarozásuknak megfelelő arányban részesültek, ezért feltehető, hogy – mint például a közeli Szemerján és más háromszéki községekben is – az erdőörizeti kötelezettség mértéke is ahhoz igazodott, az erdőpásztori testület tagjait pedig itt is feleskették.⁶ (Nem sokkal korábban Szemerján mintha más lett volna a szokás: 1701. Die 13. Januarij. Az Szemerjai Falus Biro 3[tertio]se kesz vala juralni hogy ab antiqo az Falunak olyan törvenye volt, hogy az Erdőt az jobbgyok hasonlokeppen tartozanak őrizni mint az Szabad emberek.)⁷ A testület szervezetéről, létszámáról, összetételéről, működéséről egyelőre alig tudunk valamit. Az étfalviak például 1826-ban hat emberrel oltalmazták a kilenc faluval közös, a Herec és a Sütő-patak között elterülő *Herecz* közerdőt és közlegelőt, tizennégyel a többi erdejüket.⁸ Feltehető tehát, hogy – mivel a Herec közelebb esett Bodokhoz, mint Étfalvához – a kilenc falu mindegyikéből meghatározott számú erdőpásztor őrizte a közös erdő egy-egy jól körülhatárolható darabját, tehát a kilenc falu egységes erdőpásztori szervezetet hozott létre közös erdeje őrzetére: a Herecen kívül a kilenc falu közös birtokát képező legelők, kaszálók és erdők közül mi csak a Herec közelében fekvő Várhavas (1808) és a Besenyő közelében fekvő Vaspál nevűt ismerjük, amelyek elfoglalása miatt a többi falu perbe hívta a bodokiakat, illetve a besenyieiket.⁹ (Ugyanilyen perlekedés folyt a bodoki borvíz helyéért: „Maga a forrásterület a község határán külön birtokot képez, amelynek tulajdonosa kilenc község, név szerint: Bodok, Zoltán, Étfalva, Gidófalva, Fotos, Sepsimartonos, Angyalos, Eresztevény és

Besenyő községek. A tulajdonos községek azóta, hogy az 1804. évben a közös erdőségek felosztásakor a Sós- és a Vörös-borvizet közös tulajdonként, a hozzátartozó területtel együtt kiszakították, állandóan gondoskodnak arról, hogy a borvízhatár épségben fenntartassék és 1811. június 21-én, 1823. június 23-án, 1826-ban, 1834. június 14-én kelt okmányokban ismételtlen határt vetettek a közterritóriumnak, és utasították Bodok községet, amely pörrel igyekezett a borvizek egyedüli tulajdonához jutni, arra, hogy a forrásokat tisztán fenntartsa s a határokat megvédje. Legutóbb 1875-ben keletkezett egy nagyobb pör a borvíz miatt, mely azonban a kilenc község közös birtoklásának szentesítésével végződött.”¹⁰ Talán a Bodok határában lévő borvízforrások valamelyikét említi a következő feljegyzés is: 1701. Dje 4. Martij. Az Bodoki erdőn valuskut felett.¹¹ Egyelőre nem tudni, a kilenc falu erdeibe bebíró kézdizsékiek hordhattak-e 1831-ig díjmentesen a bodoki borvizekből: 1820-ban ugyanis a bodokiak még ingyen hordhatták a borvizet, és kereskedhettek is vele.¹²) A bírságolás jogával felruházott, közösen választott vezetőség tagjai, az erdőbírák és az erdőpásztorok feltehetően valamilyen meghatározott arányban részesültek az elkobzott javakból vagy azok árából, és a bírságpénzből vagy számunkra ismeretlen forrásból és módon fizették őket.¹³ A falujuk tilalmas erdejét is említő sepsiszentkirályiak és a sepsiköröspatakiak láncot vettek el a tilalmasban erdőlőtől: 1701. Dje 10. Januarij. SzentKirály. Szentgyház erdeiben való erdőlérsért lánczot vettek el... Falu tilalmas erdeje; 1701. Die 19. Februarij. Benkő Mihály unam Arkosi jobbgya Ördög György mene az Köröspataki Szabad Erdőre az végre, hogy nekem Dominus terrestrisnek residentiam leven Köröspatakán fat hozzon meg zalagoltak, egy lanczat el vettek... mivel pedig zaloglas mellett akarnak amovealni engemet residentias embert erdejeknek birodalmatol.¹⁴ Az árkosiak elvették a tilosban erdőlőnek a fejszójét,

⁶ IMREH István 1983, 265, 365, 384. Az erdőt a fabéli részese-dés arányában őrizték.

⁷ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 165^v. A jobbgy valószínűleg a szabaddal azonos mértékben is részesedett az erdőből, de 1727-ben a fél közterhet viselő, *valaki örökös fundusán lakó örökös jobbgy* már csak félrészt kapott: vagy a törvény változott, vagy a jobbgy eleve a részese-dés arányában őrizte az erdőt. (IMREH István 1983, 365, 407.)

⁸ IMREH István 1983, 178, 266; IMREH István 1979, 81. Herec-vára romjai a Málnástól dél- és Oltszemtől északkeletre álló erdőborítottá hegyen találhatóak. A közös erdő őrzete valószínűleg szerre járt a kilenc falu mindegyikében, mint más falvakban. (IMREH István 1983, 479.)

⁹ IMREH István 1979, 85.

¹⁰ GYÁRFÁS Győző 1899, 230. A kilenc falu közös tulajdonában lévő terület: a *Borvíz tere*. (TAKÁCS Péter 2002, 92, 98.) *A' Bor víz teriben A' Telekben; Az Bor víz patakánál; A' Bor víz árka mellett; A' Bor víz teriben a' Veres gödör felett; A Borvíz teriben*

az Asztagos kert; A Bor víz nyíre, A' Bor vízre járo ut helyneveket 1821-ben, némelyiket 1852-ben, 1855-ben, 1856-ban, 1859-ben és 1861-ben is említik: 1876-ban *A Borvíz házat, A Borvíz tetőt és A Borvíz avasát* is. (HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 150, 152–155.) A közös erdő felosztása 1804-ben elmaradt (lásd a dolgozat első részének a 2. jegyzeténél). Eredetileg a bodoki *Alsó avas* (talán a *Borvíz avasa* is) a kilenc falu közös birtoka volt: az előbbi okán folyó perről nem tudunk. (IMREH István 1983, 368–371. Lásd a dolgozat első részének a 86. és a 121. jegyzeténél is.) A zágoni perben (1831) a más falvakkal közös javakat kizárták a felosztásból. (IMREH István 1983, 186.)

¹¹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 206^f.

¹² IMREH István 1983, 262; A sepsiszentgyörgyiek, a bodokiak és az étfalviak a borvízhordást és a vele való kereskedést szabadnak és díjmentesnek vallották. (TAKÁCS Péter 2002, 92, 98–99, 108.)

¹³ IMREH István 1983, 266–267, 300, 306, 385–386, 432, 479.

¹⁴ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 163^f, 193^f.

a kálnokiak a szánjait is: *Anno 1693. die 25 Novembris in Possessione Arkos. Comproballya Daczo Janos Uram, Nagy Gergely ellen, hogy Olah Bukur nevű jobbagianak az erdőben az fejszeit el vette, hat po[l]turaig itta be az korszomara; 1701. Die 12. (Februarij). az Zalani Erdőről jöven az Szanaím ket fejszemet el vettek az Kalnoki Erdőn, Demanik oldal nevű helyben, az közönseges ország uttyan.*¹⁵ A szemerjaiak a tilalmasban erdőllő ökreit vitték be: *Anno 1693 die 3 Decembris in Possessione Angjalos. Szemerja... ket szamu ökrömet Salvum sit vitte volt be az Szemerjai Avasbol.*¹⁶ A tilosban járótól meg nem nevezett zálogot is szedtek: *1701. Dje 14. Jan[uar]ij In Possessione Killyen. Borbely Simonnet az tilalmas erdőben valo erdőlésért zalaglottak megh es arra is compromittalta magát az Falu gyülekezetiben hogy ha nem elegend az az zalogh, többet ad.*¹⁷ A szemerjaiak és a szentkirályiak feltehetően a tilalmas erdőre is alkalmazták törvényüket: *1701. Die 26. Januarij. Jurála az Szemerjai Falusbiro Demeter István 3[tertio]sége hogy olyan törvénye volt Szemerjának az kit az tilalmasból bé vittek egy forintra büntették; 1701. Die 12. Januarij. Szentkirálynak eleitől fogvást olyan törvénye volt hogy valakinek azon határban meg tudták hogy földje vagyon akár Falusi, akár Videk ember lett legyen is, meg izenték hogy arol szamot agyon a Faluval együtt, és ha nem ment, meg büntették Flr. 1. es az Attrixot is azon törvenyel elttettek.*¹⁸ Az erdőpásztorok egyébként azt a szekereset is bevitték, aki a jogos tulajdonos távollétében az illetőtől kapott faanyagot szállította: *Anno 1693 Die 26 Novembris in Possessione Arkos. Doceallja Marton Pál uram Vajna Samuelne ellen, hogy mikor igireti szerint az edgyik szeker vesszőt, az Szemerjai erdőből el vitte, akkor, az szolgálai ertesere adtak Vajna Samuelnenak, hogy tartozzék rá, mert az követekezendő masod napon, az más szeker vesszőtis ki akarjak vinni, mikor az Erdő pasztorok bé vitték, akkor is ott volt Vajna Samuel, s azt mondotta, hogj ő bé nem viszi, mert maga adta az vesszőt Marton Pal Urnak.*¹⁹ Természetesen mindenre volt jogorvoslat is: *1701. Die 13. Januarij. Szemerján jóságos ember és succesive bírja. Ergo hogy az Falu olyan törvennyel nem elttette mint más residentias embereket, es az erdőből bé vitték potentiose cselekedtek az marhainak böcsüjín valora flr.*

*30 az mint tekintették, 8 forintokra, azt eliberallyak.*²⁰ (Egész más volt a helyzet, ha a tilalmas erdőt egy egész falu hordotta el: *Dje 22. Februarij. Arkos Nagy Árnység és Küs Árnység nevű tilalmas erdeit a falu el hordotta és érte nem büntettek.*²¹) A kártevő bizonyára bírságot kellett, hogy fizessen és/vagy – becsűjén – ki kellett váltania zálogba elvett szerszámát, szekerét, marháját: ellenkező esetben mindezeket elárverezhették, a marhát pedig levághatták, és húsát kimérhették. A Fehér megyei Karatna főerdőbírája például 1739-ben 3 forintra büntethette a falubeli, 12 forintra az idegen erdőrontót, épp úgy, mint a szemerjai 1771-ben és a szárazajtai 1775-ben.²² Az erdőpásztorok megkaphatták az elkobzott fát és a bírságpénz egy részét, mint Komollón: *Anno 1693 die 9. X[decem]bris. Kányádi György T[ekintetes] N[emzetes] Henter Mihály Uram ő kegyelme Jobbagya senior perli a bírót és két hütösét. Komolló... in hoc Anno praesenti az Falunak tilalmas nyír erdeiből Szekeret vittünk be azt én hirem nélkül ki adták, holott az fája az Falu Törvénye szerint engemet illetett volna, hogy Falu törvénye szerint nem elttettek calumnian vadnak Singillatim, penszt fizettestis igertek aszt sem adtak meg azertis calumnian vadnak.*²³

Az utóbbi idézet rámutat arra, hogy úgy az erdőpásztorok jogos követelése, mint az erdőkihágások elbírálásának legfelsőbb fóruma – az egyes falvak közgyűléséhez hasonlóan – a kilenc falu közgyűlése, végső fokon pedig a széki tisztség lehetett: *1693. november 20. Szotyor. Le hagyja keresetit fa nem hozas dolgabol; Anno 1693 Die 26 Novembris in Possessione Arkos. Szemerja... Vajna Samuel Déak nem mentette megh az Falu gyülekezetiben Marton Palt Erdőles dolgabol, ergo az Erdőben valo menesert Potentian.*²⁴

A kilenc falu erdeiben bizonyára számos vadállat és madár élt, az erdei patakokban pedig hal, és termett bennük a makkon kívül más erdei gyümölcs is: ha az erdő feltételezett tilalma ezekre is vonatkozott volna, a falvaknak és erdőpásztoraiknak ezekre is gondot kellett volna viselniük, mint más falvakban.²⁵ (Feltehetően vadbőr lopására vonatkozik egy egész közeli példa: *1701. 26 Januarij. Zalán. Balás Mihály jobbágy az erdőn lopott bőrt szánra tett. Csulak Tamas hetedmagaval latta.*²⁶ Lehetett azonban az éppenséggel marhabőr is:

¹⁵ Uo., 118^v, 182^v. Vö. IMREH István 1983, 473.

¹⁶ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 124^v. Vö. IMREH István 1983, 407–408.

¹⁷ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 168^v.

¹⁸ Uo., 176^v, 165^f. Vö. IMREH István 1983, 365, 407–408, 410. Számot adjon = viselje a közterheket.

¹⁹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 120^v. A falu- és határbeli kerítések, az utak, a szuszékok, a kosarak, az aszalók, a szellőzőablakok rácsa stb. vesszőből készült. (IMREH István 1983, 131, 136, 185, 250, 308, 392, 401, 405, 407–408, 410, 413, 455, 467, 472–473, 481; TAKÁCS Péter 2002, 205–207.)

²⁰ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 168^f. Vö. IMREH István 1983, 407–408.

²¹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 153^f – 153^v; IMREH István 1983, 396.

²² IMREH István 1983, 253, 265, 267, 386, 406, 435, 439.

²³ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 127^v.

²⁴ Uo., 114^v, 119^v.

²⁵ IMREH István 1983, 149, 172–174, 259–26, 325, 343, 346, 372, 377, 387, 396, 398, 407, 412, 427, 429, 435, 439, 477. Altörja 1747-es falutörvénye is védi a vadgyümölcsfákat.

²⁶ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 142^v.

*A[nno] 1693 die 10 X[decem]br[is]. Edgj ökrömet szöriről p[rotesta]lok az S[epsi]Szeki Szent Györgyi erdőn gjepesmező helyen meg nyuzták.*²⁷ Előfordult egyéb lopás is az erdőn: *A[nno] 1693 die 12. X[decem]bris. in Anno Praesenti az Köröspataki Erdőről Vadas arra nevű helyből salum sit egy paripamot s egy kancza lovamot loptak el.*²⁸ Bodoki szabad emberek nyestbőrt is adtak el: *A[nn]o 1701 Dje 14. Febr[uarii] Bartha Miklos nestet adot el.*²⁹ A(z ecetnek és pálinkának való) vadgyümölcsöt feltehetően mindig is szabadon szedhették a kilenc falu lakói a kilenc falu erdején, bár ezt 1820-ban csak az eresztvényi úrbéresek említették.³⁰ (A sepsiszéki úrbéresek, szemben a kézdiszékiekkel, bár tilalmat nem említenek, vadászattal, madarászattal és halászattal se falujuk, se a kilenc falu erdejében nem foglalkoztak 1820 táján. *Páll Ferencz szotyori és Száraz Miklos bodoki szabad székely 1701-ben az Oltban halászott.*³¹)

A kilenc falu erdejéből legföljebb legelőnek vagy kaszálónak valót volt érdemes irtani, de erről sem találtunk adatokat a tanulmányozott forrásokban.

A kilenc falu erdejének ügyintézésére vonatkozó iratanyagról csak annyit tudunk, amennyit Imreh István közölt róla, de magunk is talákoztunk egy 19. század eleji, idevágó rövid dokumentummal: *Nevemet alab le irt személy adom ezen kezem írasomot hogy T[ek]i[n]t[e]t[es] Lázár Janos Urtol pertzipialtam egy magyar forintot az 1803dik esztendőben Januariusnak 10dik napjan a kilencz falu törvényes bajaira. Gidofalvi Ovari Samuel m[aga] k[ezével] Lovas Katona kilencz falu Espressussa.*³² (Ez a Lázár János vagy a fia lehetett 1820-ban az egyik kérdezőbiztos.³³) A dokumentumra maga Lázár János írta rá: *Kilentz falu atta reversalis*, de a *reversalis* szó senkit sem kell, hogy megtévesszen, ez ugyanis nyilván csak egy vissza nem térítendő összegről szóló egyszerű elismervény. Abban is bizonyosak lehetünk, hogy valamely, a közös erdővel kapcsolatos ügy intézéséhez volt szükség a pénzbeli hozzájárulásra, mert nem tartjuk valószínűnek, hogy a kilenc falu-nak más közös tulajdona is lett volna. Az együttesen választott vezetőségnek az idők folyamán bizonyára számos más, többé-kevésbé költségigényes ügyben – például a határórtisztek és kvártélyházak fával való ellátása,³⁴ a közös erdő falvankénti elhatárolásával való kísérletezés ügyében stb. – is el kellett járnia. A reverzális vélhetően azt bizonyítja, hogy a kilenc falu erdejével kapcsolatos költségek fedezéséhez a bebírók

hozzájárulását is igénybevevették: a Székelyföldön a közös ügyek intézésének költségeihez – bizonyára az erdőkéhez is – az érintettek és az érdekeltek mindenkor anyagilag is hozzájárultak.³⁵ (Feltehető, hogy akkortájt a kézdiszéki bebíróknak már az erdőörizet költségeihez is hozzá kellett járulniuk, vagy maguknak is részt kellett vállalniuk benne valamilyen formában, például jobbjágyaikat küldve maguk helyett,³⁶ hacsak különleges-kivételes bebírói státusuk nem mentesítette őket ettől a tehertől.) Az elismervény kifejezései elég egyértelműen utalnak arra, hogy nem valamilyen esztendőnként szokásos összeg befizetését nyugtázták, hanem többrendbéli rendkívüli, de legalábbis igen fontos peres ügy költségeihez való pénzbeli hozzájárulását, azt azonban egyelőre nem tudni, hogy 1803-ban épp milyen, a kilenc falu erdejét érintő peres ügyek voltak folyamatban: minden valószínűség szerint a kilenc falu erdejének prevarikátoraitól szedett bírságpénz egy részét is a közös erdő ügyintézésével és pereivel járó kiadások fedezésére fordították. (Függőben marad két további fontos kérdés is: tiltották-e a kilenc falu erdejének a fájával való kereskedést, és adtak-e vagy árvereztek-e el fát a kilenc falu erdejéből a kilenc falu törvényes bajainak igazítására, amint azt az étfalviak tettek falujuk hasonló kiadásainak fedezésére?³⁷)

A fent idézett reverzális a kilenc falu erdeje ügyintézésének egy másik fontos szereplőjével, az *espressussal*, azaz egy pénzfelszedéssel-végrehajtással megbízott, arra kiküldött-kirendelt tisztségviselővel is megismertet bennünket: róla – épp úgy, mint a *plenipotentiarisról* – nem tudjuk, tagja volt-e vagy egyszerűen csak megbízottja az együttesen választott vezetőségnek. A tisztségviselő elnevezése egyébként azonos a falvakat vagy azok lakosainak valamely rendi csoportját valamely ügyben képviselő jogtudó személyekével: ügyvivőkével és szószólókéval.³⁸

A kilenc falu lakói és a beerdölési jogosultságukkal élő bebírók számára a kilenc falu tilalmas erdejének az erdölése – gazdasági jelentőségén túl – társadalmi szempontból is olyan fontos, évente ismétlődő esemény lehetett, amelyet csak gondos előkészítéssel, alapos és körültekintő szervezéssel, a faluközösségek élő struktúráinak működtetésével, a mindenrendű lakosok nagyfokú mozgósításával bonyolíthattak le sikeresen. A siker érdekében létre kellett hozni a kilenc falu erdeje igazgatásának szervezeti keretét, ki kellett alakítani a közös erdővel kapcsolatos

²⁷ Uo., 129^v.

²⁸ Uo., 132^v. A ma is élő Vadas arra erdőnév 1752-ből is ismert. (Cs. BOGÁTS Dénes 1929, 58.)

²⁹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 146^v–147^v.

³⁰ TAKÁCS Péter 2002, 103–104. Az ecetkészítésről és a pálinkafőzésről lásd IMREH István 1983, 259, 261.

³¹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 136^v, 146^v–147^v.

³² MOL, P 1610.

³³ TAKÁCS Péter 2002, 195, 204, 207, 214, 216.

³⁴ IMREH István 1983, 130, 471.

³⁵ Uo., 128, 134–139, 335, 461, 463–464, 493–495.

³⁶ Uo., 233–234, 265, 267–268, 365–368, 386, 391, 395, 398–399, 425, 429, 479.

³⁷ Uo., 255.

³⁸ Uo., 64, 79, 369, 438.

ügyintézés formáit, a változó idők követelményei közepette is biztosítani kellett az igazgatás és az ügyintézés folyamatosságát.

A közös erdőt érintő minden fontosabb kérdésben a kilenc falu mindenrendű teljes felnőtt férfilakossága részvételével – feltehetően legalább évente, mindig más-más társközségben – tartott közgyűlés hozott mindenkire kötelező határozatokat és választotta meg a közgyűlések közötti időszak teljes ügyvitelével, többek közt a határozatok végrehajtásának ellenőrzésével megbízott, önálló bírói testületként is fungáló, bírságolási joggal felruházott vezetőséget. Közgyűléseket természetesen rendkívüli alkalmakkor is tartottak, például a hatodbeli Gohány és a Herec birtoklása ügyében a kilenc falu és a területet megszerezni próbáló Mikó udvar közötti, két évtizeddel korábban kezdődött vita elmérgesedése idején, 1795-ben: a vita véres összecsapásba torkollott, azt pedig hosszas perlekedés követte.³⁹

A helybeliekre és az idegenekre vonatkozó határozatok – épp úgy, mint az 1713-as deliberátumok – feltehetően minden társközség piacán, a templom előtt kihirdetettek, és minden társközség jegyzőkönyvébe bekerültek, a jövevények, idegenből jött szolgáléenyek és a pásztorok előtt pedig talán évente fel is olvastattak.⁴⁰

A vezetőségbe feltehetően minden társközségből azonos számú tagot választottak be, így annak legalább kilenc, legföljebb huszonhét plusz egy tagja lehetett (a Hatodon makkoló idegen sertések ügyében 1816-ban és 1834-ben is a compossessor falvak, Zalán, Oltszem, Málnás, Barót, Bodos és Sepsibacon három-három küldött hozott döntést.⁴¹): ennek a vezetőségnek rendelhették alá valamiképpen a közös erdőt őrző, falvanként meghatározott számú – vélhetően hat-hat – erdőpásztort, továbbá a közös erdőben legeltetett marhák, lovak, juhok és makkoltatott sertések pásztorait. A társközségek a közös erdőnek a hagyomány vagy a közgyűlés által számukra kijelölt részeit saját külön erdőpásztori testületük meghatározott számú tagjával őriztethették, esetleg egy-egy külön erdőpásztori testületet tarthattak fenn, vagy – amint láttuk – akár egy egységes erdőpásztori szervezetet is fenntarhattak erre a feladatra, élén a határbírókéhoz hasonló jogkörrel felruházott erdőbíróval.⁴² Az utóbbi esetekben kilenc ilyen erdőbíróval számolhatunk, fölöttük pedig egy főerdőbíró állhatott: e tisztséget – egyéb hatáskörei

mellett – éppenséggel a plenipotentarius is elláthatta. A plenipotentarius vélhetően inkább az ügyintézés írásbeli, míg az *espressus* inkább annak a gyakorlati oldalával foglalkozhatott, feltéve, hogy nem ugyanazon tisztséget illették mindkét megnevezéssel: mindkettjük illetékes lehetett úgy a kilenc falu összes lakójának, mint a bebíróknak a közös erdőt illető ügyekben. Ezen két, nyilván fel is esketett tisztségviselőt évente a kilenc falu gyűlése választhatta meg vagy a vezetőség nevezhette ki és mindkettő a közgyűlésnek vagy a vezetőségnek tartozhatott felelősséggel és elszámolással, bár a plenipotentariusság állandó jellegű, folyamatosan betöltött, az *espressusság* pedig időszakos jellegű, szükség esetén betöltött tisztségnek tűnik. A vezetőség, a két említett tisztségviselő, a főerdőbíró, az erdőbírák és az erdőpásztorok – csupa hűtös személy – munkarendjéről egyelőre semmit sem tudunk, de tekintettel a sajátos körülményekre az némileg különbözhetett az egyes falvak erdeinek ügyeit igazgató, erdőügyeiben eljáró tisztségviselőktől és erdőőrző testületekétől,⁴³ továbbá gyanítható, hogy *regestrumaik* is voltak, és a működésük során bekövetkezett eseményeket feljegyzésekben vagy jegyzőkönyvben rögzítették.

A sepsiszéki kilenc falu lakóinak egyenlő mértékben, illetve rendi hovatartozásuk arányában való részesedése saját falujuk szabad és tilalmas erdejéből, a kilenc falu némelyike lakóinak részesedése a társközségek valamelyikével közös avasukból – lásd Étfalvát és Zoltánt – és a kilenc falu minden lakójának részesedése Sepsiszék közhavasaiból, továbbá a helybeliek, a sepsi- és kézdiszéki bebírók részesedése a kilenc falu közös erdejéből, a kilenc falu közös erdejébe beerdülő sepsi- és a kézdiszéki bebírók részesedése saját falujuk erdejéből, valamint saját falujuknak más sepsi-, illetve kézdiszéki falvakkal közös erdeiből stb. kitűnően példázza az Imreh István által oly érzékletesen leírt, kis tömbökbe tagozott közösségekkel teli világot, a maga sokszoros összetettségével, bonyolult és mégis áttekinthető működésével.⁴⁴

A kézdiszéki bebírók azon törekvését, hogy a sepsiszéki kilenc falu valamelyikében bennvaló jószágot és általa azok közös erdejébe beerdölési jogosultságot szerezzenek, csupán ősi székely jogukhoz való ragaszkodásukkal magyarázni elégtelennek tűnik: további indokaikat a saját falvaik erdeiről 1820-ban felvett parasztvallomásokról próbáljuk kihámozni.

³⁹ Uo., 178; IMREH István 1979, 82–84.

⁴⁰ IMREH István 1983, 14–15, 335, 377, 386–387, 411–412, 430, 450, 470, 480, 494, 498, 501; IMREH István 1973, 56, 62; SZÓCS János 2004, 79, 89, 111, 116. A csikszenntamásiak (1670) a falugyűlést, a szotyoriak (1727) a törvénynapot is a templom előtt hirdették ki. (IMREH István 1983, 318, 362.)

⁴¹ IMREH István 1983, 152; IMREH István 1987, 129.

⁴² A 18. században a Székelyföldön általános a (fő)határbírói és

a (fő)erdőbírói tisztség. (IMREH István 1983, 232–234, 238–240, 254, 265, 315, 343, 377, 379, 382–386, 391–393, 395, 416, 426–427.)

⁴³ IMREH István 1983, 244, 263–268, 299–300, 306–309, 315, 321–322, 343, 371–374, 395, 407, 426–429, 454–455, 479, 500–501.

⁴⁴ Uo., 26–36. Csak a kilenc falu közös erdejével is kapcsolatos tömböket, tömbösödéseket soroltuk fel.

– Az *alsócsernátoniaknak* jó erdei marhalegelőik voltak, szabad és tilalmas erdőkben – makkoltató helyekben is – bővelkedtek, a tilalmasokat füstszámra osztották minden falulakónak. A fával kereskedtek is.⁴⁵

– A *felsőcsernátoniaknak* némi gyenge, kerttel védett erdei kaszálóik voltak, kaszálás előtt és után azokon legeltették marháikat. Jó vagy könnyen karbantartható utakon megközelíthető szabad erdeik bőséges tűzfájával kereskedhettek is: ha ezen erdőt felfogták volna, fájuk épületfának is alkalmas lett volna. A tilalmas erdők fájából füstszám szerint megkapták az őket megillető részt.⁴⁶

– A *maksaiaknak* jó erdei marhalegelőik, tűzfát termő szabad és épületfát termő tilalmas erdejük is volt, amelyből építésre 2-3 szálat kaptak. Erdőikben mindenféle erdei gyümölcs megtermett. A fával kereskedtek is.⁴⁷ Maksa határában már 1548-ban ismeretes volt a *Fahordóút* helynév.⁴⁸

– A *dálnokiaknak* közeli szabad erdeiben tűzifa, távoli szabad erdeiben épület-, eszközfá és mindenféle erdei gyümölcs is termett, a fával kereskedtek is.⁴⁹ (A dálnokiak 1676 januárjában jogvitába keveredtek a Mogyorós nevű felfogott erdejük fölött.⁵⁰ 1864-ben Dálnok és Mátisfalva közös erdejét, valamint Dálnok és Lécfalva közös erdejét, a *Széphegy* és a *Kárbabágót* említik.⁵¹ Itt jegyezzük meg, hogy az 1713-as delibérátumok falutörvény jellegét hosszútávú érvényességük is bizonyítja, hiszen azok épp az egyik Besenyőre bebíró dálnoki nemes, Hadnagy Mátyás jobbágyait tiltották el a beerdőléstől: a dálnoki jobbágyok 1820-ban sem erdől(het)tek a kilenc falu erdejében.⁵² (A többi bebíró helyzetét ilyen szempontból nem vizsgáltuk, mert – a mátisfalviakat kivéve – azok jobbágyainak beerdőléséről a kilenc falu erdejébe sem 1713-ban, sem pedig 1820-ban nem szólnak a források, a mátisfalvi jobbágyok pedig nyilván nem a maguk jussán erdöltek benne, hanem egyértelműen a földesuruk engedte át nekik időnként a részét,⁵³ olyanformán, mint Lázár Dávid Molnos Kátai Mózes gyalogkáplárnak. A kézdíszéki bebírók 1713-ban a beerdülés jogával együtt bizonyára nem nyerték el a kilenc falu

erdejében való makkoltatás és/vagy az erdei juhlegeltetés jogát: a közeli Szemerja 1727-es falutörvénye az elsőt a bebíróknak, a másodikat mindenkinek megtiltotta, 1771-es falutörvénye pedig nem engedte makkoltatni a bebírókat, és fát se adott nekik.⁵⁴)

– Az *albisiaknak* közeli, jó erdei marhalegelőjük volt, de olyan szabad erdejük nem volt, hogy fával kereskedhettek volna: távol feküdt, és az útja is rossz volt.⁵⁵ Az erdő ugyanis felnyúlt a Bodoki-havasok névadó csúcsa alatt elterülő Kincás-pusztájáig.⁵⁶

– A *márkosfalviaknak* csak Dálnokkal, Albissal és Mátisfalvával közös erdejük volt (az orbaiszéki – zabolai, pávai, kovásznai és gelencei – erdőt, ahol 1703-ban az épületfát vágták, nem említik), ám mivel mindhárom csak vesszőt termett, ezért a *málnási* erdőről hoztak fát mindenféle szükségletre, és sertéseiket is ott, valamint más falvak erdeiben makkoltatták. A közös erdő pusztulását az 1820-as vallomástevők az erdőlés *regulátlanságával* magyarázták. Földesuraiknak a falu határán túl fekvő erdeit nem használták.⁵⁷ (Megjegyezzük, hogy Márkosfalva 1772-es falutörvénye nem tartalmaz egyetlen, az erdőkre vonatkozó előírást sem,⁵⁸ a vallomások pedig azt tanúsítják, hogy később se hoztak ilyen határozatokat.) A málnási erdő bizonyára nem csak Málnás közerdejét jelenti, hanem a Hatodon fekvő, öt másik faluval közös erdőt is: ha feltevésünk helyes, a márkos- és mátisfalviak azért nevezhették málnásinak az utóbbiakat, mert nekik ez a falu esett a legközelebb és nyilván Málnásról közelítették meg a Hatodot is.

– A *mátisfalviaknak* – épp úgy, mint 1703-ban – 1820-ban csak Csernátonnal, Dálnokkal és Albissal közös erdejük erdejük volt (a márkosfalviakkal közös erdejükről nem szólnak), bár az utóbbi kettőben a sardjádokot kecskék, a fákat – szántó- és kaszálónyeres céljából – maguk a helybeliek pusztították, és pusztultak azok a gondviséletlenségtől is, a vallomástevők szerint ugyanis a *silvestris ordo nem observáltatik*. Sertéseiket ugyancsak más falvak erdejében makkoltatták, és földesuraik engedelméből azok más falvak határán fekvő erdejét is – a *málnásit* és a *kilenc Cortzos* nagykiterjedésű erdejét – használhatták.⁵⁹ Az utóbbi

⁴⁵ TAKÁCS Péter 2002, 141–142.

⁴⁶ Uo., 146–148.

⁴⁷ Uo., 153–154.

⁴⁸ TUDÓS S. Kinga 2003, 51; 1602. *Fahordóút*. (CS. BOGÁTS Dénes 1929, 65.)

⁴⁹ TAKÁCS Péter 2002, 142–145.

⁵⁰ TÓTH Ernő 1902, 548.

⁵¹ OSzK Kézirattára, FM 1, 3814/A, 24.

⁵² A Hadnagy család három képviselőjének 1820-ban Dálnokon összesen 14 jobbágya, házas és házatlan zsellére volt, Besenyőn egy se. (TAKÁCS Péter 2003, 122.)

⁵³ Lásd alább, Mátisfalvánál.

⁵⁴ IMREH István 1983, 365, 367, 407–408. Fát csak a falu szelvéből kaptak.

⁵⁵ TAKÁCS Péter 2002, 139–140.

⁵⁶ OSzK Kézirattára, FM 1, 3814/A, 24.

⁵⁷ TAKÁCS Péter 2002, 115, 205–207. A bodokiak 1821-ben említik a málnási erdőt. (HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 152.) Jellemző, hogy 1820-ban az erdőbirtokban bővelkedő kézdíszéki al- és feltorjaiak is Sepsibaconban, a Hatodon makkoltatták a sertéseiket, mint ahogy a miklósvárszéki bodosiak is. (TAKÁCS Péter 2002, 157, 163, 285.) A Hatodról lásd még IMREH István 1983, 152; és IMREH István 1987, 129–130.

⁵⁸ IMREH István 1983, 412–423.

⁵⁹ TAKÁCS Péter 2002, 212–213. A marhák, kecskék, juhok stb. erdei legeltetéséről lásd IMREH István 1983, 210, 307, 365, 373, 401, 407, 437–438, 485, 497; SZŐCS János 2004, 94.

kétségtelenül a sepsiszéki kilenc falu közös erdeje: a *Cortzos* a *Co[mmuni]ttas* hibás olvasata vagy átírása.

– A *martonfalviaknak* makkot és épületre való fát termő erdeik nem, csak tűzifa-termő erdejük volt, amelynek fájával vagy a belőle égetett szénnel néhányan kereskedtek is, makkoltatni a szomszédos – nyilván a Bodoki-havasok lábánál fekvő vagy a Feketeügyön túli, orbaiszéki – falvak erdeiben makkoltatták sertéseiket, a fenyőfát is ezen falvak lakóitól vásárolták pénzért.⁶⁰

(Az albisi vallomások nem hasonlíthatóak össze az 1703-as jelentés megállapításaival, a dálnokiak és az alsócsernátoniak talán a szomszédos falvakkal közös erdőkre is vonatkoztak: az 1703-as jelentés megállapításaitól ezek kisebb, a martonfalviak, a felsőcsernátoniak, a maksiak és a márkosfalviak nagyobb mértékben térnek el.)

Az 1820-as parasztvallomásokat korábbi és későbbi adatok is megerősítik. Forrásaink szerint Dálnoknak és Maksának már 1578-ban is volt egy közös erdeje,⁶¹ 1821. január 2-án, 10-én és 13-án pedig Maksá Dálnokkal, Albissal, Márkosfalvával és Mátisfalvával perelt közös erdeik felosztásáért.⁶² A kézdiszéki falvak külön és közös erdei a sepsiszéki kilenc falu közös és külön erdeihöz hasonlóan a Bodoki-havasokon terültek el, tehát azok az elmúlt századokban határosak voltak a sepsiszéki kilenc falu közös erdejével is. (Több nem is olyan régi térkép szerint az említett sepsi- és kézdiszéki falvak többségének határa egy pontban futott össze a Bodoki havasok gerincén.) A kézdiszéki falvak vélhetően szabályozták is külön és közös erdeik használatát: egyáltalán nem volna meglepő, ha ilyen rendtartás(ok) legalább említés formájában felbukkann(án)a(k). Feltűnő ugyanis, hogy Maksának, Albisnak és Mátisfalvának mindeddig nem került elő egyetlen falutörvénye sem. Dálnok falutörvényeiről sem tudunk mindaddig, míg nemrégiben háromra is rá nem bukkantunk: ezek egyike pedig éppenséggel egy, a falu lakóinak magánerdeire vonatkozó, 1804-ben kelt erdőrendtartás. (Megjegyezzük, hogy az egymással szomszédos háromszéki falvak határperei⁶³ és a falvak, falucsoportok közös birtokai felosztásáért a 18–19. században folytatott perek iratanyagának a feldolgozása által számos, egykor a falvak közös tulajdonát képező erdő, kaszáló, legelő stb. válna ismertté, mert a periratokhoz számos, a történeti

kutatás számára ismeretlen falujegyzőkönyv-kivonatot, szerződést, rendtartást, a közös javakra vonatkozó, a kilenc falu határozataihoz hasonló okiratot csatolhattak. A kilenc falu közös erdejéről hozott határozatok általunk fellelt másolata épp azt jelzi, hogy az ehhez hasonló okiratok felbukkanása – bár némileg idő és szerencse kérdése is – a kutatásoknak a legkülönbözőbb forráscsoportokra való kiterjesztésétől várható.)

A kézdiszéki bebírók falvainak külön és közös erdeiről szóló beszámolók azt sugallják, hogy azok 1820-béli és 1713-béli állapota között viszonylag csekély lehetett az eltérés, mivel a szabad erdők dolgában legjobban álló, a legnépesebb kézdiszéki falvak közé tartozó Alsó- és Felsőcsernátonból, továbbá a kilenc falu erdejéhez legközelebb fekvő Maksáról jóval kevesebben törekedtek beerdölési jogosultságot szerezni a kilenc falu erdejébe, mint a közös, ám lepusztultabb, illetve távolabb fekvő szabad erdőkkel rendelkező Albisból, Dálnokból vagy Márkosfalvából. A Maksáéval lényegében azonos lélekszámú, hasznos fájú erdővel igen gyengén álló Martonfalva lakói érdekes kivételt képeztek: nemigen törekedtek jószágot – és ezzel beerdölési jogot – szerezni a kilenc falu valamelyikében.

A kézdiszéki bebírókat erdeik állapotán és ősi jogaikhoz való ragaszkodásukon kívül vélhetően leginkább az ösztökelte a sepsiszéki kilenc falu közös erdejébe való beerdölési jogosultság megszerzésére, hogy a beszállított császári hadak tűzi- és más fával való ellátásának kötelezettsége vagy maguknak a császári hadaknak a mindennapi erdei kártevésai – bár vélhetően a kurucok se kímélték a labancoknál jobban az erdőt – már nemcsak falvaik szabad, hanem tilalmas erdeit is pusztulással fenyegették,⁶⁴ a megszállást pedig a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc bukása, a háromszéki nemesek és a két vitézli rend, a lófők és gyalogok 1713 januárjában bevett hűségesküje után véglegesnek lehetett tekinteni, tehát célszerűnek látszott védelmezni vagy legalább kímélni e falvak saját és közös erdeit. Az új rend fokozatos megszilárdulása a gazdasági tevékenység számára is nyugodtabb, kedvezőbb körülményeket biztosított, márpedig a kézdiszéki bebírók falvai (és a sepsiszéki Eresztevény) az egyik legfontosabb, legforgalmasabb útvonalra voltak-vannak felfűzve, és a székek bizonyára még a megszállás nyújtotta korlátozott lehetőségeket se haboztak anyagilag kihasználni.⁶⁵

⁶⁰ TAKÁCS Péter 2002, 208–211.

⁶¹ SzOkI, V, 110–111.

⁶² MOL, P 1610.

⁶³ IMREH István 1983, 171.

⁶⁴ Dálnokon, Martonfalván, Albisban, Márkosfalván, Csernátonban és más kézdiszéki falvakban 1694-ben Pace generál, Gidófalván, Martonoson, Fotoson, Angyaloson, Bodokon, Besenyőn, Étfalván és más sepsiszéki falvakban Veterani generál kompániái teleltek. Málnást és Oltszemet 1690-ben Thököly tatárai elégették, gabonáját elprédálták, a két faluban 1694-ben nem volt több 10 szabados embernél. (SzOkI, IV, 333, 335.)

⁶⁵ Jellemző módon Antal Péter lófőt, megyebírót, aki hetivásár napjára eső ünnepen fát vitt eladni a kézdivásárhelyi piacra, a megyeszéke előbb elítélte, majd felmentette: 1722. március 6. „Megye Birája Antal Péter Uram extradatus hogy Innep napon fát vitt az Városba csütörtökön lévén az Innep ergo convincit[ur] in flo 6.; Antal Péter Uramnak mint hogy Csütörtökön lőtt a' fa vitel most pro semper condonáltatik”. (COROI Artur 2007, 1. 116.) Antal Péter 1713. január 17-én, Altorján esküdött fel VI. Károly német–római császár (III. Károly magyar király) hűségére. (SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 629–631.)

Nem vetíthetjük a későbbi adatokat korábbi időszakokra, de eléggé feltűnő, hogy a kézdi- és sepsiszéki bebírók falvaiban 1820-ban több, a tűzifától és a faszéntől függő mesterséget és foglalkozást űztek, mint a kilenc faluban, ami az előbbieik erdeinek állapotára is kihathatott. (Lásd a XX. és a XXI. táblázatot.)

A kézdívásárhelyi és a sepsiszentgyörgyi kézműipar, a Brassóból Moldvába irányuló átmenő forgalom tűzi- és eszközfá-szükséglete mindig nagy volt, a háromszéki mezővárosok és Brassó piacán pedig szintén nagy volt a fa iránti kereslet: a fának, mint árunak és nyersanyagának a fontossága a 17. század végétől kezdve egyébként is folyamatosan növekedett, és nincs kizárva, hogy a kézdiszéki bebírók a falujuktól távol eső erdők fáját nem maguk akarták felhasználni, hanem például – annak legalábbis egy részét – a Kálnokyak zalánpataki üvegcsúre bérlőinek akarták eladni.⁶⁶ A legfőbb ok azonban az lehetett, hogy Kézdiszékeknek nem volt a sepsiszékiek bodzai közhasasaihoz hasonló széki birtoka.⁶⁷ (Jellemző, hogy 1820-ban csak a márkosfalvi és a mátfalvi valomástevők említették földesuraik más falu vagy falvak határában lévő, számukra is némi jelentőséggel bíró erdeit.⁶⁸)

Összehasonlításként álljanak itt a sepsiszéki bebírók falvainak erdeiről 1820-ban lejegyzett vallomások idevágó adatai. Bodokon egy rétyi és egy étfalvi, Besenyőn egy bikfalvi, egy angyalosi, egy zoltáni és egy uzoni bebírót találunk az 1713-as deliberátumokban, bár ennél akár nagyságrendnyivel is többen lehettek. A kebelbeliek – az *étfalviak*, az *angyalosiak* és a *bodokiak* – 1820-beli helyzetét fennebb már ismertettük. A *rétyieknek* csak a falutól távolabb volt lehetőségük erdőlni, fával nem kereskedtek, makkoltatni pedig csak a *Szék havasán* tudtak.⁶⁹ A *bikfalviak* erdeje is távol esett a falutól, de nekik saját makktermő erdejük volt, és a fával kereskedtek is.⁷⁰ A legtávolabb a falujuktól az *uzoniak* erdeje esett, ellenben a Lisznyóval, Szentivánnal és Laborfalvával közös erdejükben makk termett, és a *Szék havasán* is

makkoltattak.⁷¹ A sepsiszéki bebírók falvainak erdei tehát a kézdiszékiekéinél valamivel jobb állapotban voltak, de a falvakhoz legközelebb eső erdők már itt is jócskán lepusztultak. Ezen falvak nemesei és lófői bizonyára akkor is gyakrabban mentek a szék vásáros helyeire, a falujukhoz és a kilenc faluhoz is igen közel eső Sepsiszentgyörgyre és Illyefalvára, még ha se vásárra, se székgyűlésre, se bírósági tárgyalásokra nem került is sor, és nekik maguknak sem volt sürgős-fontos elintéznivalójuk, mint a távoli, lakatlan *Szék havasára*, és részesedést is inkább a kilenc falu közelebb fekvő erdeiben kívánhattak szerezni.

Az elmondottakon kívül – többek közt – az lehetett a kézdiszékiek zöme bodoki és étfalvi jószág-szerzési törekvésének egyik oka, hogy a kilenc falu erdeje nagyjából valószínűleg a Bodoki-havasoknak az Olt felőli lejtőin terült el, mint a hozzátartozó Herec is: 1820-ban a közös erdőt az Olt-parti bodokiakon és zoltániakon kívül csak az eresztvényiek említették.

A kilenc falu közös erdeje – mint számottevő erdő- és legelőterület – nyilván számos helyi vagy általánosabban ismert és használt elnevezéssel illetett erdő- és legelőrésze tagolódott, de azt bizonyára minden darabjáról tudták, hogy az a közös erdő része. Ezért nem különösebben meglepő, hogy egyelőre csupán három darabjának a nevét ismerjük biztosan. Szabó T. Attila Angyalos és Bodok határában találkozott a *Kilenc falu erdeje* elnevezéssel: 1749. Angyalos. „Lévén Angyalosnak egy felfogott erdeje, már most szintén elpusztult, melly erdőt communi consensu omnium Incolarum conferalak az Ekk[esi]ának cum tali modalitate, hogy ennek utánna felfogott erdő legyen és senki erdőlni ne merészelje... Mely erdő vagyon Matepataka verőfénye nevű helyen; vicinusa dél felől nemzetes Forró uraimék erdeje; napkeletről Kilenc falu köz élő helye; nap nyugotról az erdőelő út; északról pedig a hát út: a régi halmokat hánnya fel újolag az ekklésia”; 1850–1860. Bodok. „Kilenc falu erdeje”.⁷² A *Kilenc falu erdejével* legszorgosabb

⁶⁶ IMREH István 1983, 260–262, 471–473, 480–481, 501. Gróf Kálnoki Sámuel (1640–1706), Erdély kancellárja, majd kincstartója is (1703), 1695 után Bécsben lakott. (BÍRÓ Vencel 1935, 126, 162; KAZINCZY Gábor 1863, 131–132; SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 378; II, 18.) A kilenc falu valomástevői közül a gidőfalviak említik az üvegcsúrból reájuk háruló kevés hasznót, az étfalviak pedig azt vallják, hogy abból semmi hasznuk. (TAKÁCS Péter 2002, 105–106, 108.)

⁶⁷ A Hat falu (Sárfalva, Szászfalu, Nyujtód, Lemhény, Almás és Csomortán) marhalegelőül szolgáló közös havasát 1799-ben Lemhényben, a lemhényi és almási közös erdőt 1799-ben Almásban említik, az ozsdolai szabad erdőre 1774-es adat szerint emberemlékezet óta hat mezőföldi falu lakosai jártak. (HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 77, 114; IMREH István 1983, 427.) Az 1584-ben *Ország szabadjának* nevezett, Kézdivásárhely

és több kézdi- és kászonszéki falu által adományként bírt területet, amelyet az illető települések lakóinak állatai mindaddig közösen és szabadon éltek, 1581 és 1584 között Kecseti Károlyi István, a szentléleki vár ura foglalta el. (IMREH István 1983, 178; SzOkl, IV, 77, 90.) A kézdívásárhelyiek a 18. század elején elfoglalták az akkor *Király szabadjának* nevezett területet a Kászton rétyjén, amelyet addig az utasok használtak állataik legeltetésére. (SzOkl, VII, 307.)

⁶⁸ TAKÁCS Péter 2002, 207, 213.

⁶⁹ Uo., 122.

⁷⁰ Uo., 38. Lásd a 18. jegyzetünknel is a dolgozat első részében.

⁷¹ TAKÁCS Péter 2002, 132. Uzon és Lisznyó erdeje Szentivánnal és Laborfalvával is közös volt. (IMREH István 1999, 187.)

⁷² HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 22, 150–156.

háromszéki helynévgyűjtőink egyike, Cs. Bogáts Dénes is csupán egy 1872-ben kelt fotosi okiratban találkozott.⁷³ Orbán Balázs egyáltalán nem említette a kilenc falu erdejét: ottjártakor a kilenc falu előljárói és papjai maguk sem igen említették, pedig a bodoki savanyú- és veresborvíz az 1860–1870-es években még a kilenc falu közös tulajdona volt. Pesty Frigyes 1864–1865-ös helynévgyűjteményében mindössze Benkő Dénes eresztvényi prédikátor és társai (Vítályos Gábor jegyző és László János egyháztanácsos) nevezték meg a kilenc falu erdejét: *Továbbá az 1-ső pont alatt felhozott 5 erdőbérczek a községhez északról folyó Besenyő patakának keleti partján fekszenek falvánktól északra egy óra járásnyira eső Besenyő falu felől egymástól elkülönítve a 9. község erdőbércei közt.* Szörtsey Vince zoltáni bíró pedig – a közös erdő nevének említése nélkül – felsorolta az egykori társtulajdonos községeket: *(Zoltán) Erdei pedig határosak Oltszem, Bodok, Étfalva, Gidófalva, Fotos, Martonos, Angyalos, Besenyő és Eresztvény erdős részleteivel.* Zoltán feltehetően az osztozkodás révén kapott egy darabot a bíró által említett Herecből, ezért a kilenc falu erdejének pontos körülhatárolása és részei elnevezésének tisztázása további kutatásokat igényel, mert nem tudhatjuk, hogy a kilenc falu előljárói által felsorolt erdőnevek közül melyek voltak eleve az illető falvak saját erdei, és melyeknek váltak kizárólagos tulajdonosaivá a közös erdők elosztásával.⁷⁴ A zoltáni bíró jelentése azonban kimondatlanul is jelzi, hogy az osztozkodás után a kilenc falunak a közös erdőből jutott erdőrészei egy pontban, feltehetően a Bodoki-havas csúcson találkoztak. Megjegyezzük, hogy a régebbi írott forrásokban a falu határának egyes részeiről annál kevesebb szó esik, minél távolabb esnek a falutól, és minél kisebb a szerepük az élelemtermelésben, még akkor is, ha egyébként a mindennapi életben, sőt, a létfenntartásban olyan fontos szerepük volt, mint az erdők fájának, gyümölcseinek, gombáinak, vadállományának, madarainak. A régebbi századok embere számára az erdő amúgy is titokzatos, félelmetes hely, amire számos népmese, népi mondás, irodalmi mű és képzőművészeti alkotás a tanúság, azok pedig, akik ismerve titkait, félelem nélkül jártak benne, általában nem tudtak írni, vagy ha igen, tudásukat nemigen osztották meg másokkal.⁷⁵ Az is általános szabály,

hogy régi emberek a kortársaik számára jól ismert dolgokról viszonylag keveset írtak. Erdély tájait különben még a 18. század elején is az erdők uralták, amelyeknek viszonylag kevesebb törődés mellett is megvolt a hasznuk, a hagyományos világ pedig nemcsak olyan értelemben volt az erdő világa, hogy sokkal több volt az erdő, mint a 19–20. században vagy manapság, hanem olyan értelemben is, hogy tájainkon a legkülönbözőbb épületek és eszközök többségének alapanyaga, továbbá a kor egyetlen ismert és használt szilárd „energiahordozója” is a fa volt.⁷⁶

Mindeddig nem szolgáltunk magyarázattal arra, hogy közös erdeje ügyében a kilenc falu miért épp a széki tisztséget kérte fel a bíraskodásra. A kérdésnek van akkora súlya, hogy külön foglalkozzunk vele.

A birtokjogi perekben mindig azon szék bírói fóruma volt illetékes, amelyben a birtok feküdt, tehát akár a kilenc falu perelte a kézdi bebírókat, akár azok pereltek a kilenc faluval a beerdölés jogáért, a pernek a sepsiszéki tisztség előtt kellett folynia. Ezt a szabályt a 17. század végén maga a sepsiszéki szék bíróság így fogalmazta meg: *A[nno] 1693 die 3 Decembr[is] in Possessione Angjalos Mane... Mivel az mely jóság felől Szöke Janosne Kőkösi Szabo Mihályt Keresi Kézdi Szekben vagjon itt az Sepsi forumon nem perelhettnek erette.*⁷⁷ (A sepsiszékieknek mindenkor voltak kézdiszéki, a kézdiszékieknek sepsiszéki jóságaik.)

Ugyanakkor feltehető, hogy a kilenc falu is – már jóval a bíraskodási eljárás kezdete előtt – admoneálhatta/felszólíthatta a bebírókat, hogy az addigi beerdölési gyakorlatnak vessenek véget, rendezzék a törvényeknek megfelelően jóságuk helyzetét, és tisztazzák a vele járó jogokat és azok mértékét, mert az általuk bírt jóság semmiképp nem jogositja fel őket automatikusan a közjavakból való részesedésre.⁷⁸ A deliberátumokból elég egyértelműen kitűnik, hogy a bebírók – feltehetően a szokás meggyökereztségével érvelve – nem tettek eleget a felszólításnak. Egyetértés híján a felek együttesen is felkérhették az ügyben illetékes sepsiszéki tisztséget a bíraskodásra, de az sem lenne meglepő, ha azt maguk a bebírók kérték volna: a felperes ugyanis az alperes környezetében kellett, hogy keresse és bizonyítsa igazát.⁷⁹

Láttuk, hogy az erdőből a különböző rendű lakosok a kilenc sepsiszéki falu mindegyikében más-más

⁷³ CS. BOGÁTS Dénes 1929, 60. Bogáts másik helynévgyűjteményében nincs nyoma a kilenc falu erdejének. (CS. BOGÁTS Dénes 1958.) A bodokiak 1876-ban az angyalosi erdőt a maguk erdeivel szomszédosnak mondták. (HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 22, 155.)

⁷⁴ OSzK Kézirattára, FM 1, 3814/A, 24.

⁷⁵ DUBY, Georges – LARDREAU, Guy 1993, 145.

⁷⁶ DANKANITS Ádám 1983, 41–42, 55–56; UJFALVI Sándor 1990, 144; IMREH István 1983, 146. A műholdas felvétele-

ken a megművelt területek – igen találóan – vörösbarna színűek: a Háromszéki-medence ezeken elég elborzasztó képet mutat.

⁷⁷ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 125^r.

⁷⁸ Lásd a dolgozat első részének az 55–57. jegyzeténél.

⁷⁹ IMREH István 1973, 65. Személyek esetében „kit-kit a [maga] székén keressenek előbb szer”. (SzOkI, II, 119–127, 1555. április 28., 35. cikkely.) Közössége(ke)t nyilván az illetékes széki tisztség előtt perelhettek.

arányban részesültek, az illető közösségek tehát valószínűleg eltérően ítélték meg, hogy milyen rendű bebírók milyen nagyságú, jogi természetű stb. jószág után milyen mértékű jogot kaphassanak a beerdőlésre, ezért a széki tisztségre hárulhatott a feladat, hogy az érintett közösségek közakarátát közös nevezőre hozza, és a bebírók jogos igényeivel is összehangolja.

Az imént elmondottak nem tekinthetőek pusztán feltevésnek: a kézdiszéki bebírók nyilván maguk is arra törekedtek, hogy ne csak a kilenc falu, hanem a sepsiszéki tisztség is ismerje el valamilyen formában beerdőlési jogait, mert nekik – szemben a sepsiszékiekkel – nem állt módjukban azokat közvetlen módon bejegyeztetniük a sepsiszéki statútumokba.⁸⁰ Ezt a célt el is érték: a deliberátumok a kilenc falu erdejébe való beerdőlés szempontjából a széki statútum speciális előírásaihoz hasonló jogerővel bírtak. A deliberátumok Sepsiszék tisztségét, a kilenc falut és a beerdőlés jogát elnyert bebírókat egyaránt kötelezték, ugyanakkor precedenst teremtettek a beerdőlési jogot már elnyert bebírók örököseivel és az újabb bebírókkal felmerülő jogviták eldöntésének módjára nézve, bármiképpen jutottak volna is az utóbbiak bennvalóhoz a kilenc falu valamelyikében. A deliberátumok nyilván bármilyen, az erdőléssel kapcsolatos jogvitában hivatkozási alapul szolgáltak a kilenc falu, a szék bírái, a magasabb bírói fórumok és a mindenkor kormányzat előtt is az ellentmondással, tiltakozással élő vagy peres eljárást indító pretendensekkel szemben.

A kézdiszéki bebírókat illető feltevésünket látszik igazolni az a tény is, hogy az 1713-as deliberátumokat a kézdiszéki Bak Ferenc lófő is hitelesítette aláírásával. Az eljárás folyamán mindvégig ő képviselhette a kézdiszéki bebírókat, ezért – bár őt magát is csak az eljárás folyamán ismerték el hivatalosan sepsiszéki birtokosnak – írhatta alá Sepsiszék esküdt ülnökéként a deliberátumokat. Az 1713-as deliberátumokat meghozó és aláírásukkal hitelesítő sepsi tisztek közül négyen a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharcot megelőző években-évtizedekben is széki tisztek, bírói hatáskörrel felruházott testületek tagjai voltak, négyük közül hárman pedig az 1713-as sepsiszéki homagiális lajstromot is hitelesítették aláírásukkal: a széki tisztség személyi összetétele tehát nem változott meg lényegesen a szabadságharc éveiben, vagy annak elmúltával több, a szabadságharc előtt fungáló

személy is újból elnyerte az illető tisztséget. A homagiális lajstromban további három sepsiszéki aláíró nevét is megtaláltuk.

Az a tény, hogy a kilenc falu erdejének ügyében 1713-ban egy kilenc tagú – nem pedig egy szokásos, hat- vagy héttagú – bírói testület járt el, a meghozott döntések jelentőségére, míg az, hogy ezen testületben egy kézdiszéki személy is helyet kapott, a szomszédos székek falvai között felmerülő vitás kérdések eldöntésére hivatott testületek összetételére mutat rá.

A kézdiszéki bebírók beerdőlési jogát rögzítő végzések meghozatala – az eljárás összes körülményét figyelembe véve – egyúttal a birtokbaiktatás egyik formájának tekinthető, márpedig ez az aktus mindig a székbíró jelenlétében zajlott: a régebbi időkben a szék hadnagya vagy kapitánya is a székbíró jelenlétében iktatta be birtokukba a király vagy a fejedelem által a Székelyföldön megadományozottakat, amióta azonban a Habsburg-hatóságok az előbbi tisztségeket megszüntették, a feladat csak magára a székbíróra vagy a széki tisztségre hárult.⁸¹

A sepsiszéki kilenc falu a Bodoki-havasok déli nyúlványa nyugati és déli oldalán, a bebíró kézdiszékiek falvai a Bodoki-havasok déli nyúlványa keleti oldalán helyezkednek el folyamatos láncban, de másként és az utóbbiaktól keletre a közelben nincs jelentősebb erdős terület. (Lásd a XXII. táblázatot.)

A székely falvak erdei – épp úgy, mint maguk a székely székek – nem mindenütt voltak pontosan elhatárolva egymástól,⁸² ezért feltehető, hogy a beerdülő kézdiszékiek falvainak erdeit sem *métázták* el kellőképpen a kilenc falu erdejétől, ami miatt az utóbbiban nyilván gyakoriak voltak a kézdiszékiek szándékos és/vagy véletlen kártevésai is: az a tény, hogy számos kézdiszéki nemes és lófő igyekezett a kilenc falu valamelyikében való jószágszerzéssel jogalapot teremteni magának a kilenc falu erdejébe való beerdőlésre és elkerülni az idegen *erdőrontókat* sújtó keményebb büntetéseket, a régi szokásjogi rend erejének és a jogkövető magatartásra való hajlandóságnak a tanúbizonysága.⁸³

A két falucsoport falvai az összeírásokban igen jellegzetes módon csoportosulnak, bár ritkán találjuk őket egymás közvetlen szomszédságában. Sorrendjüket megtartva, más betűtípussal írtuk, és egymástól vastagabb vonallal választottuk el azon falucsoportot-

⁸⁰ IMREH István 1983, 253.

⁸¹ 1409. április 10. A marosszéki székelyek a Sáromberkéhez és Gernyeszeghez bírt *Ebes* nevű szántóföldeket és erdőrészeket, melyeket egy ideig elfoglalva tartottak, Somkerek Antalnak és Jánosnak visszabocsátották, s őket azok birtokába székely szokás szerint a szék bírása jelenlétében Andrásfalvi Balázs marosszéki hadnagy iktatta be, mégpedig ellentmondás nélkül (SzOkl, III, 27–28); 1410. február 11. A szék ítélete értelmében Marosszék tisztjei birtokba iktatták a megadományozott személyeket (Uo.,

31–33); 1470. december 27. A marosszéki Jobbágyistvánfalván is a szék tisztjei iktatták birtokba a megadományozottakat (Uo., 89–91); 1537. december 15. Mátisfalvi Csató György kézdiszéki kapitány és Albisi Both Bertalan kézdiszéki bíró beiktatták Szép Péter márkosfalvi örökségébe Domokos Mihályt és Becz Pált (Uo., 265–266).

⁸² IMREH István 1983, 151.

⁸³ Uo., 263–265. Szemerja (1727) kivétel: a bebírók és a helybeliek ugyanannyi erdőbírságot fizettek. (Uo., 365.)

kat, amelyek közé az összeírásokban két falunál több ékelődött be. (Lásd a XXIII. a és b, a XXIV. a és b táblázatot.)

Az is jellemző, hogy mely egy vagy két falu ékelődik be a számunkra fontosak közé. (Lásd a XXV. és a XXVI. táblázatot.)

Látható, hogy mindkét falucsoport tagjai rendelkeztek saját és/vagy közös erdőkkel a Bodoki-havasokon. A kilenc falu többsége gyakran a sepsiszéki összeírás végén, a nyolc falu többsége gyakran a kézdiszéki összeírás elején szerepel, a falvak sorrendje pedig bizonyára megfelel az idők folyamán igen keveset változó, az ideiglenes változások után pedig a régebbi állapotokhoz többnyire visszatérő katonai, közigazgatási, bíraskodási stb. beosztásnak.

Önkéntelenül is felvetődik a kérdés: nem lehetett valaha a Bodoki-havasok lábánál fekvő sepsi- és kézdiszéki falvak közös tulajdona az a hatalmas erdő- és legelőterület, amely ezeket a havasokat borította és borítja? A kérdés akkor sem indokolatlan, ha az egymással szomszédos székek egymással szomszédos falvainak vagy falucsoportjainak kimondottan közös tulajdonára sem az általunk tanulmányozott szakirodalomban, sem a forráskiadványokban, sem a különféle okiratokban nem találtunk példát, legfeljebb az élesen megvont határ híján előforduló közös vagy teljesen szabad használatra.⁸⁴ (A Hatod nem tekinthető példának két szomszédos szék szomszédos falvai – a sepsiszéki Zalán, Oltszem, Málnás, a miklósvárszéki Barót, Bodos és Nagy- vagy Sepsibacon – compossessorátusának, mivel Miklósvárszék Sepsiszékből szakadt ki 1404-ben.⁸⁵) Erre a kérdésre azonban egy másik tanulmánynak kellene választ keresnie, mert arra viszont találtunk példát, hogy 1567-ben Étfalva 6 portával a sepsiszéki, 28 portával pedig a kézdiszéki falvak közt szerepelt a 25 dénáros adólajstromon,⁸⁶ 1593. július 25-én pedig Daczó Tamás, Szentmarjai Geréb János és

Szentmarjai Geréb István beiktatta Mikó Jánost, Miklóst, Pétert és Györgyöt Oltszem, Bodok, Málnás, Fotos, Étfalva, Gidófalva és Zalán sepsiszéki, továbbá Csernáton és Dálnok kézdiszéki falvak, valamint *Bormező, Gohánypusztá, Kincsvára helye*, a bodoki *Havasmezeje* erdő, a *Sombormezeje és Felgohánymezeje* birtokába.⁸⁷ A Gohánypusztá és a Felgohánymezeje a Hatodon található, de a többi helynév a Bodoki-havasokon elterülő olyan erdőselegelő területekre vonatkozik, amelyek – mint például a Kincsvár helye – eredetileg a kilenc falu erdejéhez tartozhattak:⁸⁸ a kilenc falu erdejétől való elhatárolásuk – hacsak az érdekelt falvak 1601-ben vissza nem szerezték ezeket a területeket⁸⁹ – számos, a kilenc falu és a földesurak közötti jogvitára adható alkalmat. Az is figyelemre méltó, hogy Martonos nevű falu Sepsis- és Kézdiszékben ősidők óta egyaránt létezett, a lécfalviak pedig részesei voltak Sepsiszék közhavasának. (És még egy meggondolkoztató példa: 1597. október 6. ...akkoron mű előttünk *Maxafalva* képében *Benkő István, Maxai Bálint bíró és Böjte Tamás egy felől, más felől pedig Eresztevényi Mihály, Zajzon Bálint és Orbán Mihály bíró Eresztevényfalva képében és magok kívánák mű tőlünk és ex spontanea eorum voluntate így deliberalunk közöttök, hogy ellegyenek egymás határa nélkül; miérthogy azon Kézdi és Sepsis székek között való határ ez két falu határa, az ország szokása és törvénye szerént mindenik falu az ő határát Szent György naptól fogva Szent Mihály napig tilalmasba tarthassák, Szent Mihály nap után Szent György napig a hol egyiknek szabad, a másiknak is szabad legyen. Ez alatt pedig a kinek barmát behajtják a tilalmasból, az előbbi szokás szerént egy ember barmától négy pénzt fizessenek és vehessenek.*⁹⁰ Eresztevény és Maksa határa tehát azon a szakaszon, amelyen a szántóik és a rétejek terültek el, egybeesett Sepsis- és Kézdiszék – vízfolyás alkotta – határával, és a két falu az őszi határszabadítástól a tavaszi

⁸⁴ Uo., 151. A falutörvények, határozatok, rendtartások, végzések közül csupán néhányban esik szó a falvak közötti határokról és határjelekről. (Uo., 292–294, 435, 470, 495.)

⁸⁵ SzOkl, I, 97. A 18–19. században a Hatodért kemény küzdelem folyt a Mikók és a hat község között. (IMREH István 1979, 81.)

⁸⁶ SzOkl Ús, VII, 63. A Kézdiszékhez számolt 28 étfalvi portára nem találunk magyarázatot: Étfalván 1567-ben nem is lehetett ennyi porta. A kapuszámok korabeli összegezése sem Kézdi-, sem Sepsiszéken nem egyezik a ténylegesen összeírttal: az utóbbiban például a bölöni kapuk száma ismeretlen maradt, kapuszám helyett 130 dénárt írtak a lajstromba. Ezt a huszonötöt nem osztható számmal adták hozzá a többi sepsiszéki kapuszámhoz, bár a bölöni kapuk száma se 5, se 130 nem lehetett.

⁸⁷ SzOkl, IV, 120–121. Ezen helynevek egy része, valamint a Mikó családra utalók Zalán, Málnás, Bodok, Besenyő, Hidvég és Alsócsernáton határában bukkanak fel, *Gohánypusztá* például

a *Hatodon* terület el. (IMREH István 1983, 453; IMREH István 1979, 81; CS. BOGÁTS Dénes 1929, 55, 57, 58, 61, 65, 71.) Annak, hogy Kézdiszék valaha Sepsiszék része lett volna, egyetlen, közvetett – tehát bizonytalan – jele, hogy a pápai tizedjegyzékek egyike a Sepsis archidiaconatus papjai közé sorolta a Kézdi archidiaconatus papjait. (MVH, I/I, 105–126.)

⁸⁸ Bodok határában lévő vagy Bodok határával szomszédos területeket jelöltek 1821-ben, 1850–1860-ban, 1852-ben és 1876-ban a *Gohány*, a *Kincsvásás*, a *Vár havasa*, a *Gohánvápa* helynevek. (HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 150–156.) *Kincsvás* 1796-ban Bodok határában bukkan fel. (CS. BOGÁTS Dénes 1929, 58.)

⁸⁹ SzOkl Ús, IV, 15.

⁹⁰ SzOkl, V, 161. Másolata az eresztevényi Eresztevényi család levéltárában is fennmaradt. (SÁL, Fond 65/37, Fasc. I.) Ezúton köszönjük meg Csáki Árpád sepsiszentgyörgyi történésznek, hogy felhívta figyelmünket a másolatra, és számunkra át is írta azt.

határtalalom kezdetéig az őszhatár kivételével az egyezség megkötése után is élhette egymás szántóhatárát. Abból a tényből, hogy a maksaiaknak és más kézdiszékieknek nem volt olyan bennvalójuk Eresztevényen, amely után beerdölést igényeltek a kilenc falu erdejére, nem következik egyenesen az, hogy a vélhetően azonos havasi határ két oldalán Maksának és Eresztevénynek a szántókhoz és a rétekhez, illetve azok egy részéhez hasonlóan egy még 1713-ban is *közre élt* erdeje terült el, és csak attól északnyugatra kezdődött a kilenc falu erdeje, de ezt a lehetőséget sem lehet teljességgel kizárni.) A sepsiszéki kilenc és a kézdiszéki nyolc falu közötti átjárhatóságra jellemző a sok azonos családnév, és hogy 1635-ben *Zoltáni Mihali Jstvan lófő Albisban lakik*, Györgypál István gyalogszékely 1683-ban Dálnokról ment Gidófalvára lakni,⁹¹ Maksai Jankó Ferencnek pedig 1656-ban jobbágysai voltak Besenyőn.⁹²

Az erdők gazdasági szerepét hangsúlyozva már Imreh István is megállapította, hogy saját erdeik szűkössége vagy a nagymérvű kitermelés miatti leromlása az erdők védelmét szolgáló szóbeli vagy írott erdölési szabályok, erdőrendtartások mielőbbi kidolgozására ösztönözte a falvakat, ami együtt járhatott a bebírók erdölési jogainak korlátozásával vagy megtagadásával, míg az erdők bősége és jó minősége késleltette a bebírókra is vonatkozó korlátozó szabályozások kidolgozását. Ehhez hozzátehetjük, hogy a saját erdők védelmét szolgáló rendtartások megléte vagy hiánya valószínűleg meghatározta az egyes falvak magatartását azon bebírókkal szemben is, akik erdölési jogot praetendáltak a közös erdeikbe. A dálnokiak erdölési jogot is megcélzó jószágyszerzési törekvése például összefügghet azzal, hogy a falu erdeinek egy része igen korán a két katonarend (és a nemesség) kezére jutott,⁹³ az alsócsernátoniakét 1666-os falutörvényük szigorú erdölési szabályai magyarázhatják,⁹⁴ a bikfalviak már 1642-ben szabályozták az uzoniak erdölési jogát erdejükben, és avasai már 1693-ban tilalomban voltak,⁹⁵ az étfalviak pedig 1690-ben említették tilalmas erdejüket, majd feltehetően 1693-ban is ugyanazon erdő tilalmáról szóltak.⁹⁶ (Étfalvi jószág

után nem is nyert senki beerdölési jogot.) Saját erdei védelmére Bodok már 1679 előtt végzést hozott,⁹⁷ de erdeinek állapota 1703-ban kielégítő volt – részben ez magyarázhatja a faluban jószágot szerzett kézdiszékieknek megítélt beerdölési jogok nagy számát – és csak 1731-es falutörvényében kellett ismét szigorú erdővédelmi szabályokat életbe léptetnie. Az összefüggés természetesen nem ilyen egyszerű és egyértelmű: a falvak közötti legkülönbözőbb kapcsolatok gyakorisága és rendszeressége vagy ritkasága és esetlegessége, a falvak lakói közötti családi-rokonsági kapcsolatok megléte, hiánya vagy nagyságrendje nyilván fontos szerepet játszott, azonos vagy eltérő eredményekre vezethetett, tehát a kérdésre csak nagyon nehezen elvégezhető falvankénti vizsgálat adhatna feleletet. Jellemző, hogy például Uzon 1699-es falutörvénye egyáltalán nem foglalkozik az erdőkkel,⁹⁸ bár 1703-ban nem volt makkos erdeje, és 1820-ban is csak a Lisznyóval közös erdőn makkoltathattott,⁹⁹ Rétynek 1703-ban csak tűzifára való erdeje volt, 1820-ban pedig a lakosok valószínűleg úgy a tűzi-, mint az épületfa-szükségletüket a *Szék havasáról* pótolták, ahol sertéseiket is makkoltatták.¹⁰⁰

Befejezésül hangsúlyozni kívánjuk, hogy delibérátumok tanúsága szerint a sepsiszéki kilenc falu lakossága – de bizonyára Sepsi- és Kézdiszék lakossága és tisztsége is – hamar önmagára talált a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc utáni régi-új viszonyok között: a maguk és az eljövendő nemzedékek érdekére való tekintettel a régi székely, erdélyi és országos törvények, őseik szokásai és hagyományai szellemében igyekeztek közös dolgaikat rendezni, legégetőbb gondjaikat megoldani. A kilenc faluban az 1713-as delibérátumok megszületése egyszersmind fontos átlomása lehetett azon folyamatnak, amelynek során az erdőbeli részesedés a falubeli belső telek, a jószág eszmei tartozékából annak valóságos tartozékává vált.¹⁰¹ Függetlenül marad azonban a kérdés, hogy mikor és miként osztották fel a kilenc falu erdejét a társbirtoikos falvak között, és mi lett részeinek sorsa az 1871-ben elkezdett arányosítás, az 1948-as államosítás, majd az 1989-es fordulat után.

⁹¹ SzOkl Ús, V, 73; VIII, 213.

⁹² MOL, P 2002, 1656. március 3. *Egr[egii] Francisci Janko de Maxa... providus con[dam] Joannes Pap, Jobbagio ipsius... in poss[ess]io[ne] Besenyeo.*

⁹³ 1578. április 28. A dálnokiak az *Alsó árokaljai* erdejüket elcserélik a fejedelem által a darabontoknak adományozott *Szásznéárnnyéka* erdővel, és említik a *Harmincembererdjét*. (SzOkl, V, 110–111.); 1578. *Harmincembererdeje; Keskenybércz vagy Darabontkerdeje*. (CS. BOGÁTS Dénes 1929, 58.)

⁹⁴ IMREH István 1983, 305–317.

⁹⁵ Lásd a 18. és a 152. jegyzetünknel a dolgozat első részében. Tűzi-és épületfa, továbbá makktermés szempontjából 1703-ban

és 1820-ban is azonos, kielégítő helyzetben voltak. (TAKÁCS Péter 2002, 38.)

⁹⁶ *Anno 1693. die 7. Novembris. Etfalva. Erdős Samuel Etfalvi Zalan falva ele izentetett vad alma dolgabol.* (OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 108^r.)

⁹⁷ Lásd a dolgozat első részének 5. jegyzeténél.

⁹⁸ IMREH István 1983, 333–339.

⁹⁹ TAKÁCS Péter 2002, 132.

¹⁰⁰ Uo., 122.

¹⁰¹ Ez a székely falvakban általában a 18. században következett be. (IMREH István 1979, 61.)

Függelék

A kilentz falu erdejire bé birhatosok deliberatumi Fasc[iculus] 14. N[ume]ro 18.

1^r Copia.

A[nn]o 1713. 12[decima secund]a Junij, in Possessione Étfalva. Lévén sok Contraversia, az Kilentz Faluk, u[gy]m[int] Bodok, Zoltán, Étfalva, Gidofalva, Fotos, Martonos, Angyalos, Besenyő, és Eresztevény Közönséges erdejek iránt, holmi kitsin joszagokat biro extraneus emberek iránt, Kik miat az Kilentz Faluk[na]k, Köz, és Közönséges erdejek, nagy Kárban Pusztulásban forgottak, kihez képest az nemes Szék azon Kilencz Faluk[na]k requisitiojokra ugyan ezen falukban bé biro Possessorok Jozáginak oculálására ki jövé, ¹⁰² és minden Jozágokat per seriem perlustrávn, lettek ilyen Deliberatiok.

Bodok.

(1)¹⁰³ D[eli]b[eratu]m. Dálnoki Szabo János, és az néhai Szabo István Posteritási az mely fundust Bodokon az Ur Miko Ferentz Udvarháza vicinumjában birnak adjudicaltatott hogy azon fundusra, az Kilencz falu Közönséges erdeiben bé erdőlhesenek, két részre, az több részek pedig excludáltatnak.

(2) D[eli]b[eratu]m. Az mely fundust Dálnoki Miklos István bír Bodokon Simon Ferentz vicinumjában, adjudicaltatott, hogy azon fundusra egy részre, az Kilencz falu Köz erdeiben bé erdőlhet[ne]k, töbre nem.

(3) D[eli]b[eratu]m. Dálnoki Kováts András, Kováts Ferentz és Sámuel a' mely Portziotokat praetendálnak Bodokon atyafiastol magokénak lenni, mivel azon portionak vicinussát meg mondani, sem határát meg mutatni nem tudják, sőt a' mely Portiot magokénak praetendálnak lenni, aztis most de praesenti Bodoki emberek bírják, ergo a' Kilencz falu Közönséges erdeiből excludáltat[na]k egész atyafiastol. D[eli]b[eratu]m.¹⁰⁴

(4) 1^r D[eli]b[eratu]m. Albisi Bod Miklos, Sámuel, András, és Azerias, mivel semmi Fundusokat nem tudják Bodokon mutatni per hoc az Kilencz Falu erdeiből excludáltatnak.

(5) D[eli]b[eratu]m. Bacsoni Ferentz Albisi mostan Ur,¹⁰⁵ Dálnoki Dimény Benedek, és István György, az mely fundust praetendálnának magokénak lenni Bodokon, mivel sem határát sem vicinussát, nem tudják declarálni, sőt azon fundust Bodoki emberek tartják magokénak 's de praesenti azok bírják, per hoc az meg írt Praetendensek, az Kilencz falu Köz élő erdejekből excludáltatnak.

(6) D[eli]b[eratu]m. Dálnoki András György fundussa, az Ur *Miko Ferencz* Ur fundussa vicinumjában, nem adjudicaltatott elégségesnek, hogy a Kilencz falu erdeiben bé erdőlhessen, ergo ezen fundusra excludáltatik.

(7) D[eli]b[eratu]m. Csernátóni Vég András, Cseh Mihály, László, Péter, és Cseh Miklos árvái, az mely fundust bírnak

Bodokon az falu Közönséges utya vicinumjában, adjudicaltatott hogy azon fundusra két részre az Kilencz falu Köz erdeire bé erdőlhetnek és több részek pedig excludáltatnak.

(8) D[eli]b[eratu]m. Adjudicaltatott, hogy Mihats Pál Ur[am], az falu utya vicinumjában lévő fundussára, mely vagon Bodokon, az Kilencz Falu Közönséges erdeire egy részre bé erdőlthetett.

(9) D[eli]b[eratu]m. Albisi Katona Barabás Mihály fundussára, mely vagon Bodokon, az Ur *Miko Ferencz* Ur[am] fundussa vicinumjában, adjudicaltatott hogy egy részre az Kilencz Falu erdeire bé erdőlhet, a' több részek pedig excludáltat[na]k.

(10) D[eli]b[eratu]m. Néhai Barabás Péter Ur[am] Posteritási, ugy mint az Rápolti István Ur[am] Gyermekei, Benkő Pálné, Donáth Györgyné, és Benkő Josefné aszszonyomé, Barabás György Ur[am], Lőrincz Mihály, Kotsis Gáspár, Barabás¹⁰⁶ 2^r Barabás István, Pál fia, Lőrincz Boldisár, Pánczél János, Lőrincz Miklos, Hadnagy Balásné, az mely fundushoz praetendálnak Bodokon az falu utya vicinumjában adjudicaltatott, hogy azon kitsin fundusra az Kilencz Falu Közönséges erdeiben egy részre bé erdőlthessenek, az több részek pedig excludáltat[na]k.

(11) D[eli]b[eratu]m. Márkosfalvi Szántó Gergelyné, Albisi Baktis István, Boldisár, Gábor, Joseff, és néhai László Mihály Posteritási az mely fundushoz praetendálnak Bodokon az Ur *Miko Ferencz* Ur[am] vicinumjában, adjudicaltatott hogy azon fundusra egy részre az Kilencz falu Köz erdeiben bé erdőlhessenek, az többi excludáltat[na]k.

(12) D[eli]b[eratu]m. Magos János, Sámuel, György, és Teleki György az mely fundust bírnak Bodokon Bartok István vicinumjáb[an] alol, adjudicaltatott hogy azon fundusra egy részre, az Kilencz falu Köz erdeire bé erdőlhessenek, a' több részek excludáltat[na]k.

(13) D[eli]b[eratu]m. Albisi Nagy András fundussára mely vagon Bodokon az Patak folyása vicinumjában adjudicaltatott hogy a Kilencz falu Köz élő erdeib[en] bé bírhasson egy részre az több részek excludáltat[na]k.

(14) D[eli]b[eratu]m. Az *Rápolti István* Ur[am] gyermekei, *Benkő Pálné*, *Donáth Györgyné*, Bak Josefné aszszonyomé, *Kotsis Gáspár*, *Pánczél János*, Nemere János, tamq[ua]m Tutor, *Barabás Mihály*, Elekes Sámuelné, Szabó Jánosné, Lőrincz Benedekné, *Lőrincz Boldisár*, *Lőrincz Mihály*, *Lőrincz Miklos*, Lőrincz Mártonné, *Hadnagy Balásné*, és *Barabás György* Ur[am] az mely fundushoz praetendálnak Bodokon, az falu utya vicinumjában, adjudicaltatott hogy azon fundusra, Két részre bé erdőlhessenek az Kilencz falu Köz erdeiben az több részek excludáltat[na]k. % Mivel pedig¹⁰⁷ 2^v Mivel pedig a' Szék ususa szerént a' tisztaságot nem deponálják¹⁰⁸ excludáltat[na]k in toto.

¹⁰² *Oculálásnak* nevezték a kárlátást is, a vetésben, szénafüben, erdőben ember vagy állat által tett kár hiteles emberek általi felmérését és minden helyszíni szemlét. (IMREH István 1983, 355, 395.)

¹⁰³ A deliberátumokat mi számoztuk meg, hogy akkor is hivatkozhasunk rájuk, amikor szükségtelen a teljes tartalmukat idézni. Aláhúztuk az egy vagy több előző deliberátumban már előfordult személyek nevét: a rájuk vonatkozó adatokat többé nem ismétljük meg, és azt sem jelezzük minden esetben, mely deliberátumban fordultak már elő. A deliberátumokban előforduló és az azokat aláírásukkal hitelesítő személyekre vonatkozó, általunk összegyűjtött adatokat a személyek felbukkanásának sorrendjében, a deliberátumok szövege után közöljük. Természetesen nem törekedtünk a

forrásközlésekben fellelhető minden adat felsorakoztatására.

¹⁰⁴ Őrszó.

¹⁰⁵ A második bizonyára a *mester Ur* helyett írt *mostan Ur*-at. Lásd a függelékben.

¹⁰⁶ Őrszó.

¹⁰⁷ Őrszavak.

¹⁰⁸ Nem teszik le az eljárás díját a szék szokása szerint. Káoszékben a perköltséggel való tartozás elismerése jelül kendőbe kötött tárgyakat adtak át a bírácnak, ezt nevezték *tisztaságnak*. (IMREH István – PATAKI József 1992, 271.) Altorjai példa is van a *tisztaságra*, épp 1713-ból. (COROI Artur 2007, 92, 94.) Talán nem is kellett azonnal fizetni, de valamilyen módon el kellett ismerni az eljárási díjjal való tartozást.

(15) D[eli]b[eratu]m. Albisi *István György* az mely fundushoz praetendál Bodokon, az Ur *Mikó Ferencz* Ur[am] fundussa vicinujában, adjudicátatott, hogy azon fundusra egy részre a Kilencz falu Köz erdeib[en] bé erdőlhet.

(16) D[eli]b[eratu]m. Dálnoki Lázár István, Mihály és Lázár¹⁰⁹ György az mely fundusotskát bírnak Bodokonn, mindenik felől az Ur *Mikó Ferencz* Ur[am] vicinujában, adjudicátatott hogy azon fundusra egy részre az Kilencz Falu Köz élő erdeire bé erdőlhessenek, és több rész excludáltatik.

(17) D[eli]b[eratu]m. Albisi Bak Mihály, Bak Ferencz, és Bak Pál, az mely fundushoz praetendálnak Bodokon, az Ur *Mikó Ferencz* Ur[am] fundussa vicinujában, mivel most de praesenti azon fundust nem manuteneáják, nem adjudicátatott, hogy az Kilencz falu erdeiben bé erdőlhessenek, mind addig miglen nem réhábéálják, réhábéálván¹¹⁰ penig az után egy részre bé erdőlthetnek.

(18) D[eli]b[eratu]m. Albisi Balogh Péterné az mely fundust bír Bodokon, az *Mikó Ferencz* Ur[am] vicinujában, adjudicátatott hogy egy részre azon fundusra az Kilencz falu Köz erdeiben bé erdőlhessen.

(19) D[eli]b[eratu]m. Albisi Szegedi Sámuel, János, és Sánta Istvánné az mely fundushoz praetendálnak, mely vagyon Bodokon az Intze Péter vicinujában, minthogy másnál vagyon Zállogon, adjudicátatott, hogy mind addig míg redimálják, az Kilencz falu Köz erdeiből excludáltat[na]k, redimálván p[e]d[ig] egy részre bé erdőlhet[ne]k.

(20) D[eli]b[eratu]m. Albisi Mihály Gáspár Kis Portziotskáját az *Mikó Ferencz* Ur[am] vicinujában, nem adjudicátatott sufficiensnek hogy az Kilencz falu Köz erdeiben bé erdőlhessen más fél öl lévén circiter a szélessége. D[eli]b[eratu]m.¹¹¹

(21) 3° D[eli]b[eratu]m. Dálnoki Székely István Ur[am] fundussa Bodokon az *Mikó Ferencz* Ur[am] vicinujában alol sufficiensnek adjudicátatott hogy az Kilencz falu Köz élő erdeiben egy részre bé erdőlhessen.

(22) D[eli]b[eratu]m. Constál hogy Albisi Barthos Mihály az mely fundust Bodokon az malom utya vicinujában per concambium aprehendált, azon concambium lett per fraudem, contra articulum Regni és nem egyebet hanem az Kilencz falu erdeib[en] bé erdőlhessen, ergo az Kilencz falu Köz élő erdeiből excludáltatik.¹¹²

(23) D[eli]b[eratu]m. Albisi Teleki Márton, az mely fundust bír Bodokon az malom utya vicinujában, et contra Articulum Regni aprehendála, ergo nem adjudicátatott hogy az Kilencz falu Köz erdeiben bírasson.

(24) D[eli]b[eratu]m. Albisi Barabás Mihály Sen[ior] Barabás Tamás, Márton, és Barabás Miklos árvái ketten Intze Miklos háza vicinujában Bodokon bírna(!) egy fundust, illendőnek ítéltetett hogy az Kilencz falu Köz erdeiben, egy részre bé erdőlhessenek, és többre excludáltat[na]k.

(25) D[eli]b[eratu]m. Dálnoki Pál András, és Pál István fundussok Bartha Miklos vicinujában, egy részre intéztetett, hogy az Kilencz falu Köz erdeiben bé erdőlhessenek, és több részek excludáltat[na]k. Interim indebitán convincáltatván, mivel nem déponályák¹¹³ in toto excludáltat[na]k.

(26) D[eli]b[eratu]m. Mátisfalvi Ferentzi Sámuel fundussa, Ferentz (László)¹¹⁴ Balás vicinujában intéztetett egy részre hogy az Kilencz falu Köz erdeiben bé erdőlhessen.

(27) D[eli]b[eratu]m. Mátisfalvi Déák István több atyafiával bírna[k] egy darabb fundust *Ferencz Sámuel*¹¹⁵ vicinujában¹¹⁶ 3° jában Bodokon, alkalmatlan lévén lakhelynek, nem ítéltetett alkalmatosnak hogy az Kilencz Falu Köz erdeire azon fundusra bé erdőlhessenek.

(28) D[eli]b[eratu]m. Dálnoki Kováts Péter, Márton, Imreh, István, és Kelemen bírván egy darabb gyümölcstöt, az Ur *Mikó Ferencz* Ur[am] vicinujában, adjudicátatott hogy azon fundusra egy részre bé bírassanak az Kilencz Falu köz élő erdeiben az több praetent[iok] excludáltat[na]k.

(29) D[eli]b[eratu]m. Pantzél István Jun[ior], János, Mihály, István Sen[ior] az mely darabotska fundust bírnak Bodokon Tanko Bálint jorzága vicinujában, nem adjudicátatott elégségesnek, hogy azon fundusra az Kilencz Falu köz élő erdeiben bé bírassanak, ergo excludáltat[na]k az erdőből.

(30) D[eli]b[eratu]m. Csernátoni Kováts Sámuel Deák, és Kováts István Déákné Bodokon az Henter András vicinujában lévő fundusra az Kilencz Falu köz élő erdeire egy részre bé bírhatnak.

(31) D[eli]b[eratu]m. Albisi Csomos Demeter, Csomos János, és *Bartos Mihály*, az mely szegelet szilvás kertet bírnak Bodokon *Henter András* jorzága végiben, mivel nem alkalmatos lako helynek, nem adjudicátatott illendőnek, hogy az Kilencz Falu Köz erdeiben bé erdőlhessenek, ha penig valamelyik épít azon fundusra 's Füsti lesz, egy részre bé bírassanak rólla.

(32) D[eli]b[eratu]m. Albisi Vén István és Vég György excludáltatnak az Kilencz Falu Köz élő erdejekből, constálván hogy nintsen illendő Jorzágok Bodokon 's béjaro utjok is nintsen.

(33) D[eli]b[eratu]m. Dálnoki *András György, Dimjén Benedek*, Bak Bodisárné,(!)¹¹⁷ az mely fundust bírnak Bodokon Bartok Ilyes vicinujában, azon fundusra egy részre az Kilencz Falu Köz élő erdeib[en] bé bír[hatna]k a' többi excludáltatik. D[eli]b[eratu]m.¹¹⁸

(34) 4° D[eli]b[eratu]m. Dálnoki Péter Bálint, Péter István, és Maxai Kanyo István, az mely Kender földet bírnak Bodokon az Kenderes Kertben adjudicátatott hogy azon fundusra egy részre az Kilencz Falu Köz élő erdeiben bé erdőlhessenek az többi excludáltatik.

(35) D[eli]b[eratu]m. Bartok János, Bartok Mihály, Ferentz és István az mely fundust bírnak *Bartok Ilyes* jorzága vicinujában, adjudicátatott hogy azon fundusra egy részre az Kilencz Falu Köz élő erdeiben bé erdőlhessenek, az több részek excludáltat[na]k.

(36, 37) D[eli]b[eratu]m. Márkosfalvi Sipos Pál nem demonstrálhatta 's nemis verificaltatta juxta exmissionem hogy ugy Gidofalván ugy Bodokon benn valo fundussa volna, per hoc excludáltatik az Kilencz Falu erdeib[en] valo erdőléből.

(38) D[eli]b[eratu]m. Márkosfalvi Barabás János Ur[na]k nem lévén 's nem tanáltatván, semmi reale Dominiumja az Kilencz Faluban, és az mint praetendájja eők[egyvel]me hogy Mihatz Ferentzné asszonyomrol tserélt volna egy darabb fundust Bodokon, Székely Sámuel Ur[am]¹¹⁹ vicinujáb[an], minthogy azon

¹⁰⁹ Ezt a nevet a sor fölé szúrták be.

¹¹⁰ A szó b betűjét a szó fölé szúrták be.

¹¹¹ Órszó.

¹¹² A *Tripartitumra*, az *Approbatatae* és a *Compilatae Constitutionesre* hivatkoznak, midőn a *Decretumot*, *Ország törvényét*, *Haza törvényét*, *Articulust*, *Ország articulussát* és *Constitutiones patriae*t említik. (IMREH István 1983, 8, 244, 331, 335, 337, 344, 349, 356, 371, 382, 384, 389, 402–403, 412, 416, 420, 430, 431, 437, 439, 473.) A haza törvényét előszeretettel alkalmazták az idegen falubeliekkel szemben.

¹¹³ Törvényközön méltatlan kereseten maradnak/marasztaltatnak

el, mivel nem teszik le (az eljárás díját).

¹¹⁴ Az általunk zárójelbe tett nevet az eredetiben áthúzták.

¹¹⁵ Mivel Ferencz(i) Sámuel nevű bodoki lóföt a 17. század második felében és 1713-ban sem találunk, itt nyilván a 26. deliberátumban szereplő mátfisfalvi Ferencz(i) Sámuel nevezik meg mint szomszédot.

¹¹⁶ Órszótog.

¹¹⁷ Az asszony nevét így írták az eredetiben.

¹¹⁸ Órszó.

¹¹⁹ Ezt a szót beszúrták a két szomszédos szó közé.

joszághoz praetendáló atyafiak contradicalnak, és az Concam-bium is tsak tegnap lett, még Ők[egyvel]me reale Dominiumját nem manuténéájja az Kilentz Faluk[an] excludáltatik az Köz élő erdőben valo erdőltetésből.

(39) D[eli]b[eratu]m. Albisi Barabás Ferentz né, Porkalább György, Ertzen András, Ertzen György Alsó Csernátóni Bernáld János Ur[am], Damokos István, és Domokos Péter Uraimék néhai Poluss István Ur[am] posteritási, Márkosfalvi Vajna Andras, Fabján István, és Török János, minthogy semmi benn valo fundussok, az Kilentz Falukban a' nemes Szék¹²⁰ 4^y Szék oculata revisioja alkalmatosságával nem találtatott, 's nem remonstratott, tetzet az Törvén[ne]k hogy az Kilentz Falu Köz élő erdejekből, excludatassanak eők[egyvel]mek.

Besenyő.

(40) D[eli]b[eratu]m. Maxai Maxai Gergely fundussa Benkő János Ur[am] vicinumjában egy részre elégséges az Kilentz Faluk erdeiben valo bé erdőltetésre.

(41) D[eli]b[eratu]m. Dálnoki Hadnagy Mátyás Ur[am] fundussa Szabo Péter vicinumjában egy részre intéztetett az Kilentz Faluk erdeikben valo bé bírásra, ugy penig hogy maga számára Jobbágyni pedig excludáltat[na]k.

(42) D[eli]b[eratu]m. Maxai Szabo Balás, Szabo János, és Dávid, mivel nem compareáltak, Külömben is egy kitsin particula jóságok lévén Forro Gábor Ur[am] vicinumjában, melyre bé járó utis nintsen, nem adjudicaltattot elégségesnek, excludaltanak az Kilentz Faluk Köz élő erdejekből.

(43) D[eli]b[eratu]m. Maxai Boldisár fundussa Kováts Péter vicinumjában egy részre elégséges az Kilentz Falu erdeiben valo bé bírásra.

(44) D[eli]b[eratu]m. Maxai György fundussa Kövér Mihály vicinumjában circiter két öl lévén, nem elégséges az Kilentz Falu erdeiben valo bé erdőlésre, mivel béjárá utya is nintsen. %

Angyalos

(45) D[eli]b[eratu]m. Maxai Gergely jóságá, Kováts György vicinumjában, tsak másfél öl szélességű nem adjudicaltattot elégségesnek, hogy bé bírasson az Kilentz Falu Köz élő erdeiben. Fotos¹²¹

5e Fotos

(46) D[eli]b[eratu]m. Kováts Mihály gyümölsős kertiben lévén Márkosfalvi Gelei Andrásnak egy darabotska fundussa, egy részre bé erdőlhet az Kilentz Falu erdeiben.

Etfalva.

(47) D[eli]b[eratu]m. Dálnoki Márton György fundussa Baktsi Ferentz Ur[am] vicinumjában igen kitsin, és bé bírásra az Kilentz Falu erdeiben alkalmatlan, excludáltatik az erdőből.

Gabriel Gidofalvi, V[ice] Judex Regius et ass[ess]or Sedis Sepsis m[anu] p[ro]pria

Sámuel Székely n[o]b[il]is de Réty et Jur[at]us ass[ess]or S[edis] S[ic]ulic[al]is Sepsis m[anu] p[ro]pria

Fosztó Bálint m[anu] p[ro]pria

Franciscus Kátai Jur[at]us ass[ess]or S[edis] Sepsis

(48) D[eli]b[eratu]m. Albisi Barabás Ferentz jóságá, Erdős Sámuel vicinumjában, igen kitsin és alkalmatlan bé járó ut nélkül valo lévén, excludáltatik az Kilentz Falu erdeiben valo erdőltetésből.

(49) D[eli]b[eratu]m. Dálnoki Miklos István Jóságá Erdős Sámuel háza megett igen kitsin alkalmatlan 's bé járó ut nélkül lévén az Kilentz Falu Köz élő erdejekből excludáltatik.

(50) D[eli]b[eratu]m. Dálnoki Veress János mivel nem comparál 's nem comprobálja hogy a' Baktsi Gáspárné Jóságának feléhez jussa volna excludáltatik az Kilentz Falu Köz élő erdejekből.

(51) D[eli]b[eratu]m. Albisi Baktsi István, Gábor, Boldisár, és Josef Uraimék jóságok, Baktsi István Ur[am] jóságá között alkalmatlan, 's bé járó utja sem lévén, az Kilentz Falu Köz élő erdejekből excludáltat[na]k. Zoltán¹²²

5e Zoltán.

(52) D[eli]b[eratu]m. Márkosfalvi Kotsis Mihály fundusotskája Czirjék Tamásné Aszszonyom Kapuja előtt alkalmatlan lévén az lakásra az Kilentz Falu Köz élő erdejekből excludáltat[ik].

D[eli]b[eratu]m. Minthogy a' megírt Kilentz Faluk Köz élő erdejek[en] bé bíró atyafiak között az mostani Deliberatumok szerent lehető Birodalmok[an] contraversiák orialodtak 's in futuro is orialódní fognak, végezettetett hogy valakinek eddig usuált birodalmak minuáltatott, és oly pleno n[ume]ro nem usuálhatyák, az megírt Kilentz Falu erdeit, magok között egyezzenek meg hogy kiki secundum ratam suam portionem usualhassa, az Kilentz Falu határát, és minden Pünkösiti Innepp napokon regestrum szerent agyák számban az Kilentz Falu bírának juxta proportionem Possessionis, kik akarnak azon eszt[endő]b[en] az Kilentz Falu erdeib[en] participáladni, secus sine respectu personar[um], szekereket marhájokot bé vihessék és mint az Extraneusokot aszerent büntethessék.

Interim. Az Kilentz falubéli Bírák, és lakosok nagy meg bántodásokkal tapasztalván az Köz élő erdejek[ne]k nagy pusztulását 's abbéli Károkokat látván hogy némely Privata Personak magok Jóságokból némely kitsin particulát, excscindálván idegen¹²³ 6e idegen Possessorok[na]k transferályák, mások praejudiciumára, Közönséges egyező értelemből in facie Sedis Judiciariae meg egyezének hogy valaki Jóságát el akarja adni elsőbb[en] is a' praetendens véreket legitime kínáltassa meg, ha azok meg nem vészik az Kilentz Faluban lévő Possessorokot, kikis ha meg nem vészik illendő árán el adhassa szabadoson, minden Fraust, és Dolust excludálván; Külömben valaki ez ellen cselekeszik az olyan abalienált Jóságot in Perpetuum amittálja, 's maradjon azon falu számára, az hol az fundus abalienáltatik, insuper 12 forinton convincáltassék, melyet V[ice] Tiszt Ur[am] vigore P[rae]sentium mox et defacto exequálhasson rajtok ad requisitionem damnificator[um].

Michael Benkő Jur[at]us Not[arius] et ass[ess]or S[edis] S[ic]ulic[al]is Sepsis

Stephanus Antos de Réty Jur[at]us ass[ess]or S[edis] Sepsis

Franciscus Jantso Jur[at]us ass[ess]or S[edis] Sepsis

Orbok Sámuel n[eme]s S[ep]si Szék[ne]k Hütös ass[ess]ora

Franciscus Bak Jur[at]us ass[ess]or S[edis] Sepsis

¹²⁰ Őrszó.

¹²¹ Őrszó.

¹²² Őrszó.

¹²³ Őrszó.

A deliberátumokban előforduló és az azokat hitelesítő személyekre vonatkozó adatok:¹²⁴

(1)

– SZABÓ János az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.¹²⁵ A dálnoki hadkötelesek közt 1670-ben két Szabó Jánost is találunk, 1676-ban és 1677-ben Szabó János, Máté fia a dálnoki nemesek, 1680-ban a dálnoki lovasok közt szerepel, de 1680-ban van egy Szabó János nevű személy a dálnoki gyalogok közt is. Az 1683-as összeírásban a dálnoki lovasok közt találunk Szabó János és Szabó [al]ia]s Kanta János nevű személyt, előbbi két fiával, „keczer hadnagya mentette”, utóbbit egy fiával. Az 1691-es lustrában is találunk a dálnoki nemesek közt egy Szabó Jánost.¹²⁶ Említik 1706. május 19-én, mint akit a császáriak megseparáltak.¹²⁷

– SZABÓ Istvánt 1676-ban a dálnoki lófők, 1680-ban a dálnoki lovasok között találjuk. Az 1683-as összeírásban szerepel egy Szabó István nevű dálnoki lovas, András öccse, egy másik Szabó István két fiával (*Senior*), és egy Szabó István junior, aki *árva volt, azért esztendeigh ne szolgáljon*. Az 1691-es lustrában Szabó Istvánt írják Máté fiának, és a dálnoki lovasok közt mellette találunk egy Szabó Jánost és még egy-egy további Szabó Istvánt és Szabó Jánost is.¹²⁸

– MIKÓ Ferenc mint főember, épp úgy, mint a főemberek és széki tisztségviselők többsége, nyilván nem a többi sepsiszei nemes, lófővel és gyaloggal esküdött hűséget 1713-ban. Apor Péter is többször említi műveiben és leveleiben.¹²⁹ 1703-ban Mikó Ferencnek volt egy jobbágya Dálnokon és egy Angyaloson.¹³⁰ Lásd még: 1690. *Tekintetes Nemzetes Miko Ferencz Uram öö kegyelme bodoki nemes udvar hazanak gondviselője Karolij Miklos*.¹³¹ 1693. *Miko Ferencz*.¹³² 1701. *Mikó Ferenc*.¹³³ 1701. *Miko Ferencz Bodokon*.¹³⁴ 1701. *Miko Ferencz Oltszemen*.¹³⁵ 1701. *Tekintetes N[em]z[e]t[e]s Bodoki Miko Ferencz ur[am]*.¹³⁶ Mikó Ferenc 1750-ben hunyt el.¹³⁷

(2)

– MIKLÓS István senior és junior az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemesek voltak.¹³⁸ 1670-ben a dálnoki hadkötelesek, 1676-ban a dálnoki nemesek, 1680-ban a dálnoki lovasok, 1683-ban és az 1691-es lustrában is a dálnoki lovasok

közt találunk Miklós István nevű személyt, 1677-ben is említik.¹³⁹ Atyafiságban állott a dálnoki Sántákkal.¹⁴⁰ Dálnokon 1654/1789-ben a Miklos fiak a Nádosban bírtak egy darab erdőt.¹⁴¹

– SIMON Ferenc az 1713-as homagiális lajstrom szerint első volt a bodoki lófők között.¹⁴² Úgy tűnik, a 17. század végén két Simon Ferenc élt Bodokon: 1679. *Simon Ferenc nemes*; 1690. *Simon Ferenc libertinus, lófő*; 1693. *Simon Ferenc libertinus, lófő (dohanyos 7)*; 1701. *Simon Ferenc számadó*.¹⁴³ Miklós István jószágja valószínűleg a néhai Simon Ferenc nemes jószágja szomszédságában feküdt. Bodokon 1821-ben is éltek a Simon család tagjai.¹⁴⁴

(3)

– KOVÁTS András az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.¹⁴⁵ Az 1680-as lustrában egy Kovács András nevű személyt a dálnoki gyalogok közt találunk, az 1683-as összeírásban egy sepsiszei nemes viseli ezt a nevet.¹⁴⁶

– KOVÁTS Sámuel az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.¹⁴⁷

– KOVÁTS Ferenc neve sem az összeírásokban, sem az 1713-as homagiális lajstromon nem fordul elő. Talán azonos lehet a következők valamelyikével: 1710. január 12. *Rétyi Schola Mester Kováts Ferencz Deák... Dálnoki Kováts Ferencz Deák mostani Rétyi Schola Mester*; 1710. január 15. *Rétyi Schola Mester Kovács Ferencz Deák Ur[am]... Dálnoki Kovács Ferencz Diak mostani Rétyi S[chola] Mester senior*; 1711. április 15. *Rétyi Schola Mester Ferencz Deák*; 1712. június 25. *Itt valo mester Ferencz Deák*; 1713. december 2.; 1715. január 21. *Kováts Ferencz Deák Ur[am]*.¹⁴⁸ Hasonnevvű iskolamestert említenek 1695-ben Márkosfalván, hasonló nevű prédikátort 1719-ben Felsőcsernátonban.¹⁴⁹ Hasonnevvű iskolamester szolgált Sepsiszentgyörgyön 1699 és 1708 között.¹⁵⁰

Nem tudni, milyen családi vagy rokoni kapcsolat volt a három pretendens és a dálnoki Kovács Andrásné között. (1701. *Die 18. Febr[uar]ij... In Possessione Gidofalva. Kovats Andrasne Aszonyom Anna Kezdi Szeki Dalnaki... Bodoki szanto földé*.¹⁵¹)

(4)

– BOD Miklós az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisí lófő volt,¹⁵² 1676-ban az albisí lófők közt szerepelt, mint ispán, 1680-ban és 1683-ban az albisí lovasok közt találjuk, az

¹²⁴ Előfordulhatnak téves megállapítások is, mert nem mindig tudtuk pontosan meghatározni, hogy az azonos nevéek közül melyik azonos a kézirattal pretendenssel, illetve annak sepsiszei szomszédjával. A bizonytalanságot fokozza, hogy ugyanazon személy a különböző összeírások elkészülte idején más-más faluban is lakhatott, és nem mindig világos, hogy az azonos nevű idős vagy ifjabb személyre vonatkozik-e egy-egy adat.

¹²⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621.

¹²⁶ SzOkl Ús, VII, 203, 235, 321–322, 341; VIII, 184; SÁNDOR Imre 1911, 74; TÜDŐS S. Kinga 2003, 258.

¹²⁷ MOL, P 1610.

¹²⁸ SzOkl Ús, VII, 235, 322; VIII, 184–185; SÁNDOR Imre 1911, 75. Az 1683-as összeírásban a maksai lovasok közt is szerepel egy Szabó István. (SzOkl Ús, VIII, 189.)

¹²⁹ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 182; II, 78. Valamint „Franciscus Mikó senior de Bodok regalista, 1738. Procerem”. (KAZINCZY Gábor 1963, 284.) A Mikókra nézve lásd a 129. jegyzetet is a dolgozat első részében, valamint a 85. jegyzetünket ebben a részben.

¹³⁰ DOMOKOS Pál Péter, 1978/1–2. 218; 1977/3–4. 473.

¹³¹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 18^r–18^v.

¹³² Uo., 107^r.

¹³³ Uo., 146^v–147^v. Az összeírásban a nemesek közt szerepel.

¹³⁴ Uo., 184^r. Bodoki ügyben szerepel a neve.

¹³⁵ Uo., 184^v. Oltszemi ügyben szerepel a neve.

¹³⁶ Uo., 193^r.

¹³⁷ PÁLMAJ József 1901, 313–314.

¹³⁸ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 622.

¹³⁹ SzOkl Ús, VII, 203, 235, 322; VIII, 185; SÁNDOR Imre 1911, 75; TÜDŐS S. Kinga 2003, 258.

¹⁴⁰ SzOkl Ús, VIII, 185–186.

¹⁴¹ HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 46.

¹⁴² SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

¹⁴³ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 29^r–29^v, 77^v–78^r, 83^r–83^v, 146^v–147^v.

¹⁴⁴ HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 152.

¹⁴⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621–622.

¹⁴⁶ SzOkl Ús, VII, 341; VIII, 141.

¹⁴⁷ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621–622.

¹⁴⁸ MOL, P 5.

¹⁴⁹ COROI Artur 1998, 17, 28.

¹⁵⁰ BEREZ Gyula 1893, 199; SEBESTYÉN Kálmán 1995, 134; TÜDŐS S. Kinga 2003, 350.

¹⁵¹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 188^v.

¹⁵² SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 172; II, 617.

utóbbiban *Vice Hadnagy*, 3 fia volt, „egyszer Kapitány ur[am] hadta ithon”.¹⁵³

– BOD András senior az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.¹⁵⁴ Az 1683-as összeírás szerint Veres Mihály mostoha fiai Bod János és Bod András.¹⁵⁵

– BOD Sámuel minden valószínűség szerint felsőcsernátóni nemes volt.¹⁵⁶

– BOD Azeriás neve sem az összeírásokban, sem az 1713-as homagiális lajstromon nem fordul elő. Azonos lehet Bod Azarias maksai iskolamesterrel, akit 1708-ban említenek, de nem tudni, 1713-ban élt-e még.¹⁵⁷ Biztosra vehető azonban, hogy *Azarias Albisi* néven ő subscribált 1703. június 16-án a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban. A neve mellé bejegyezték: *Ingratus discipulus*, azaz kelletlen vagy hátlátlan diák.¹⁵⁸

A Bod és az Ertzen család a 17. században is jelentős szerepet játszott Albisban: *REGNANTE ILLUS[trissimo] PRINCIPE TRAN[silva]NIAE D[omi]NO D[omi]NO GEORGIO RAKOCI HAEC TVRRIS EXTRUCTA CVRA ET INDUSTRIA GENER[os]i] D[omini] STEPHA[ni] BOD PER INCOLAS ALBISIEN[ses] ANNO D[omini] 1657 SCR[ipt]A IOHA[nnes] ECZKEN.*¹⁵⁹ Az 1660–1669-es dálnoki falutörvény megalkotásánál az első Bod István legnagyobb fia, ugyancsak Bod István volt az egyik kézen fogott közbíró, aki aztán elvesztette a szeme világát: az ő fia lehetett az 1674-ban és 1683-ban hadnagyként említett ifjabb Bod István, akinek feleségét 1677-ben említik. Az albisi Bod család tagjait a 17. században a lófők, a lovasok, a nemesek és a lófőből lett jobbágyok között tartották számon, egyikük az udvarhelyszéki Betfalván jobbágyoskodott.¹⁶⁰ Eczken Jánost lásd az írástudók lajstromában, az 1663. évnél.

(5)

– BACZONI MIHÁLY Ferenc 1697 és 1714 között Dálnokon, 1712 és 1714 között egyszersmind Albisban is iskolamester volt, 1720-ban pedig mint martonosi és fotosi prédikátor nemesi címet viselt.¹⁶¹ Cs. Bogáts Dénesnél 1603-ban fordul elő egy Bacsoni Ferencz nevű dálnoki iskolamester.¹⁶² Sem Bacsoni Ferencz, sem Mihály Ferencz, sem pedig Bacsoni Mihály Ferencz néven nem szerepelt az összeírásokban és az 1713-as homagiális lajstromon Albisban. Dálnokon vagy Sepsibaconban.¹⁶³

– DIMÉNY Benedek dálnoki lófő volt az 1713-as homagiális lajstrom szerint.¹⁶⁴

– ISTVÁN György albisi lófő volt az 1713-as homagiális lajstrom szerint.¹⁶⁵ Albisi István György lófőnek és feleségének, Juditnak 1717-ben dálnoki javai is voltak.¹⁶⁶

(6)

– ANDRÁS György senior és junior az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki lófők voltak.¹⁶⁷ 1676-ban a dálnoki lófők közt, 1680-ban és 1683-ban – mint Gyárfás István szolgálja – a dálnoki lovasok közt, az 1691-es lustrában szintén mint Gyárfás István szolgálja fordul elő András György nevű személy a dálnoki lovasok közt, 1677-ben is említik.¹⁶⁸ Talán az ő utóda András Mózes lovaskatona, akit 1820-ban a bodoki földesurak között találunk, és akinek egy zsellére, valamint 0,8 bécsi mérőnyi területű bennvalója volt, mert 1713-ban ilyen nevű család nem élt Bodokon.¹⁶⁹

(7)

– VÉG András nevű nemes az 1713-as homagiális lajstromon kettő szerepelt: egy Alsó- és egy Felsőcsernátónban.¹⁷⁰ Végh András senior, Végh András (Pál fia) és Végh András (István fia) a felsőcsernátóni nemesek, Végh András felső a felsőcsernátóni lófők közt szerepel 1676-ban. Végh András alsó és junior a felsőcsernátóni lovasok, Végh András felső a felsőcsernátóni gyalogok közt szerepel 1680-ban. Az 1683-as összeírásban az alsócsernátóni és a felsőcsernátóni lovasok közt is szerepel egy-egy Végh András, az előbbinek öt, az utóbbinak, a juniornak egy fia volt: a felsőcsernátóni gyalogok közt Végh András senior szerepel két fiával. Az 1691-es lustrában a csernátóni százban és a felsőcsernátóni lovasok közt is találunk egy-egy Vég Andrást.¹⁷¹

– CSEH Mihály az 1713-as homagiális lajstrom szerint alsócsernátóni nemes volt.¹⁷² Cseh Mihályt 1670-ben az alsócsernátóni hadkötelesek közt találjuk, Cseh Mihályt 1676-ban az alsócsernátóni lófők közt.¹⁷³

– CSEH Lászlót 1670-ben az alsócsernátóni hadkötelesek, 1676-ban az alsócsernátóni nemesek közt, 1680-ban Alsócsernátónban a kézdi lovasok közt találjuk, utóbbi esetben mint szolgát, az 1683-as összeírásban a csernátóni lovasok közt szerepel, három fia van, ő maga Bernárd ur[am] szol[gá]ja.¹⁷⁴

– CSEH Péter alsócsernátóni nemest már 1666-ban említik, 1670-ben az alsócsernátóni hadkötelesek, 1680-ban az alsócsernátóni lovasok közt találjuk, az 1683-as összeírásban ugyanott mint „Bernard ur[am] szol[gá]ja” szerepel Mihály és Miklós nevű öccsével együtt, a 18. század elején Alsócsernátón jegyzője volt. Cseh Péter és Cseh László az 1691-es lustrában a csernátóni lovasok közt található. Cseh Péternét 1676-ban a nemesek közt találjuk.¹⁷⁵

¹⁵³ SzOkl Ús, VII, 236, 322; VIII, 186.

¹⁵⁴ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 172; II, 617.

¹⁵⁵ SzOkl Ús, VIII, 186.

¹⁵⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 631.

¹⁵⁷ SEBESTYÉN Kálmán 1995, 133.

¹⁵⁸ JAKÓ Zsigmond – JUHÁSZ István 1979, 19. 123.

¹⁵⁹ Az albisi toronyrak a Székely Nemzeti Múzeum kőtarában található építési felirata.

¹⁶⁰ MOL, P 1610; TÓTH Ernő 1902. 539; SzOkl Ús, IV, 46–47, 425–426, 595–596, 805; V, 149; VII, 154, 203, 236, 322; VIII, 22, 164, 186; TUDÓSS S. Kinga 2003, 154, 169, 184, 186–189, 259, SZÁDECZKY Lajos 1903. 344–345.

¹⁶¹ 1697. *Mi Bacsoni Ferencz Kezdi Széki Dálnoki Oskola mester...* (SÁL, F. 75, Fasc. III, 264. Az adatot itt köszönjük meg Szőcsné Gazda Enikő sepsizentgyörgyi néprajzkutatónak); MOL, P 1610, 1698. május 20.; 1701. január 12.; 1703. február 28.; 1704. *Hus hagyó kedd előtt való hétfőn*; 1704. június 16.; 1712. április 10.; 1712. április 20.; 1714. június 16.; 1714. szeptember 19.; és MOL, P 5, 1720. április 14.; augusztus 5.

¹⁶² COROI Artur 1998, 16.

¹⁶³ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 574–575, 617–618, 621–622.

¹⁶⁴ Uo., 617, 622.

¹⁶⁵ Uo., 617, 622.

¹⁶⁶ 1717. július 6. *Templombeli allobhelyek pengig vagyon nyolcz ... negye ferfu allobhely az cathedraba bemenő ösvény mellett balfelől az első classisban.* (MOL, P 1610.)

¹⁶⁷ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 622.

¹⁶⁸ SzOkl Ús, VII, 235, 322; VIII, 185; SÁNDOR Imre 1911, 75; TUDÓSS S. Kinga 2003, 258.

¹⁶⁹ TAKÁCS Péter 2003, 112; és SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

¹⁷⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 619, 631.

¹⁷¹ SzOkl Ús, VII, 239, 316, 339; VIII, 178, 179, 216; SÁNDOR Imre 1911, 74, 78.

¹⁷² SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 618.

¹⁷³ SzOkl Ús, VII, 204, 238.

¹⁷⁴ Uo., 211, 238, 316; SzOkl, VIII, 178.

¹⁷⁵ SzOkl Ús, VII, 211, 238, 316.; VIII, 178; SÁNDOR Imre 1911, 74; SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 619; IMREH István 1983, 314.

– CSEH Miklós az 1713-as homagiális lajstrom szerint alsócsernátoni nemes volt, az eskütétel után hunyhatott el.¹⁷⁶ Az 1683-as összeírásban szerepel egy Cseh Miklós nevű fattyú, R.-rel megjelölve, aki „Kap[itány] ur[am] tömlécziben kilencz holnapig raboskodott, fizetett fl 80. Eözt Eszt[tendeigh] ne szolgáljon”.¹⁷⁷ Alsócsernáton határában 1588-ban ismeretes volt a *Csehfiaútja*, Márkosfalva határában 1789-ben a *Csehfű* helynév.¹⁷⁸ Az 1738-as szentkatolnai falutörvényben is felbukkan egy Cseh László és egy Cseh Miklós nevű nemes alsócsernátoni Bernád János özvegye társaságában.¹⁷⁹

(8)

– MIHÁTS Pál az 1713-as homagiális lajstrom szerint márkosfalvi nemes volt.¹⁸⁰

(9)

– BARABÁS Mihály (katona) az 1713-as homagiális lajstrom szerint albsi nemes volt.¹⁸¹ Hasonnevű deákot találunk 1653-ban Kézdivásárhelyen.¹⁸² Valószínűleg császári katona volt.

(10)

– BARABÁS Péter nemest (háromszéki directort) 1659 és 1683 között gyakorta említik, maradváit Apor Péter is a 18. század derekán.¹⁸³ Barabás Péter 1664-ben ügyvéd, 1674–1678 közt fejedelmi szószóló és fiskális ügyész, 1679-ben mint Directort említik, mert 1678–1683 közt kincstári jogügyszegző volt.¹⁸⁴ A genealógia négy lányáról tud: Zsófia Rápolti István, Klára Árkosi Benkő Pál, Anna Nagyajtai Donáth György, Kata Nagybaconi Baló József felesége volt.¹⁸⁵ A 17–18. században a nemesi és lófőrendű ágra oszló albsi Barabás család számos tagja már Kézdivásárhelyen, Oroszfaluban, Márkosfalván és más kézdizségi településeken élt.¹⁸⁶ Lásd még: 1669. „Petrum Barabas de Kezdi Vasarhely nob[ilis]”.¹⁸⁷ 1670. augusztus 9. Barabás Péter.¹⁸⁸ (A Moldvában bujdosó, 1709-ben hazajött kurucok egyike is Barabás Péter, Cserei Mihály őt és a valószínűleg altorjai Bodó Gergelyt is praedáló tolvajnak mondja.¹⁸⁹ Az 1683-as összeírásban egy Barabás Péter nevű albsi lovas R. megjegyzéssel „Scholába Jár”.¹⁹⁰) Barabás Péter valószínűleg tudatosan kerülte, hogy a Mikók szomszédságában szerezzon jószágot Bodokon. Más adatok is fennmaradtak róla és feleségéről 1660-ból, 1662-ből és 1684-ből: 1660-ban Alsócsernátonban jószágja volt, időnként ott is lakott.¹⁹¹

– RÁPOLTI István az 1713-as homagiális lajstrom szerint alsócsernátoni nemes volt.¹⁹² Rápolti Istvánnak, Barabás Péter egyik vejének 1703-ban jobbágysai voltak Alsócsernátonban.¹⁹³ Feltehetően közeli rokona Rápolti István senior vagy junior peselneki nemesnek, hacsak nem épp azonos valamelyikükkel.¹⁹⁴ „Stephanus Rápolti senior et junior, Stephanus quondam vice judex Nob[ilium] Co[m]m[it]atus Albensis 1741”.¹⁹⁵

– BENKŐ Pál az 1713-as homagiális lajstrom szerint alsócsernátoni nemes volt,¹⁹⁶ az 1691-es lustrában is a nemesek közt található¹⁹⁷ és 1703-ban jobbágysai voltak Alsócsernátonban.¹⁹⁸ Itt azonban minden valószínűség szerint Árkosi Benkő Pálnéről, Barabás Péter leányáról, Rápolti István sógornőjéről van szó.¹⁹⁹ Benkő Pál az 1680. május 8-án tartott hadiszemlén a sepsi nemesek közt szerepel két lóval, „Urunk eo N[agysaga] hadta meg”.²⁰⁰ (Az 1713-as homagiális lajstromban egy Benkő Pál nevű kilyéni és egy hasonnevű zágoni nemes is találunk.²⁰¹ A kortárs Altorjai Benkő Pál notáriusról és öreg Benkő Pál alsócsernátoni nemesről is fennmaradtak adatok.²⁰²) Alsócsernáton határában 1786-ban ismeretes volt a *Benkőcsere* (erdő) helynév.²⁰³

– BENKŐ József az 1713-as homagiális lajstrom szerint alsócsernátoni nemes volt,²⁰⁴ de itt valószínűleg Nagybaconi BALÓ Józsefné – Barabás Péter leánya, Rápolti István sógornője – nevét írták el. Baló Josef nagybaconi nemes az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén az erdővidéki nemesség közt mint „Kapitány Ur[am] szolgálja”, az 1683-as összeírásban többször is szerepel, Baconban is.²⁰⁵ Megtaláljuk őt az 1713-as homagiális lajstromban is.²⁰⁶ Miklósvárszék alkirálybírája volt,²⁰⁷ mint vicetisztet említik vén Baló Józseffel együtt.²⁰⁸ 1720. június 18. „Vicario Generali Martino Demeter, brachio Josepho Balló”.²⁰⁹

A nagybaconi falutörvényt „idősb nagybaconi Balló József, Miklósvárszéknek egyik hűtös assessora” hitelesítette 1748. szeptember 13-án.²¹⁰

– BARABÁS György notárius az 1691-es lustrában az alsócsernátoni nemesek közt található:²¹¹ valószínűleg neki volt 1703-ban egy jobbágysa Dálnokon.²¹² Albsiban 1676-ban egy, az 1713 homagiális lajstromban két albsi nemes viselte a Barabás György nevet, és két kortárs oroszfalvi nemes is így neveztek.²¹³ Az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén egyik

¹⁷⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 620.

¹⁷⁷ SzOkl Ús, VIII, 179. A nevek előtti *R. Redeust* vagy *Recenst* jelent.

¹⁷⁸ CS. BOGÁTS Dénes 1929, 55, 65.

¹⁷⁹ IMREH István 1983, 379.

¹⁸⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 238; II, 623.

¹⁸¹ Uo., II, 617. Valószínűleg nem az Apor Péter által említett márkosfalvi Barabás Mihállyal azonos. (Uo., I, 231.)

¹⁸² MOL, P 672, 1653. április 18. *Barabás Mihály Deák*.

¹⁸³ IMREH István 1983, 314; SzOkl Ús, VII, 154, 238, 251, 316; VIII, 22–23, 158, 164, 165; SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 348; TUDÓS S. Kinga 2003, 250. (1659-ben például a kézdizségi lófők egyik hadnagya volt, 1683-ban *Director*.)

¹⁸⁴ BÁNKUTI Imre 1983, 150, 536; URSUȚIU Maria 1983, 92, 118.

¹⁸⁵ PÁLMAJ József 1901, 40.

¹⁸⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 239, 241, 267, 269; II, 628.

¹⁸⁷ HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 86.

¹⁸⁸ TÓTH Ernő 1902, 410.

¹⁸⁹ BÁNKUTI Imre 1983, 437, 536.

¹⁹⁰ SzOkl Ús, VIII, 186.

¹⁹¹ TÓTH Ernő 1902, 261, 381; TÓTH Ernő 1903, 89.

¹⁹² SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 618.

¹⁹³ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 220, 223.

¹⁹⁴ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 199, 201; PÁLMAJ József 1901, 367.

¹⁹⁵ KAZINCZY Gábor 1863, 287.

¹⁹⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 276; II, 618.

¹⁹⁷ SÁNDOR Imre 1911, 73, 74.

¹⁹⁸ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 220, 223.

¹⁹⁹ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 237.

²⁰⁰ SzOkl Ús, VIII, 20.

²⁰¹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 586, 604.

²⁰² KAZINCZY Gábor 1863, 307; SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 238, 276; II, 135.

²⁰³ CS. BOGÁTS Dénes 1929, 55.

²⁰⁴ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 276; II, 126, 618.

²⁰⁵ SzOkl Ús, VIII, 22, 130, 138. („Szabo Ferencz megh holt, fia[i] Andras, Istok, Balo Joseph vr[am] szolgálja”), 206. („Cserei István Polgár, Fia 1, Balo Joseph vr[am] Contradical ellene.”)

²⁰⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 574.

²⁰⁷ KAZINCZY Gábor 1863, 267–308.

²⁰⁸ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 214–215.

²⁰⁹ VESZELY Károly 1868, 186.

²¹⁰ IMREH István 1983, 387.

²¹¹ SÁNDOR Imre 1911, 73, 74.

²¹² DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 220, 223.

²¹³ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617, 628.

Barabás György két lóval vett részt, az 1683-as összeírásban pedig három lóval szerepel, mint „Mikó ur[am] szolgálja, aki harmadik uttal tökéletlenül szerzett Urunktol exemptiot”.²¹⁴ Valamelyik nemes Barabás György felesége 1718. február 28-án Kilyéni Székely Mihály és Imecs Erzsébet leánya, Erzsébet volt.²¹⁵ (1748. december 12. *Tiszteendő Pater Provincialis Imre Pál Ur[am] K[e]g[ye]lm[e]det emlekezeti mi általunk mostan Kezdi Vasarhelyen residealo T[ekin]t[e]t[es] Senior Albisi Barabas Györgyne T[ekin]t[e]t[es] Szekely Ersebet Aszony arra szinten eszten-deje requiralta es requiralta volt; Az mit ennek elotte a T[iszteendő] Kantai Residentia számára vasarlott volt akkori Tisz[teendő] Kantai Guargyan T[iszteendő] Pater Szatsvai Uram ő K[e]g[ye]lme holni szanto földeket itt Nemes Fejervarmegyei bataron es egybütis Nemes Kezdi Szeki Felső Torjai / T[ekin]t[e]t[es] Kozma Ilona Aszontol... a T[iszteendő] Convent... malmotis csinaltanak rea... Tisz[teendő] Pater Mauritius.*²¹⁶ Barabás Györgyné Székely Erzsébet 1738-ban is Kézdivásárhelyen lakott.²¹⁷ Kézdivásárhelyen öreg Barabás György kézdi assessor lakott valamikor.²¹⁸ Ő volt az egyik hitelesítője az 1744-es szentkatolnai falutörvénynek, mint „Nemes Kézdiszéknék albisi, de moston Kézdivásárhelyen residealo hütös assessor”.²¹⁹ (Az 1683-as összeírásban a márkosfalvi lovasok közt is találtunk hasonló nevű személyt.²²⁰)

– LÖRINCZ Miklós az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.²²¹ 1676-ban a dálnoki nemesek, 1680-ban a kézdi lovasok közt találtuk, az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén és az 1683-as összeírásban Mikó uram szolgáljaként két lóval a nemesek közt találjuk, az 1691-es lustrában az alsócsernátoni nemesek közt található hasonló nevű személy.²²² „Nicolaus Lörincz de Dálnok famosus procurator”.²²³ Ő végrendelkezhetett 31 éves korában, egészségesen 1677. augusztus 2-án.²²⁴

– LÖRINCZ Mihály és Lörincz Mihály junior az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemesek voltak.²²⁵ Lörincz Mihályt 1676-ban is a dálnoki nemesek közt találjuk, említik 1677-ben, az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén Barabás Péter szolgáljaként egy lóval a nemesek közt találjuk, az 1683-as összeírásban is így tartják számon, de ott *Absens* bejegyzés van a neve mellett. Az 1683-as összeírásban a lovasok közt van egy hasonló nevű személy fia, apja sok kárt vallott, 2 Eszt[endeigh] immunitaltatott, az 1691-es lustrában az alsócsernátoni nemesek közt található hasonló nevű személy.²²⁶

– DONÁTH György 1676-ban az albisi nemesek közt szerepelt,²²⁷ de itt valószínűleg miklósvárszéki Nagyajtai Donáth Györgynéről, Barabás Péter leányáról, Rápolti István sógornőjé-

ről van szó: 1683-ban Nagyajtán Nagy Sigmund volt a hadban a régi szolgálja.²²⁸ Lásd még: 1690. Donát György is az erdőre futott a zernyesti csatából; 1691. Donát György a havason volt azokkal, kik Thökölytől elpártolni akartak; 1693. Donát György Cserei ellensége és atyafia; 1709. Donát György Molduvából jön haza gráciára; 1710. Donát György házát felverték Nagyajtán, de ő javaival a templomerdőben volt; 1711. Donát György Nagyajtán ürmösi Maurer Józsefhez adta nagyobbik leányát, Annát.²²⁹ Donáth György, Miklósvárszék vicekirálybírája hitelesítette az 1699-es zaláni falutörvényt.²³⁰ Donáth György miklósvárszéki alkirálybíráról és a hasonló nevű vagy vele azonos jegyzőről számos adatot jegyzett fel Apor Péter is,²³¹ 1685-ben Zabolai Mikes Kelemen végrendelkezésének egyik tanúja.²³²

– LÖRINCZ Boldisár az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.²³³ Lörincz Boldisár 1680-ban a kézdi lovasok közt szerepel, az 1691-es lustrában a dálnoki lovasok közt található. Az 1683-as összeírásban a dálnoki lovasok közt találjuk, mint akit „Barabas [Péter] ur[am] mentett 3-szor”.²³⁴

– HADNAGY Balás az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.²³⁵

– KOTSIS Gáspár az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.²³⁶

– PÁNCZÉL János az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt,²³⁷ 1703-ban Albis egyik hűtőse.²³⁸ Talán az 1643-ban említett Páncél János fia.²³⁹

– BARABÁS István, Pál fia az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt,²⁴⁰ 1714-ben még élt.²⁴¹ Barabás István, Pál fia 1676-ban az albisi lófők közt szerepel Barabás Pállal együtt, ugyanőt 1680-ban a kézdi lovasok közt, az 1683-as összeírásban ugyanott („Mikó ur[am] szolgálja”) és az 1691-es lustrában is az albisi lovasok közt találtuk.²⁴² Apor Péter említi márkosfalvi Barabás István nemest is.²⁴³ Az utóbbi jelenhetett meg 1680. május 8-án két lóval a nagyborosnyai hadiszemlén: az 1683-as összeírás szerint „mind az háromszor el maradt az Táborozásból, eczer Urunkot eo N[agysá]gát hamis információval meg czalta, kéczer azt mongya, hogy Kapi[itány] ur[am]nak 3 Tallért adot volna”.²⁴⁴

Lehetséges, hogy a bennvaló az alsócsernátoni Benkő nemesi családra szállt. Nem tudni, az ők vagy a bodoki Benkő lófő család utódja-e Benkő János, akinek 1820-ban egy jobbágya, egy bécsi mérőnyi területű bennvalója és 0,5 holdnyi rétje volt Bodokon.²⁴⁵ (Az 1683-as összeírásban az albisi lovasok közt két másik Barabás István is szerepel, egyikük András fia és három fia van, másikuk Sigmund fia és egy fia van, az utóbbit „3-czor Kap[itány] ur[am]

²¹⁴ SzOkI Ús, VIII, 22, 164.

²¹⁵ MOL, P 613; TŰDŐS S. Kinga 2003, 280.

²¹⁶ MOL, R 319.

²¹⁷ SÁNDOR Imre 1914, 284–285.

²¹⁸ SzOkI Ús, VII, 236; SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 189, 192, 269.

²¹⁹ IMREH István 1983, 385.

²²⁰ SzOkI Ús, VIII, 188.

²²¹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621–622.

²²² SzOkI Ús, VII, 235, 322; VIII, 23, 165; SÁNDOR Imre 1911, 73, 74.

²²³ KAZINCZY Gábor 1863, 282.

²²⁴ TŰDŐS S. Kinga 2003, 257–260, 397.

²²⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621–622.

²²⁶ SzOkI Ús, VII, 235; VIII, 23, 165, 179; SÁNDOR Imre 1911, 73, 74; TŰDŐS S. Kinga 2003, 258–259.

²²⁷ SzOkI Ús, VII, 236.

²²⁸ SzOkI Ús, VIII, 133.

²²⁹ BÁNKUTI Imre 1983, 229, 238, 251, 437, 447, 477.

²³⁰ IMREH István 1983, 332–333, 519.

²³¹ KAZINCZY Gábor 1863, 273, 308; SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 133, 189, 261; II, 50, 56, 59–60, 571, 583.

²³² TŰDŐS S. Kinga 2003, 280, 284–287.

²³³ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621.

²³⁴ SzOkI Ús, VII, 322; VIII, 184; SÁNDOR Imre 1911, 75.

²³⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621–622.

²³⁶ Uo., 617.

²³⁷ Uo., 617.

²³⁸ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 219.

²³⁹ TŰDŐS S. Kinga 2003, 156.

²⁴⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

²⁴¹ 1714. november 19. *Albisi Barabás István Ur Pál fia... primipilus.* Felesége Kondráth Borbára volt. (MOL, P 1610.)

²⁴² SzOkI Ús, VII, 236, 322; VIII, 186; SÁNDOR Imre 1911, 75; TŰDŐS S. Kinga 2003, 186–187, 468.

²⁴³ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 205.

²⁴⁴ SzOkI Ús, VIII, 22, 164.

²⁴⁵ TAKÁCS Péter 2003, 112.

hadta ithon, aedilis lévén, semmit nem vett rayta”. Az itt említett Barabás Andrásnak van egy másik fia is.²⁴⁶⁾

(11)

– SZÁNTÓ Gergely az 1713-as homagiális lajstrom szerint márkosfalvi lófő volt.²⁴⁷ 1676-ban Szántó Gergely az egyik márkosfalvi számadó, 1680-ban szolgálként szerepel a márkosfalvi lovasok közt: az 1683-as összeírásban két fiával szerepel.²⁴⁸

– BAKTSI István az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi nemes volt.²⁴⁹ Baktsi Istvánnét 1676-ban az albisi nemesek közt találjuk.²⁵⁰ Albisi idősbik Bakcsi István nemes 1740-ben a Kézdi református traktus kurátora volt.²⁵¹ Albisi Baktsi István volt a neve Háromszék egyik felügyelőbiztosának is.²⁵² Ifibb albisi Baktsi Istvánt is említik.²⁵³ Albisban 1730/1792-ben a *Baktsiak nyíre*, 1826-ban a *Baktsiak erdeje* helynévvel, 1830-ban a *Baktsi Elek ur jószágával* találkozunk.²⁵⁴ (Baktsi István nevű lovast Étfalván is találunk 1680-ban.²⁵⁵)

– BAKTSI Boldisár az 1713-as homagiális lajstrom és más adatok szerint albisi nemes volt.²⁵⁶ Volt azonban egy kortárs étfalvi Baktsi Boldisár is: 1693. *Baktsi Boldisár Ur[am]*; 1697. *Baktsi Boldisár Etfalvi*; 1700. *Baktsi Boldisár Etfalvi... megh sulyosodvan az tereh viselés*.²⁵⁷

– BAKTSI Gábor az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi nemes volt.²⁵⁸ Apor Péter is az Albisban élő öreg és ifibb Baktsi Gábort említi.²⁵⁹ Baktsi Gábor 1676-ban az albisi nemesek közt, az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén a kézdi nemesek közt két lóval szerepel, az 1683-as összeírásban egy lóval és *Kapitány[na]k hora 6 fl fizetett*, az 1691-es lustrában is a kézdi nemesek közt találjuk, 1677-ben is említik.²⁶⁰ 1690-ben Albisi Baktsi Gábort a Bodokiak perlik mert Rozsnyón ő adminisztrálta a zabot a *nimeteknek*.²⁶¹ Baktsi Gábornak 1703-ban egy jobbágya volt Albisban, és őt magát egyik fő hitelezőként tartották számon.²⁶² Nem tudjuk, hogy ez a Baktsi Gábor azonos-e azzal a kuruc kapitánnyal, akit 1709-ben elfogtak és Szebenbe vittek.²⁶³ (Volt azonban egy kortárs étfalvi Baktsi Gábor is, aki 1680-ban összeírásban szerepel, és akinek a fia az 1683-as mint „Kapitány ur[am] réghi szolgája” bukkan fel.²⁶⁴ 1701. *Die 19. Febr[uar]ij*. *Bakcsi Gaborne Magda, Relicta*.²⁶⁵ Az 1713-as homagiális lajstromban találunk egy Bakcsi Gábor nevű nagyajtai nemes is.²⁶⁶)

Apor Péter külön is említi Baktsi Istvánt, Boldisárt és Gábort, valamint ifibb Baktsi Gábort.²⁶⁷ Mindhárman az 1643. december 26-án végrendelező albisi Bod Kata, Baktsi Boldisár gidófalvi nemes özvegye fiai és/vagy unokái lehettek.²⁶⁸

– BAKTSI József neve sem az összeírásokban, sem a homagiális lajstromon nem fordul elő: 1713-ban még kiskorú lehetett.

– LÁSZLÓ Mihály nevű személyt 1670-ben a dálnoki lovasok között kettőt, 1676-ban az alsócsernátoni lófők és a martonfalvi nemesek közt egyet-egyet találunk, az örökhagyó elméletileg bármelyikük lehetett: az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén és az 1683-as összeírásban a kézdi nemesek közt szerepel egy-egy lóval, de László Mihály fia a lovasok közt található. Az 1691-es lustrában a kézdi nemesek közt található ilyen nevű absentáló személy.²⁶⁹

Szántó Gergely márkosfalvi lófő özvegye a négy albisi nemes – Bakcsi István, Boldisár, Gábor és József – leánytestvére, a bizonytalan illetőségű és rendi hovatarozású László Mihály pedig a sógoruk, a másik leánytestvérük férje lehetett. Szántó Gergelyné – például más örökösök híján vagy egyéb okból és módon – a férjétől örökölhette a bodoki jószágot, de neki sem lévén más örökösei, mint a testvérei és azok gyermekei, a beerdőlés jogát a potenciális örökösökkel együtt igényelhetette. Ő maga és lánytestvére nyilván megkapta az örökséget férjhezmenetelekor, ezért az étfalvi jószág után (lásd az 51. deliberátumban) valószínűleg csak a négy fivérük igényelhetette a beerdőlés jogát. Természetesen más kombináció is elképzelhető.

(12)

– MAGOS Jánost 1676-ban az alsócsernátoni lófők közt, 1680-ban és 1683-ban az alsócsernátoni gyalogok közt találjuk.²⁷⁰

– MAGOS Sámuel az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.²⁷¹

– MAGOS György az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.²⁷² Egy Magos György nevű személyt 1670-ben az alsócsernátoni hadkötelesek közt találunk.²⁷³ Rokonai lehettek az albisi Magosoknak, akik közül Pálnak 1683-ban öt fia volt.²⁷⁴

– TELEKI György az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.²⁷⁵ Az 1683-as összeírásban Teleki György a dálnoki lovasok közt mint Teleki Emreh fia szerepel, a saját fiával.²⁷⁶ Teleki Gábor gyalogkatona, akit 1820-ban a bodoki földesurak között találunk, és akinek egy zsellére, valamint 0,4 bécsi mérőnyi területű bennvalója volt, Teleki György utódja lehet, mert ez a családnév 1713-ban nem fordult elő Bodokon.²⁷⁷

– BARTÓK István az 1713-as homagiális lajstrom szerint bodoki nemes volt.²⁷⁸ Lásd még: 1693. *Bartók István nemes (dohanyos 7)*; 1701. *Bartók István nemes*.²⁷⁹ Az 1713-as homagiális lajstromban találunk egy hasonló nevű sepsiszentgyörgyi és egy martonfalvi nemes is:²⁸⁰ valószínűleg az utóbbi szerepel az 1680.

²⁴⁶ SzOkl Ús, VIII, 186.

²⁴⁷ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 623.

²⁴⁸ SzOkl Ús, VII, 253, 319; VIII, 188.

²⁴⁹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

²⁵⁰ SzOkl Ús, VII, 236.

²⁵¹ RFkGyL, 11, 45/1740.

²⁵² SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 200; KAZINCZY Gábor 1863, 308.

²⁵³ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 201.

²⁵⁴ HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 10, 13.

²⁵⁵ SzOkl Ús, VII, 307.

²⁵⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 178; II, 617.

²⁵⁷ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 108^r, 194^r, 219°.

²⁵⁸ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

²⁵⁹ Uo., I, 195–196.

²⁶⁰ SzOkl Ús, VII, 236; VIII, 22, 164; SÁNDOR Imre 1911, 74; TUDÓS S. Kinga 2003, 259.

²⁶¹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 17^r.

²⁶² DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 219.

²⁶³ BÁNKUTI Imre 1983, 429, 535.

²⁶⁴ SzOkl Ús, VII, 307; VIII, 148.

²⁶⁵ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 192^r.

²⁶⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 580.

²⁶⁷ Uo., I, 178, 195, 196, 201.

²⁶⁸ TUDÓS S. Kinga 2003, 155–156, 372.

²⁶⁹ SzOkl Ús, VII, 203, 238, 253; VIII, 23, 165, 178; SÁNDOR Imre 1911, 74.

²⁷⁰ SzOkl Ús, VII, 238, 339; VIII, 216.

²⁷¹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

²⁷² Uo., 617.

²⁷³ SzOkl Ús, VII, 203.

²⁷⁴ SzOkl Ús, VIII, 186.

²⁷⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

²⁷⁶ SzOkl Ús, VIII, 184.

²⁷⁷ TAKÁCS Péter 2003, 112; SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

²⁷⁸ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

²⁷⁹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 83^r–83^v, 146^v–147^v.

²⁸⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 591; 625.

május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén és az 1683-as összeírásban egy-egy lóval a kézdi nemesek közt.²⁸¹

(13)

NAGY András az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.²⁸² Az 1683-as összeírásban Nagy András három öccsével, Györggyel, Mártonnal és Jánossal együtt szerepel.²⁸³ (Volt egy hasonló nevű jövevény 1683-ban Gidófalván, és egy szotyori nemes is 1713-ban.²⁸⁴)

(14)

– BAK József nem szerepel az összeírásokban és a homagiális lajstromon, az előtte lévő nevek azonosak lévén a Rápolti István gyermekeinél korábban felsoroltakkal, Benkő Józsefné nevét írhatta el a jegyző vagy a másoló. Legvalószínűbb azonban, hogy mindkét esetben Nagybaconi BALÓ Józsefnéről, Barabás Péter leányáról, Rápolti István sógornőjéről van szó, akinek a nevét elírták. (Lásd a 10. számú deliberátumban is.)

– NEMERE János az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.²⁸⁵ Említik 1696. május 16-án is.²⁸⁶ (Alsócsernátoni Nemere István gyalogszékelyt, akinek 1683-ban egy fia volt, „Istenért hadták ithon”, felsőcsernátoni Nemere István gyalogszékelynek egy fia volt.²⁸⁷)

– ELEKES Sámuel az 1713-as homagiális lajstrom szerint alsócsernátoni nemes volt.²⁸⁸

– SZABÓ Jánosné talán Szabó János dálnoki nemes felesége volt, 1677-ben is őt említhették.²⁸⁹ (Lásd az 1. számú deliberátumban.)

– LŐRINCZ Benedeket 1676-ban a dálnoki nemesek, 1680-ban a kézdi lovasok közt, az 1691-es lustrában a dálnoki lovasok közt találtuk: az 1683-as összeírásban két fiával és Székely Mihály nevű mostohafiával szerepel hasonló nevű lovas.²⁹⁰ 1703-ban Dálnok egyik hűtöse volt.²⁹¹ (Az 1683-as összeírásban egy Székely Mihály nevű márkosfalvi lovas, akinek egy fia volt, Barabás János „mentette tökéletlenül”.²⁹²)

– LŐRINCZ Márton senior és junior az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.²⁹³ Lőrincz Mártont 1670-ben a dálnoki hadkötelesek közt találtuk.²⁹⁴ A többi személyt lásd a 10. számú deliberátumban.

(15)

– Albisi István Györgyöt lásd az 5. számú deliberátumban.

(16)

– LÁZÁR István az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.²⁹⁵ Feltehetően ezt a Lázár Istvánt találjuk 1680-ban a dálnoki lovasok közt. Az 1683-as összeírásban egy hasonló nevű lovas szerepel két fiával, „eczer Kap[itány] Ur[am]nak hora

fl 5 fizetett”. Az 1691-es lustrában is találunk egy Lázár Istvánt a dálnoki lovasok közt.²⁹⁶ Említik 1706. május 19-én, mint akit a császáriak megsarcoltak: 1711. november 26-án öt ház falu szelvére szolgáló jobbágya volt Dálnokon, és 1733. szeptember 9-én megírta végrendeletét, de még nem hitelesíttette.²⁹⁷ Apor Péter öreg dálnoki Lázár Istvánt sokpénzünek mondta.²⁹⁸ „Stephanus Lázár ex Dálnok 1746”.²⁹⁹

– LÁZÁR Mihály az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.³⁰⁰ Az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén egy lóval szerepel, az 1683-as összeírás szerint „Kapitány ur[aman]k fizetett fl 5 hora, másodikban fl 6”, az 1691-es lustrában is találunk egy Lázár Mihályt a dálnoki lovasok közt.³⁰¹ Említik 1677-ben és 1700. október 28-án is.³⁰²

– LÁZÁR György az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.³⁰³

Lázár József nemes, akit 1820-ban a bodoki földesurak között találunk, és akinek 2 jobbágya, 2 bécsi mérőnyi területű bennvalója, 4,75 holdnyi szántója és két holdnyi rétje volt, valamelyikük utódja lehet, mert 1713-ban ilyen nevű család nem élt Bodokon.³⁰⁴

(17)

– BAK Mihály senior és junior az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.³⁰⁵ Bak Mihályt 1676-ban az albisi lófők, Bak Mihályt 1680-ban és 1683-ban az albisi lovasok közt találjuk, utóbbiban öccsével, BAK Ferentzcel és BAK Pállal együtt: ez a három lófő együtt igényelte a beerdölést is a kilenc falu erdejébe.³⁰⁶ Nem tudni biztosan, hogy ez a Bak Ferentz azonos-e a deliberátumok aláírójával, de 1713-ban sem Sepső-, sem Kézdiszéken nem találunk más Bak Ferencet. (Az 1683-as összeírás szerint Márkosfalván is volt egy Bak Mihály nevű lovas, akinek három fia volt, és „eczer Vice hadnagy ur[am] mentette”.³⁰⁷)

(18)

– BALOGH Péter (Albisi) nem szerepel az 1713-as homagiális lajstromon, akkor talán már nem élt. Az 1683-as összeírásban R. megjegyzéssel szerepel.³⁰⁸

– BALOGH Mihályt 1676-ban az albisi lófők, 1680-ban és 1683-ban az albisi lovasok közt találjuk, utóbbiban egy fiával és az „Eszteidegh ne szolgállyon” megjegyzéssel.³⁰⁹

– BALOGH Miklóst 1680-ban az albisi lovasok közt találjuk.³¹⁰

– BALOGH György az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.³¹¹

Nem tudni, az ők vagy a bodoki Balogh lófőcsalád utódai-e nemes Balog Zsigmond és Balog Elek, akiket 1820-ban

²⁸¹ SzOkl Ús, VIII, 23, 165: „első esztendőben Kap[itány] ur[am]nak fizet hora fl 8. egy darab jóságot is adott, második esztendőben fl 5, harmadikban fl 6”.

²⁸² SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

²⁸³ SzOkl Ús, VIII, 186.

²⁸⁴ SzOkl Ús, VIII, 213; SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

²⁸⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

²⁸⁶ MOL, P 1610.

²⁸⁷ SzOkl Ús, VIII, 216.

²⁸⁸ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 619.

²⁸⁹ TŰDŐS S. Kinga 2003, 259.

²⁹⁰ SzOkl Ús, VII, 235, 322; VIII, 184; SÁNDOR Imre 1911, 75.

²⁹¹ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 220.

²⁹² SzOkl Ús, VIII, 188.

²⁹³ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621, 622.

²⁹⁴ SzOkl Ús, VII, 203.

²⁹⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621.; DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 220.

²⁹⁶ SzOkl Ús, VII, 322; VIII, 184; SÁNDOR Imre 1911, 75.

²⁹⁷ MOL, P 1610. Ugyanott 1719. június 6-án is megtaláljuk.

²⁹⁸ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 205.

²⁹⁹ KAZINCZY Gábor 1863, 282.

³⁰⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621; DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 220.

³⁰¹ SzOkl Ús, VIII, 22, 165; SÁNDOR Imre 1911, 75.

³⁰² TŰDŐS S. Kinga 2003, 260; MOL, P 1610.

³⁰³ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621; DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 220.

³⁰⁴ TAKÁCS Péter 2003, 112; SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

³⁰⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617–618.

³⁰⁶ SzOkl Ús, VII, 236, 322; VIII, 186.

³⁰⁷ SzOkl Ús, VIII, 188.

³⁰⁸ Uo., 186.

³⁰⁹ SzOkl Ús, VII, 236, 322; VIII, 186.

³¹⁰ Uo., VII, 322.

³¹¹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 618.

a bodoki földesurak között találunk. Az előbbinek egy jobbágya és 0,5 holdnyi rétje, az utóbbinak 2 szellé, 2 bécsi mérőnyi területű bennlőja és 1 holdnyi rétje volt.³¹²

(19)

– SZEGEDI Sámuel az 1691-es lustrában a dálnoki lovasok közt találjuk.³¹³ Később Szegedi Sámuel Albisban lakhatott, de 1713-ban ott sincs nyoma. Az 1683-as összeírásban a dálnoki lovasok közt Szegedi Szabó Jánosnak, aki „maga meg holt”, két fia, „Samuel s János” szerepel.³¹⁴ Az 1713-as homagiális lajstromon Szigeti János albisi lófő szerepel.³¹⁵ A családnevek írásában a deliberátumokat papírra vető jegyző vagy a másolat készítője esetenként következtelenebb, mint a keresztneveiben, ami részben a félrehallás, részben a koronként változó írásmód következménye is lehet: így cserélhette össze a Szegedi és a Szigeti nevet is. Ez a Szegedi-Szigeti János aligha azonos a Fehér vármegyei Szegedi János perceptral. („Szegedi Joannes de Hidegviz”.³¹⁶)

– SÁNTA István az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.³¹⁷ Talán rokonságban állt az 1683-as összeírásban szereplő dálnoki Sántákkal, akik lovasok voltak, és az alsócsernátoni Sánta Istvánnal, aki gyalogszékely volt.³¹⁸

– INTZE Péter az 1713-as homagiális lajstrom szerint bodoki lófő volt.³¹⁹ 1670-ben a bodoki lófők közt találjuk.³²⁰ Bodokon 1821-ben is éltek az Intze család tagjai.³²¹

(20)

– MIHÁLY Gáspár az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt,³²² 1680-ban az albisi gyalogok közé, az 1683-as összeírásban fiával a lovasok közé írták, de megjegyezték, hogy „az gyalogok közt lévén, két két nap szolgált Kapitány ur[am]nak”.³²³

(21)

– SZÉKELY István az 1713-as homagiális lajstrom és más források szerint dálnoki nemes volt, 1676-ban és az 1691-es lustrában is a dálnoki nemesek közt találjuk. Az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén ő és egy ugyancsak Székely István nevű márkosfalvi nemes jelent meg egy-egy lóval, az 1683-as összeírásban mindketten szerepelnek a kézdi nemesek közt, egyikük egy lóval („Kapitány ur[am]nak) 2 esztendőben fizetett, elsőben Aures 2”), másikuk ló nélkül.³²⁴ 1724-ben még élt.³²⁵ 1669. január 15. *Mihály Pap Ur[am] maradvái Varsa Tüzesbe[n] fél kertek, Kenderesi Tüzesbe[n] fél kertek, Marton Tüzesbe[n] három karó kertek, de ezt a három Karót csak a Kis mező felől tézsi, mert az hegyen Székely István Ur[am] menti. Balás Deáknak Varsa Tüzesbe[n] fél kerti, Marton tüzesben három karó kerti, de ezt*

³¹² TAKÁCS Péter 2003, 112; SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

³¹³ SÁNDOR Imre 1911, 75.

³¹⁴ SzOkl Ús, VIII, 185.

³¹⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

³¹⁶ Uo., I, 211; KAZINCZY Gábor 1863, 290.

³¹⁷ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

³¹⁸ SzOkl Ús, VIII, 184–185, 216.

³¹⁹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

³²⁰ SzOkl Ús, VII, 195.

³²¹ HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 152.

³²² SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

³²³ SzOkl Ús, VII, 338; VIII, 186.

³²⁴ KAZINCZY Gábor 1863, 290; SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621; DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 220; SzOkl Ús, VII, 235; VIII, 23, 165, 166; SÁNDOR Imre 1911, 74.

³²⁵ SÁL, Fond 65/54. Az adatot itt köszönjük meg Csáki Árpád sepsiszentgyörgyi történésznek.

³²⁶ MOL, P 1610.

³²⁷ TÓTH Ernő 1902, 383.

*a három Karót csak a Kis mező felől tézsi, mert az hegyen Székely István menti abból a részről.*³²⁶ Valószínűleg őt említik 1663. július 23-án is.³²⁷ Dálnoki Székely István nemes fia lehetett.³²⁸

(22)

– BARTHOS Mihály senior az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt,³²⁹ 1680-ban és 1683-ban az albisi lovasok közt találjuk, az utóbbiban egy fiával és István nevű öccsével („eczer Hadnagya mentette”).³³⁰ 1703-ban Albis egyik hűtőse volt.³³¹

(23)

– TELEKI Márton az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.³³² az 1683-as összeírásban és az 1691-es lustrában Dálnokon is található egy Teleki Márton nevű lovas, Barta Bálint mostohafia.³³³

(24)

– BARABÁS Mihály senior az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.³³⁴

– BARABÁS Tamás az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt,³³⁵ talán az 1643-ban említett Barabás Tamás fia.³³⁶

– BARABÁS Mártont 1676-ban az albisi lófők közt, fiát, Istvánt 1680-ban és 1683-ban az albisi lovasok közt találjuk, két fiával: az 1691-es lustrában a dálnoki lovasok közt is van egy Barabás Márton nevű személy.³³⁷

– BARABÁS Miklós az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi nemes volt,³³⁸ 1670-ben az albisi hadkötelesek, 1680-ban István nevű fiával együtt, az 1683-as összeírásban két fiával együtt ismét az albisi lovasok közt találjuk, de ugyanott ismét szerepel István nevű fia is.³³⁹

– INTZE Miklós az 1713-as homagiális lajstrom szerint bodoki lófő volt.³⁴⁰ Intze Miklós nevű személyt 1680-ban a zaláni gyalogok közt is találunk.³⁴¹ Intze Péter bodoki lófő rokona lehetett. (Lásd a 19. deliberátumban.)

(25)

– PÁL István az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt,³⁴² 1680-ban a dálnoki lovasok közt szerepel.³⁴³

– PÁL András (Dálnoki) nem szerepel az összeírásokban, az 1713-as homagiális lajstromon két hasonló nevű személyt, egy martonosi lófőt és egy alsócsernátoni nemeset találunk.³⁴⁴ Bodokon 1683-ban már mint megholt szerepel egy Pál András nevű lovas, akinek fiai Mihály és András.³⁴⁵

Nem tudni, az ők vagy a bodoki Pál lófőcsalád utódja-e Pál György gyalogkatoná, akit 1820-ban a bodoki földesurak között

³²⁸ SzOkl Ús, V, 137.

³²⁹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

³³⁰ SzOkl Ús, VII, 321–322; VIII, 186.

³³¹ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 219.

³³² SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

³³³ SzOkl Ús, VIII, 184; SÁNDOR Imre 1911, 75.

³³⁴ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

³³⁵ Uo., 617.

³³⁶ TUDÓS S. Kinga 2003, 156.

³³⁷ SzOkl Ús, VII, 236, 322; VIII, 186; SÁNDOR Imre 1911, 75.

³³⁸ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

³³⁹ SzOkl Ús, VII, 203, 322; VIII, 186.

³⁴⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

³⁴¹ SzOkl Ús, VII, 335.

³⁴² SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 622.

³⁴³ SzOkl Ús, VII, 322.

³⁴⁴ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 585, 619.

³⁴⁵ SzOkl Ús, VIII, 147.

találunk és akinek egy zsellére, valamint 0,4 bécsi mérőnyi területű bennvalója volt.³⁴⁶

– BARTHA Miklos étfalvi lófő az 1713-as homagiális lajstrom szerint Bartha Györggyel együtt esküdött hűséget: az utóbbi 1728-ban is Étfalván élt.³⁴⁷ Nem valószínű, hogy arról a két nagyborosnyai lófőről volna szó, akik 1670-ben, vagy arról, aki 1680-ban a sepsi lovasok közt szerepel.³⁴⁸ Lásd még: 1693. *Bartha Miklós libertinus, lófő (dohanyos 7)*;³⁴⁹ 1701. *Bartha Miklós libertinus, lófő Bodokon nestet adot el*.³⁵⁰

(A nagyborosnyóiak: 1690. *Bartha Miklos nemes. Serit ket Praedicatio elott adta, Ektelenül szitkozodott 7*; 1693. *Bartha Miklos nemes, szitkozodo, karomkodo*; 1701. *Bartha Miklos nemes az falu pusztájában el foglalt fia D. E*; 1679. *Bartha Miklos libertinus, lófő, aratonak többet adott*. Szacsván is volt egy Bartha Miklos nevű személy 1701-ben.³⁵¹)

(26)

– FERENTZI Sámuel az 1713-as homagiális lajstrom szerint mátsfalvi lófő volt.³⁵² Ferentzi Sámuel 1670-ben a hadkötelesek közt találjuk,³⁵³ 1703-ban Mátsfalva falusbírája volt.³⁵⁴

– FERENCZ Lászlót nem találjuk az összeírásokban és az 1713-as homagiális lajstromon.

– FERENCZ Balást 1680-ban a bodoki gyalogok közt találjuk.³⁵⁵ A bodoki Ferenczek 1566 óta, többek közt 1670-ben és 1713-ban is mind lófők voltak, 1680-ban mégis mindet a bodoki gyalogok közt találjuk.³⁵⁶ A bodoki és a mátsfalvi Ferenc(i)ek közötti rokonság nem zárható ki. Lásd még: 1690. *Ferentz Balázs libertinus, lófő*; 1693. *Ferentz Balázs libertinus, lófő*, neve áthúzva: vagy a közterheket nem viselte, vagy elhunyt már.³⁵⁷ (Az 1683-as összeírás szerint a maksai lovasok közt is volt egy Ferenc Balás, akinek egy fia volt, ő pedig „Gyulai Asz[szonyomna]k minden héten két két nap szolgált”.³⁵⁸) Bodokon 1821-ben is éltek a Ferentz család tagjai.³⁵⁹

(27)

– DEÁK István (Mátsfalvi) az 1713-as homagiális lajstrom szerint azonosnak tekinthető a Márkosfalván hűséget esküdött Deák István lófővel, aki feltehetően egy kenyéren volt Deák Jánnal.³⁶⁰ (Az 1683-as összeírásban az albisi lovasok közt Deák Márton öccse, „Diák Jstván eczer Bod Jstvan szolgálja volt”. Deák János 1683-ban öt fiával a márkosfalvi lovasok közt található.³⁶¹) Az 1713-as homagiális lajstromon egy-egy Deák István lófőt Albisban és Bodokon is találunk.³⁶² Márkosfalván 1676-ban is találkozzunk a Deák/Diák családnévvél, a név viselői ott élnek

még 1772-ben is.³⁶³ Martonfalván 1820-ban felbukkan egy Deák Efraim nevű nemes, valószínűleg ugyanazon családból.³⁶⁴ (Voltak azonban Bodokon is Deák nevéek, talán Deák István rokonai: 1701. *Deák György libertinus, lófő*; *Deák Istvan libertinus, lófő*.³⁶⁵)

(28)

– KOVÁTS Péter az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt,³⁶⁶ 1680-ban a dálnoki gyalogok közt találunk egy Kovács Pétert, az 1683-as összeírásban a sepsi nemesek, az 1691-es lustrában a dálnoki lovasok közt.³⁶⁷

– KOVÁTS Márton az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.³⁶⁸ 1676-ban a dálnoki nemesek közt, az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemléen egy lóval a nemesek közt, az 1691-es lustrában szintén a dálnoki nemesek közt találunk egy-egy Kovács Mártont. Az 1683-as összeírásban a kézdi nemesek közt szerepel, „egyszer fl 50 fizetett Kap[itány] ur[aman]k, második uttal fl 6”.³⁶⁹

– KOVÁTS Imreh az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.³⁷⁰

– KOVÁTS István az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt,³⁷¹ 1670-ben a hadkötelesek közt, 1676-ban a dálnoki nemesek közt találunk Kovács István nevűt, említenek egyet 1677-ben, 1680-ban a dálnoki lovasok közt két Kovács Istvánt, az 1683-as összeírásban a dálnoki lovasok közt egy, az 1691-es lustrában a dálnoki lovasok közt ugyancsak két Kovács Istvánt. Egy Kovács István junior is a dálnoki lovasok közt szerepel az 1683-as összeírásban.³⁷² 1703-ban Kovács István Dálnok egyik hűtőse volt.³⁷³

– KOVÁTS Kelemen az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.³⁷⁴

(29)

– PÁNTZÉL István senior és junior az 1713-as homagiális lajstrom szerint is albisi lófők voltak.³⁷⁵

– PÁNTZÉL Mihály az 1713-as homagiális lajstrom szerint is albisi lófő volt.³⁷⁶ Pantzél Mihályt 1670-ben a hadkötelesek közt találjuk.³⁷⁷

– TANKÓ Bálint az 1713-as homagiális lajstrom szerint bodoki lófő volt,³⁷⁸ 1680-ban és 1683-ban a bodoki lovasok közt találjuk.³⁷⁹ Lásd még: 1679. *Tankó Bálint libertinus, lófő*; 1690. *Tankó Bálint számadó*; 1690. *Tanko Balint*; 1693. *Tankó Bálint libertinus, lófő (dohanyos 7)*; 1693. *Tanko Balint*; 1693. *Tanko Balint*; 1701. *Tankó Bálint számadó*; 1701. *Tankó Balint*; 1701. *Die 19. Febr[uar]ij. Tanko Balint*.³⁸⁰

Panczél Jánost lásd a 10. deliberátumban.

³⁴⁶ TAKÁCS Péter 2003, 112; SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

³⁴⁷ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 587; HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 52.

³⁴⁸ SzOkl Ús, VII, 198, 311.

³⁴⁹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 83^v–83^v. Bodokon bukkant fel.

³⁵⁰ Uo., 146^v–147^v.

³⁵¹ Uo., 59^v, 86^t, 160^t, 38^t, 201^t.

³⁵² SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621.

³⁵³ SzOkl Ús, VII, 205.

³⁵⁴ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 214.

³⁵⁵ SzOkl Ús, VII, 335.

³⁵⁶ SzOkl, VII, 17, 195, 335; SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

³⁵⁷ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 77^v–78^t; 83^v–83^v.

³⁵⁸ SzOkl Ús, VIII, 189.

³⁵⁹ HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 152.

³⁶⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 624.

³⁶¹ SzOkl Ús, VIII, 186, 188.

³⁶² SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593, 617.

³⁶³ SzOkl Ús, VII, 253; IMREH István 1983, 413.

³⁶⁴ TAKÁCS Péter 2002, 211.

³⁶⁵ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 146^v–147^v.

³⁶⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621, 622.

³⁶⁷ SzOkl Ús, VII, 341; VIII, 141; SÁNDOR Imre 1911, 74, 75.

³⁶⁸ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621, 622.

³⁶⁹ SzOkl Ús, VII, 235; VIII, 23, 165; SÁNDOR Imre 1911, 74, 75.

³⁷⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621, 622.

³⁷¹ Uo., 621, 622.

³⁷² SzOkl Ús, VII, 203, 235, 322; VIII, 184, 185; SÁNDOR Imre 1911, 74, 75; TÚDÓS S. Kinga 2003, 258–259.

³⁷³ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 220.

³⁷⁴ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 621, 622.

³⁷⁵ Uo., 617.

³⁷⁶ Uo., 617.

³⁷⁷ SzOkl Ús, VII, 203.

³⁷⁸ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

³⁷⁹ SzOkl Ús, VII, 307; VIII, 147.

³⁸⁰ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 29^t–29^t, 77^v–78^t, 19^v, 83^v–83^v, 108^t, 122^t, 146^v–147^v, 184^v, 192^t.

(30)

– (Csernátóni KOVÁTS) István Déák juniort 1676-ban az alsócsernátóni nemesek közt találjuk.³⁸¹ (Alsócsernátónban 1670-ben Molnár István deákot írták be a lustrába, de a kettejük azonossága kizárható.³⁸²)

– (Csernátóni KOVÁTS) Sámuel deákot 1670 körül, 1680-ban, az 1683-as összeírásban és az 1691-es lustrában is az alsócsernátóni lovasok közt találjuk: 1683-ban egy fia volt, „keczer Bernard vr[am] szol[gája volt]”.³⁸³ Feltehetően ő vagy az ő fia a praetendus, akit 1744. november 29-én is említenek (*Samuel Kovacz Literatus Nobilis de Also Csernaton*.³⁸⁴) és aki 1722 és 1740 között alsócsernátóni rector volt, 1746-ban pedig a maga házában lakott Alsócsernátónban.³⁸⁵ A nagyenyedi Bethlen Kollégiumban 1696. február 6-án subscribált egy *Samuel Csernátóni* nevű személy, akinek a neve után megjegyezték: „Rector in Kézdi Vásárhely, tandem Pastor Ikafalviensis”.³⁸⁶

– HENTER András az 1713-as homagiális lajstrom szerint bodoki lófő volt, talán egy kenyéren élt Henter Sigmonddal.³⁸⁷ Az 1683-as összeírásban bátyjával, Jánossal a bodoki lovasok között találjuk.³⁸⁸ Nem tudni, milyen rokoni szálak fűzték Öreg Henter Andrásához, akit 1668-ban és 1686-ban említenek, utóbb az ekemezei táborban.³⁸⁹ Az utóbbi menthetett fel 1683-ban számos bodosi lovast a hadbavonulás alól, és őt szolgálhatta 1683-ban Jakab András bodosi gyalogszékely.³⁹⁰ Lásd még: 1690. *Henter Andras*; 1690. *Henter Andras libertinus, lófő*; 1693. *Henter Andras libertinus, lófő (dohanyos 7)*; 1693. *Henter Benedek Bodoki bírónak Henter Andras az egyik adjunctusa*; 1701. *Henter Andras libertinus, lófő*.³⁹¹ Említik a kortárs öreg Henter András főembert és a hasonnevű papolci főrendű személyt is.³⁹² Bodokon 1821-ben említik a „Falu derekába a Henter tizedben a Henter Urtzába” helynevet.³⁹³

(31)

– CSOMOS János és Csomos János junior az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófők voltak.³⁹⁴ Csomos Jánost 1676-ban az albisi lófők, 1680-ban az albisi lovasok közt találjuk,³⁹⁵ 1703-ban Albis egyik hűtőse volt.³⁹⁶

– CSOMOS Demetert 1676-ban az albisi lófők, 1680-ban és 1683-ban az albisi lovasok közt találjuk.³⁹⁷ 1680/1792-ben Albisban a *Csomosok keretek*, 1732/1793-ban „a’ Csomosok kereten kívül a’ Sántz mellett”, 1826-ban a *Csomosok nyír erdeje* helynévvel találkozunk.³⁹⁸

Bartos Mihályt és Henter Andrászt lásd a 22., illetve a 30. deliberátumban.

(32)

– VÉN István az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.³⁹⁹

– VÉG György az 1713-as homagiális lajstrom szerint felsócsernátóni nemes volt,⁴⁰⁰ 1670-ben és 1680-ban a felsócsernátóni lovasok, 1676-ban a felsócsernátóni nemesek, az 1691-es lustrában a csernátóni lovasok közt találjuk. Az 1683-as összeírásban az alsócsernátóni és a felsócsernátóni lovasok közt is találunk hasonnevű személyt két, illetve egy fiával.⁴⁰¹ Végh György 1703-ban Felsőcsernátón egyik hűtőse volt.⁴⁰²

(33)

– BAK Boldisár 1680-ban a dálnoki lovasok közt, 1683-ban ugyanott szerepel, de 1683-ban Albisban is találunk Bak Boldisár nevű lovast, akinek egy fia volt.⁴⁰³ Az asszonyt Bodisárnénak írták az eredetiben. András Györgyöt lásd a 6., Dimény Benedeket az 5. deliberátumban.

– BARTÓK Illyés az 1713-as homagiális lajstrom szerint bodoki nemes volt.⁴⁰⁴ Lásd még: 1690. *Bartók Illyés nemes*; 1693. *Bartók Illyés nemes*; 1701. *Bartók Illyés nemes, haritskat lopott, vasatis lopott falunk egy része vallyá*.⁴⁰⁵

(34)

– PÉTER István az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt.⁴⁰⁶

– KANYÓ István 1676-ban a maksai lófők, 1680-ban és 1683-ban a maksai lovasok között szerepelt, ő tartotta Kecskó Bálintot,⁴⁰⁷ 1703-ban pedig Maksa egyik hűtőse volt.⁴⁰⁸ A Kanyó család lécfalvi eredetű.

– PÉTER Bálint (Dálnoki) az 1691-es lustrában a dálnoki lovasok közt van, 1677-ben is említik.⁴⁰⁹

(35)

– BARTÓK János az 1713-as homagiális lajstrom és más adatok szerint martonfalvi nemes volt,⁴¹⁰ 1703-ban Martonfalva hűtőse volt.⁴¹¹

– BARTÓK Ferentz az 1713-as homagiális lajstrom és más adatok szerint martonfalvi nemes volt.⁴¹² 1703-ban Martonfalva hűtőse volt.⁴¹³

– BARTÓK István az 1713-as homagiális lajstrom és más adatok szerint martonfalvi nemes volt,⁴¹⁴ 1676-ban a martonfalvi nemesek közt találjuk.⁴¹⁵

– BARTÓK Mihály az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi nemes volt.⁴¹⁶ Martonfalván 1820-ban is számosan viselték a Bartók nevet.⁴¹⁷ (Az 1683-as összeírásban Bartók Sándort

³⁸¹ SzOkl Ús, VII, 238.

³⁸² Uo., 203.

³⁸³ Uo., 211, 316; 178; SÁNDOR Imre 1911, 74.

³⁸⁴ MOL, P 970.

³⁸⁵ BEREZC Gyula 1893, 48–51.

³⁸⁶ JAKÓ Zsigmond – JUHÁSZ István 1979, 117.

³⁸⁷ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

³⁸⁸ SzOkl Ús, VIII, 147.

³⁸⁹ BÁNKUTI Imre 1983, 79, 187. 79, 187.

³⁹⁰ SzOkl Ús, VIII, 135, 207.

³⁹¹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 19^v, 77^v–78^r, 83^r–83^v, 107^v, 146^v–147^v.

³⁹² SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 171; II, 260.

³⁹³ HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 152.

³⁹⁴ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

³⁹⁵ SzOkl Ús, VII, 236, 322.

³⁹⁶ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 219.

³⁹⁷ SzOkl Ús, VII, 236, 322; VIII, 186.

³⁹⁸ HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 9–10, 13.

³⁹⁹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 618.

⁴⁰⁰ Uo., 631.

⁴⁰¹ SzOkl Ús, VII, 204, 239, 316; VIII, 178, 179; SÁNDOR Imre 1911, 74.

⁴⁰² DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 222.

⁴⁰³ SzOkl Ús, VII, 322; VIII, 185, 186.

⁴⁰⁴ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 593.

⁴⁰⁵ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 77^v–78^r, 83^r–83^v, 146^v–147^v.

⁴⁰⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 622.

⁴⁰⁷ SzOkl Ús, VII, 234, 320; VIII, 189.

⁴⁰⁸ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 215.

⁴⁰⁹ SÁNDOR Imre 1911, 75; TÜDŐS S. Kinga 2003, 260.

⁴¹⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 211; II, 450, 625.

⁴¹¹ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 213.

⁴¹² SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 211; II, 450, 625.

⁴¹³ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 213.

⁴¹⁴ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 211; II, 450, 625.

⁴¹⁵ SzOkl Ús, VII, 253.

⁴¹⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

⁴¹⁷ TAKÁCS Péter 2002, 210–211; TAKÁCS Péter 2003, 142–143.

találjuk a martonfalvi lovasok közt.⁴¹⁸ Bartók Illyést lásd a 33. deliberátumban: a martonfalvi és az albisi Bartókok feltehetően rokoniak voltak.

(36–37)

– SIPOS Pál az 1713-as homagiális lajstrom szerint márkosfalvi nemes volt.⁴¹⁹ Az 1683-as összeírásban a márkosfalvi lovasok közt találjuk Sipos Mihály Juniort, Gyárfás Jstván ur[am] szolgáját, két öccsével, SIPOS Pállal és SIPOS Gáborral.⁴²⁰

(38)

– BARABÁS János az 1713-as homagiális lajstrom és más adatok szerint márkosfalvi nemes volt.⁴²¹ Barabás Jánost már 1676-ban is a márkosfalvi nemesek közt találjuk, az 1680. május 8-án megejtett nagyborosnyai hadiszemlén Sárpatakiné Asszony szolgálaként két lóval jelent meg, az 1683-as összeírásban ugyanúgy.⁴²² 1703-ban volt egy jobbágya Márkosfalván.⁴²³ Az 1683-as összeírásban az albisi lovasok közt is szerepel egy Barabás János két fiával, aki „először hon maradott volt Bod István ur[am] szazaban”.⁴²⁴

– MIHATZ Ferentznek annak a dálnoki nemesnek az özvegye lehetett, akit 1660-ban és 1677-ben is említenek egy-egy végrendeletben, és 1676–1677-ben még egy kenyéren élt bátyjával, Mihacz Györggyel.⁴²⁵ Mivelhogy a csernátóniak a kilenc falu közül csak Bodokon, a dálnokiak és a márkosfalviak viszont más falvakban is birtokoltak, az asszony annak a Mihatz Ferentznek az özvegye is lehetett, akit 1676-ban a felsőcsernátóni nemesek közt vettek számba. Az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén Mihatz Ferentz nemes két lóval jelent meg, az 1683-as összeírásban hárommal: „eczer Kapitány ur[am] mentette, de itt másik Mihacz Ferencz is szerepel két lóval”.⁴²⁶

– SZÉKELY Sámuel az 1713-as homagiális lajstrom szerint maga is rétyi bebíró nemes, a végzéseket hozó és hitelesítő sepsi tisztek egyike: sepsi notárius is volt.⁴²⁷

(39)

– BARABÁS Ferentz né férje az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.⁴²⁸

– PORKOLÁBB György az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.⁴²⁹ Az albisi Porkolábok között 1683-ban több gyalogszékely is volt.⁴³⁰

– ETZKEN András az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi nemes volt.⁴³¹ Eczken András 1676-ban az albisi lófők,

1680-ban és 1683-ban az albisi lovasok közt szerepelt.⁴³² Említik 1708. június 28-án is.⁴³³ Az 1653-ban említett Eczken András fia lehetett.⁴³⁴ Albis határában 1731-ben, 1732/1793-ban, 1752-ben és 1777-ben az *Eczkenkert* helynévvel találkozunk.⁴³⁵

– ETZKEN György az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt,⁴³⁶ 1676-ban albisi számadó volt, 1680-ban és 1683-ban az albisi lovasok közt szerepelt.⁴³⁷ 1703-ban Eczken György Albis egyik hűtőse volt.⁴³⁸

– BERNÁLD János az 1713-as homagiális lajstrom szerint alsócsernátóni nemes volt.⁴³⁹ Bernáld János az 1691-es lustrában is a nemesek közt található.⁴⁴⁰ Bernáld Jánost 1691-ben is említik, 1706-ban feleségétől Brassóba menekült, 1710-ben ugyanott jelen volt Constantin Brâncoveanu orvosának, Ferrari Bertalannak a lakodalmán, aztán „inspektorból ajándékon vicekirálybíró lón”.⁴⁴¹ Bernáld Jánosnak 1703-ban jobbágyai voltak Márkosfalván, Albisban, Felső- és Alsócsernátónban.⁴⁴² „Joannes Bernáld de Alsócsernátón NN”.⁴⁴³ 1738-ban már csak az özvegyét említik.⁴⁴⁴ Alsócsernátón határában 1786-ban ismeretes volt a *Bernáld*, keltezetlen iratban a *Bernáldcsere* (erdő) helynév.⁴⁴⁵ Jellemző, hogy Cserei Mihály gyermekei rokoni kapcsolatba kerültek a Bernáldokkal, a Benkőkkel, a Bakscsiakkal, a Czirjékekkel, a Domokosokkal, a Ferencziakkal, a Henterekkel és a Maxaiakkal: többségük kézdíszéki volt, és 1713 körül élt nemzedékük tagjai érdekeltek voltak a kilenc falu erdejében.⁴⁴⁶

– DAMOKOS István az 1713-as homagiális lajstrom szerint alsócsernátóni nemes volt,⁴⁴⁷ az 1691-es lustrában is a nemesek közt található.⁴⁴⁸ Damokos Istvánnak 1703-ban jobbágyai voltak Márkosfalván, Albisban, Felső- és Alsócsernátónban.⁴⁴⁹ Damokos István 1708-ban feleségétől Brassóban húzódott meg.⁴⁵⁰ Vén és ifjabb Damokos Istvánt is említik.⁴⁵¹ Alsócsernátóni Damokos István Háromszék egyik felügyelőbiztososa volt.⁴⁵² Albisban 1691/1824-ben említik a *Damokos kertét*, amely azonban valószínűleg az alsócsernátóni határban volt.⁴⁵³

– DAMOKOS Péter az 1713-as homagiális lajstrom szerint alsócsernátóni nemes volt,⁴⁵⁴ 1676-ban is az alsócsernátóni nemesek közt szerepelt, kézdi vicekirálybíró is volt. „Petrus Damokos de Alsó Csernátón vicejudex regius”.⁴⁵⁵ Damokos Péternek 1703-ban jobbágyai voltak Felső- és Alsócsernátónban,⁴⁵⁶ 1708-ban feleségétől Brassóban húzódott meg.⁴⁵⁷ Bernáld János, Damokos István és Damokos Péter is elnökölt az

⁴¹⁸ SzOkl Ús, VIII, 190.

⁴¹⁹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 623.

⁴²⁰ SzOkl Ús, VIII, 188.

⁴²¹ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 208; II, 623.

⁴²² SzOkl Ús, VII, 253; VIII, 22, 164.

⁴²³ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 218.

⁴²⁴ SzOkl Ús, VIII, 186.

⁴²⁵ TÜDŐS S. Kinga 2003, 203–209, 266–268; és SzOkl Ús, VII, 235.

⁴²⁶ SzOkl Ús, VII, 239; VIII, 22; 164, 166.

⁴²⁷ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 247. II, 603. (Lásd a deliberátumokat aláírásukkal hitelesítő személyeknél.)

⁴²⁸ Uo., II, 617.

⁴²⁹ Uo., 617.

⁴³⁰ SzOkl Ús, VIII, 216.

⁴³¹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

⁴³² SzOkl Ús, VII, 235, 322; VIII, 186.

⁴³³ MOL, P 1610.

⁴³⁴ TÜDŐS S. Kinga 2003, 183, 468.

⁴³⁵ CS. BOGÁTS Dénes 1929, 55; HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 10–12.

⁴³⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

⁴³⁷ SzOkl Ús, VII, 236, 322; VIII, 186.

⁴³⁸ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 219.

⁴³⁹ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 285; II, 128; 618, 641.

⁴⁴⁰ SÁNDOR Imre 1911, 73.

⁴⁴¹ BÁNKUTI Imre 1983, 238, 376, 441.

⁴⁴² DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 218–219, 222–223.

⁴⁴³ KAZINCZY Gábor 1863, 268.

⁴⁴⁴ IMREH István 1983, 379.

⁴⁴⁵ Cs. BOGÁTS Dénes 1929, 55.

⁴⁴⁶ BÁNKUTI Imre 1983, 288–289.

⁴⁴⁷ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 285; II, 128, 618, 641.

⁴⁴⁸ SÁNDOR Imre 1911, 73.

⁴⁴⁹ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 218–219, 222–223.

⁴⁵⁰ BÁNKUTI Imre 1983, 415.

⁴⁵¹ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 198, 204.

⁴⁵² KAZINCZY Gábor 1863, 308.

⁴⁵³ HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 9.

⁴⁵⁴ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 285; II, 128, 618, 641.

⁴⁵⁵ SzOkl Ús, VII, 238; KAZINCZY Gábor 1863, 307; SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 239.

⁴⁵⁶ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 218–219, 222–223.

⁴⁵⁷ BÁNKUTI Imre 1983, 415.

1716-ban összehívott alsócsernátoni törvényhozó falugyűlésen és aláírásával hitelesítette a megszavazott falutörvényt.⁴⁵⁸

– POLOS István 1676-ban az alsócsernátoni nemesek közt szerepelt, az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén három lóval jelent meg, az 1683-as összeírásban fiscalis Procatorként szerepel.⁴⁵⁹ Poluss István alsócsernátoni nemes híres prókátor és director is volt, 1716-ban már csak a feleségét említik, valószínűleg már azelőtt elhunyt, mert 1688. május 14-én végrendelkezett Fogarason.⁴⁶⁰ „Director fiscalis Stephanus Polus”,⁴⁶¹ „Stephanus Polus de Szentkatolna famosus procurator, Stephanus et Joannes filii ejusdem”.⁴⁶² 1672. szeptember 26. *Stephanum Polos de SzentKatolna*; 1675. június 10. *Stephanum Polos de SzentKatolna*; 1676. október 17. *Stephanu[m] Polos de SzentKatolna*.⁴⁶³ (Apafi Mihály oklevele szerint táblai írnok vagy ülnök volt.)

– VAJNA Andras az 1713-as homagiális lajstrom szerint márkosfalvi nemes volt, több mint 80 évig élt,⁴⁶⁴ az 1691-es lustrában is a nemesek közt találjuk.⁴⁶⁵ Vajna Andrásnak 1703-ban jobbágyai voltak Márkosfalván.⁴⁶⁶

– FABJÁN István az 1713-as homagiális lajstrom szerint márkosfalvi nemes volt.⁴⁶⁷ Fábrián István 1670-ben a márkosfalvi lovasok, 1676-ban a márkosfalvi nemesek között szerepelt, az 1691-es lustrában is a nemesek közt találjuk.⁴⁶⁸

– TÖRÖK János senior és junior 1670-ben a márkosfalvi lovasok közt, Török János senior 1676-ban a márkosfalvi nemesek, Török János alsó és felső 1676-ban a márkosfalvi lófők közt, Török János senior és Török János felső 1680-ban a márkosfalvi lovasok közt szerepelt, Török János alsó 1680-ban már nem élt. Az 1683-as összeírásban ugyancsak szerepel két fiával egy Török János nevű márkosfalvi lovas: „fiai megh alkalmatlanok az szolgatatra, maganak Urunk ő Nagysága hisget mutatta”, az ugyancsak lovas Török János Seniornak egy fia volt, és „eczer Vice hadnagya mentette”, de még Török Jánosnének is volt egy Mihály nevű fia a lovasok közt. Török Jánost az 1691-es lustrában is a nemesek közt találjuk.⁴⁶⁹

(40)

– MAXAI Gergely az 1713-as homagiális lajstrom szerint maksai lófő volt.⁴⁷⁰

– BENKŐ János (Vén) zoltáni bebíró nemes volt,⁴⁷¹ de Zoltánban 1713-ban már nem szerepelt.⁴⁷² Lásd a 2. jegyzetünknel is: az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén és az

1683-as összeírásban Czerjék Ferencsel együtt *Miko István Ur[am] szolgája*: az utóbbiban egy lóval szerepel.⁴⁷³ Lásd még: 1679. *Benkő János nemes*; 1690. *Benkő Janos Uram*; 1690. *Benkő János nemes*; 1693. *Benkő János nemes (dohanyos 7)*; 1701. *Benkő János nemes*.⁴⁷⁴ Alsócsernátonban is lakott egy kortárs Benkő János,⁴⁷⁵ és az 1683-as összeírásban Dálnokon találunk hasonló nevű lovas.⁴⁷⁶

Hasonnevé nemeset találunk Bodokon 1820-ban.⁴⁷⁷

(41)

– HADNAGY Mátyás dálnoki nemes volt, de nem tudni, hol tartózkodott 1713-ban. „Főemberi számban volt az Hadnagy Mátyás; Dálnokból hala ki jó rég Hadnagy Mátyás”.⁴⁷⁸ Az 1683-as összeírásban a nemesek közt egy lóval szerepel: „egy esztendőben sem volt[hadban], Mikés ur[am] szolgájának mongya magát, de hazud, büntetést érdemel”. 1691-es lustrában a nemesek közt találjuk.⁴⁷⁹ Ha Besenyőn lakott volna, úgy ott jobbágyai is lehettek, de azok nyilván csak az ő földjét élhették, és így az erdőből sem részesülhettek mással, mint az ő részével.

– SZABÓ Péter és Pál bikfalvi nemesek együtt esküdtek hűséget, de egy bikfalvi lófőt is Szabó Péternek neveztek.⁴⁸⁰ 1679-ben Besenyőn is élt egy *Szabó Péter nevű nemes*,⁴⁸¹ 1680-ban pedig Szotyorbán is: az utóbbi szerepelhet az 1683-as összeírásban „Kapitány réghi szolgájaként”.⁴⁸² (Lásd még Bikfalván: 1690. *Szabó Péter nemes*; 1693. *Szabó Péter nemes, D*; 1701. *Szabó Péter nemes*; 1690. *Szabó Pál nemes*; 1693. *Szabó Pál nemes*; 1701. *Szabó Pál nemes*.⁴⁸³) Az 1683-as összeírásban a dálnoki lovasok közt találunk Szabó Péter nevűt.⁴⁸⁴

(42)

– SZABÓ Balás és SZABÓ Dávid az 1713-as homagiális lajstrom szerint maksai lófők voltak,⁴⁸⁵ 1703-ban Szabó Balás Maksá egyik hűtöse volt.⁴⁸⁶ Az 1683-as összeírás szerint Szabó Dávid Szabó Balás öccse volt.⁴⁸⁷ Azonossága az 1711. július 11-én említett Maxai Balázssal kétes.⁴⁸⁸ 1677-ben a dálnoki határban említik Szabó Balázs földjét.⁴⁸⁹

– SZABÓ János és Szabó György nevű lófő az 1713-as homagiális lajstrom szerint Besenyőn esküdött hűséget.⁴⁹⁰

– FORRÓ Gábor az 1713-as homagiális lajstrom szerint angyalos nemes volt.⁴⁹¹ Angyalos a társközségek egyike.

(43)

– MAXAI Boldisár az 1713-as homagiális lajstrom szerint maksai lófő volt,⁴⁹² 1680-ban a maksai lovasok közt találjuk,⁴⁹³ 1703-ban Maksá egyik hűtöse volt.⁴⁹⁴

⁴⁵⁸ IMREH István 1983, 314, 317.

⁴⁵⁹ SzOkl Ús, VII, 238; VIII, 22; 164, 175, 177, 179, 225.

⁴⁶⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 198, 270; II, 57, 58; TÜDŐS S. Kinga 2003, 403–404; SzOkl, VI, 421, 448. Szentkatolnai előnevet viselt, mert a család onnan származott, de a felesége alsócsernátoni Deák Anna volt.

⁴⁶¹ KAZINCZY Gábor 1863, 262.

⁴⁶² Uo., 287.

⁴⁶³ MOL, P 1341.

⁴⁶⁴ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 171; II, 623.

⁴⁶⁵ SÁNDOR Imre 1911, 74.

⁴⁶⁶ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 218–219, 222–223.

⁴⁶⁷ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 623.

⁴⁶⁸ SzOkl Ús, VII, 205, 253; SÁNDOR Imre 1911, 74.

⁴⁶⁹ Uo., 205, 253, 319–320; VIII, 188; SÁNDOR Imre 1911, 74.

⁴⁷⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 618.

⁴⁷¹ Uo., I, 208.

⁴⁷² Uo., II, 586.

⁴⁷³ SzOkl Ús, VIII, 200, 140. TÜDŐS S. Kinga 2003, 378.

⁴⁷⁴ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 28^v–29^r, 18^r–18^v, 73^v, 85^r, 149^v.

⁴⁷⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 208.

⁴⁷⁶ SzOkl Ús, VIII, 184.

⁴⁷⁷ TAKÁCS Péter 2003, 112.

⁴⁷⁸ KAZINCZY Gábor 1863, 276; SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 155, 235, 274; DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 220.

⁴⁷⁹ SzOkl Ús, VIII, 166; SÁNDOR Imre 1911, 74.

⁴⁸⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 599.

⁴⁸¹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 50^r.

⁴⁸² SzOkl Ús, VIII, 21, 141. 2008.

⁴⁸³ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 66^v, 91^r, 151^r, 66^v, 91^r, 151^r.

⁴⁸⁴ SzOkl Ús, VIII, 185.

⁴⁸⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 618.

⁴⁸⁶ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 215.

⁴⁸⁷ SzOkl Ús, VIII, 189.

⁴⁸⁸ MOL, P 1610.

⁴⁸⁹ TÜDŐS S. Kinga 2003, 259.

⁴⁹⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 595.

⁴⁹¹ Uo., 594.

⁴⁹² Uo., 618.

⁴⁹³ SzOkl Ús, VII, 320.

⁴⁹⁴ DOMOKOS Pál Péter 1978/1–2, 215.

– KOVÁTS Péter nevű személy az 1713-as homagiális lajstrom szerint három is volt Uzonban: egy nemes és két lófő.⁴⁹⁵ Minden valószínűség szerint a lófők valamelyikéről van szó. Az 1680-as összeírásban idősb és ifjabb Kovács Péter az uzoni lovasok közt fordulnak elő, az 1683-as összeírásban egy Kovács Péter nagyobb három fiával szerepel a lovasok közt, „háromszor hadnaglya” mentette, Kovács Péter Jun[ior] négy fiával ugyanott.⁴⁹⁶ Uzonban 1699-ben többek közt Kovács Péter senior és Kovács Péter kisebb képviselte a falut az elődök által használt régi törvények megújítása és kiigazítása során.⁴⁹⁷ 1703-ban Kovács Péter volt Uzon falusbírája.⁴⁹⁸ Lásd még: 1679. *Kováts Péter junior, libertinus, lófő*; 1679. *Kováts Péter libertinus, lófő*; 1690. *Kováts Péter libertinus, lófő, számadó*; 1693. *Kováts Péter libertinus, lófő*; 1693. *Kováts Péter libertinus, lófő*; 1701. *Kováts Péter libertinus, lófő*; 1701. *Kováts Péter jun. számadó fia kölest lopott*.⁴⁹⁹

– 1690. *Kováts Péter nemes*.⁵⁰⁰

(44)

– MAXAI György junior és MAXAI György D. az 1713-as homagiális lajstrom szerint maksai lófő volt.⁵⁰¹ Maxai Györgyöt 1676-ban a lófők, 1680-ban és 1683-ban a maksai lovasok közt találjuk.⁵⁰²

– KÖVÉR Mihály az 1713-as homagiális lajstrom szerint besenyei nemes volt.⁵⁰³ Lásd még: 1690. *Kövér Mihály senior*; 1690. *Kövér Mihály*.⁵⁰⁴ (Az 1683-as összeírásban Gidófalván szerepel egy Kövér Mihály négy fiával és egy Kövér Mihály junior.⁵⁰⁵)

(45)

– KOVÁTS György az 1713-as homagiális lajstrom szerint angyalosi nemes volt.⁵⁰⁶ Lásd még: 1693. *Kováts György nemes*; 1701. *Kováts György nemes*.⁵⁰⁷ (Hasonnevű kortárs lófő élt Uzonban is: 1679. *Kováts György libertinus, lófő*; 1693. *Kováts György számadó*.⁵⁰⁸)

Maxai Gergelyt lásd a 40. deliberátumban.

(46)

– KOVÁTS Mihályt – valószínűleg távolléte (bujdosás, fogás) vagy más irányú elfoglaltsága (talán épp *császár szolgálattya*) miatt – nem találjuk a fotosiak között az 1713-as homagiális lajstromban, amely szerint Kovács Ferenc és János is a lófők között esküdött fel a császár hűségére, de nyilván egynévű volt az 1713-ban ugyanott szintén a lófők között esküt tevő Balog Gergellyel és Imre Sámuellel,⁵⁰⁹ akikkel együtt Fotos részéről egy vállaltas birtokösszeírás tanúja volt 1728-ban.⁵¹⁰

– GELEI András 1680-ban és 1683-ban a márkosfalvi lovasok közt találjuk, az utóbbiban Miklós nevű öccsével együtt.⁵¹¹

Utódaik közé számítható az 1772-ben élt márkosfalvi Gelei István *őkegyelme*, akinek márkosfalvi házát Forró István angyalosi nemes vette meg.⁵¹² Az 1713-as homagiális lajstromon Gelei Thamas lófőt találjuk Márkosfalván.⁵¹³

(47)

– MÁRTON György az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki nemes volt,⁵¹⁴ 1676-ban a dálnoki lófők közt, az 1691-es lustrában a dálnoki lovasok közt találjuk, 1677-ben is említik.⁵¹⁵

– BAKTSI Ferenc az 1713-as homagiális lajstrom szerint étfalvi lófő, juratus assessor volt: 1713-ban az étfalvi Baktsi lófőcsalád tizenegy tagja esküdött hűséget.⁵¹⁶ Az 1683-as összeírásban az étfalvi lovasok közt szerepel.⁵¹⁷ Lásd még: 1690. *Baktsi Ferenc libertinus, lófő*; 1693. *Baktsi Ferenc libertinus, lófő*; 1701. *Baktsi Ferenc libertinus, lófő*.⁵¹⁸

(48)

– BARABÁS Ferenc az 1713-as homagiális lajstrom szerint albisi lófő volt.⁵¹⁹ Feleségét lásd a 39. deliberátumban.

– ERDŐS Sámuel az 1713-as homagiális lajstrom szerint étfalvi lófő volt, és talán egy kenyéren volt Erdős Pállal, akivel együtt esküdött hűséget.⁵²⁰ Erdős Sámuel 1680-ban az étfalvi lovasok közt találjuk, az 1683-as összeírásban ugyancsak.⁵²¹ Étfalvi Erdős Ferenc 1664-ben Szotyori nagobbik Nagy Tamás adósa volt.⁵²² Lásd még: 1679. *Erdős Sámuel lófő*; 1690. *Erdős Sámuel libertinus, lófő, szolgálójának többet ad, Templomba ritkán megyen*; 1693. *Erdős Sámuel libertinus, lófő (Templomot nem frequental, dohanyos 7, attaval szitkozodott)*; 1693. *Erdős Samuel Etfalvi*; 1701. *Erdős Samuel*; 1701. *Erdős Sámuel libertinus, lófő*; 1701. *Die 19. Febr[uar]ij. Az Etfalvi Falusi Biro Erdős Pal jurala adjunktussival ugy mint Erdős Samuellel, es Csiszer Istvannal*; 1701. *Dje 12. April[is]. Az Etfalvi Falusi Biro Erdős Pal astalvan 3[ter]tiose cum sibi adjunct[is] ugy mint Erdős Samuellel, es Csiszer Istvannal*; 1701. *Dje 12. April[is]. Az Etfalvi Falusi Biro Erdős Pal astalvan 3[ter]tiose Falu kepiben cum sibi adjunct[is] ugy mint Köver Istvannal és Erdős Samuellel*.⁵²³ Az Erdős Sámuel kertin kívül fekvő szántó 1715-ben bukkan fel.⁵²⁴

– 1690. *Erdős Pál libertinus, lófő*; 1693. *Erdős Pál libertinus, lófő, számadó*; 1701. *Erdős Pál libertinus, lófő, bíró*.⁵²⁵

(49)

Miklós Istvánt lásd a 2., Erdős Sámuel a 48. deliberátumban.

(50)

– VERESS János az 1713-as homagiális lajstrom szerint dálnoki lófő volt,⁵²⁶ 1676-ban a dálnoki lófők, 1680-ban a dálno-

⁴⁹⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 601.

⁴⁹⁶ SzOkl Ús, VII, 310; VIII, 159.

⁴⁹⁷ IMREH István 1983, 334.

⁴⁹⁸ DOMOKOS Pál Péter 1977/3–4, 482.

⁴⁹⁹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 47^r, 47^v, 62^v, 93^r, 93^v, 153^r, 153^v.

⁵⁰⁰ Uo., 62^v.

⁵⁰¹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 618.

⁵⁰² SzOkl Ús, VII, 234, 320; VIII, 189.

⁵⁰³ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 595.

⁵⁰⁴ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 9^r, 11^r, 18^r. Gidófalvi és étfalvi ügyekben szerepel.

⁵⁰⁵ SzOkl Ús, VIII, 149.

⁵⁰⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 594.

⁵⁰⁷ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 103^r, 145^r.

⁵⁰⁸ Uo., 47^r, 93^r.

⁵⁰⁹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 594.

⁵¹⁰ HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 55.

⁵¹¹ SzOkl Ús, VII, 320; VIII, 187.

⁵¹² IMREH István 1983, 412.

⁵¹³ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 623.

⁵¹⁴ Uo., 621.

⁵¹⁵ SzOkl Ús, VII, 235; SÁNDOR Imre 1911, 75; TÜDŐS S. Kinga 2003, 258.

⁵¹⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 587.

⁵¹⁷ SzOkl Ús, VIII, 148. Neve előtt egy R. áll, talán a Regestrum rövidítése. (SzOkl Ús, VIII, 162.)

⁵¹⁸ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 73^r–73^v, 85^r–85^v, 149^r.

⁵¹⁹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617.

⁵²⁰ Uo., 587.

⁵²¹ SzOkl Ús, VII, 307; VIII, 148. Az utóbbiban a családneve Erdő alakban áll.

⁵²² TÜDŐS S. Kinga 2003, 216–217. Nagy Tamás az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén és az 1683-as összeírásban egy lóval szerepel, utóbbiban megjegyzik, hogy „egyszer Kapitány ur[am] mentette”. (SzOkl Ús, VIII, 21, 141.)

⁵²³ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 28^r, 73^r–73^v, 85^r–85^v, 121^r, 108^r, 149^r, 192^r, 219^r, 219^v.

⁵²⁴ HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann 2001, 52.

⁵²⁵ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 73^r–73^v, 85^r–85^v, 149^r.

⁵²⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 622.

ki lovasok közt találjuk: az 1691-es lustrában a dálnoki lovasok közt ketten is viselik ezt a nevet.⁵²⁷

– BAKTSI Gáspárt 1670-ben az étfalvi lófők, 1680-ban a sepsi lovasok közt, az 1683-as összeírásban az étfalvi lovasok közt a feleségét és a fiát találtuk.⁵²⁸ Lásd még: 1679. *Baktsi Gáspár libertinus, lófő*; 1690. *Baktsi Gáspár számadó*; 1693. *Baktsi Gáspár libertinus, lófő (szolgája dohanyos 7)*.⁵²⁹ Az 1645. június 27-én végrendelkező Baktsi István étfalvi nemes testvére volt.⁵³⁰

(51)

– BAKTSI Istvánt, Gábort, Boldisárt és Josefet lásd a 11. deliberátumban.

– BAKTSI Istvánt 1680-ban az étfalvi lovasok közt találjuk, az 1683-as összeírásban ugyancsak.⁵³¹ Baktsi István valamikor talán háromszéki inspektor volt: hasonnevű személy volt 1731-ben Étfalva falusbírája.⁵³² Lásd még: 1679. *Baktsi István libertinus, lófő*; 1690. *Baktsi István számadó*; 1693. *Baktsi István libertinus, lófő (dohanyos 7)*; 1701. *Baktsi István libertinus, lófő, számadó*.⁵³³ Az 1645. június 27-én végrendelkező Baktsi István étfalvi nemes kisebbik fia volt: a fiúk anyja Bod Kata.⁵³⁴

Primipilus Bakcsi Baltazár és Primipilus Bakcsi Elek, akiket 1820-ban az étfalvi földesurak között találunk, ugyanazon kiterjedt étfalvi nemzetséghez tartozhattak: az előbbi öt zsellérének 6,75 bécsi mérőnyi területű bennvalója, az utóbbi két zsellérének 0,5 bécsi mérőnyi területű bennvalója volt.⁵³⁵

(52)

– KOTSIS Mihály az 1713-as homagiális lajstrom szerint márkosfalvi lófő volt,⁵³⁶ 1676-ban a márkosfalvi lófők, 1680-ban és 1683-as összeírásban a márkosfalvi lovasok közt találjuk, az utóbbiban mint „Barabás Péter ur[am] szolgáját”.⁵³⁷

– CZIRJÉK Tamás zoltáni nemes volt.⁵³⁸ Az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén és az 1683-as összeírásban Mikes Kelemen szolgájának szerepel, de neki magának is volt szolgálja: Mikes Kelemen 1685-ben kelt végrendeletében „egy jó gyermek lovat” hagyott rá.⁵³⁹ A zoltáni Czirjékek már az 1566-os összeírásban is zoltáni főemberekként szerepeltek,⁵⁴⁰ 1713-ban is mind nemesi renden voltak, és 1731-ben is nemesi renden lévőknek ismerték őket.⁵⁴¹ Lásd a 2. jegyzetünknl is. Lásd még: 1679. *Czirjék Tamás nemes. Felesege az tejet megh maszlagolta*; 1690. *Czerjek Tamás. Ethfalva*; 1690. *Czerjek Ferenz, Czerjek Tamás Uram szomszédságában jószágja van Antos Györgynek Zoltánban*; 1693. *Czirjék Tamás uram nemes*; 1693. *Czerjek Tamás ur[am] tilalmas rejtibe, Czerjek Tamásne*; 1701. *Czirjék Tamás uram a falu uttyát el foglalta. D. D.*; 1701. *Vice Kiraly Biro ur[am] egy*

*bizonyos napon Czerjek Tamás urammal, és az notariussal ki mentek Kölne Balas Nagy Ferenczne és Pál Janós Balint között minden leveleket elsőben verifealvan celebrallyanak Istenes divisiot.*⁵⁴²

– GIDÓFALVI Gábor (Étfalvi). Az 1713-as homagiális lajstromban: „Sacrae Caesareae Regiaeque majestatis, modernae Deputationis Transsylvaniae, et Sedis Siculicalis Sepsi Juratus assessor, nec non ejusdem Sedis vicejudez regius”.⁵⁴³ „Gidófalvi Gabriel junior 10 annis vicejudez regius, Arianus-Catholicus, obdormivit Coronae 1720, prius quidem erat Regiae Deputationis assessor”.⁵⁴⁴ Sepsi vicetiszt, vicekirálybíró, több levelet váltott Apor Péterrel: idősb és ifjabb Gidófalvi Gábort is említették, mindkettő literátus ember volt. „Ethfalvi öreg Gábor deák, jó nemes ember (él). Háromszéki ifjabb Gidófalvi Gábor, megbolondult, úgy halt meg; 1740. szeptember 2. – 1741. március 1. Szegény Gidófalvi Gábor (ifjabb, már nem él)”.⁵⁴⁵ 1709. „Gabrielem Gidófalvi vice Judicem Reg. Sedis Sepsi; Gabriel Ghidófalvi de Etfalva Litteratus, senior, N; – Gabriel Gidófalvi de Etfalva (mortuus) vicejudez regius”.⁵⁴⁶ 1656. március 1. *N[ob]ilem Gabrielem Gidofalvi de eadem dictam Sedis n[ost]rae Jud[icia]riae Scribam et Jur[at]um Notar[ium]*;⁵⁴⁷ *Anno 1675 die 25 mensis Junij... Gidoffalvi Gábor manu propria*;⁵⁴⁸ 1675. június 25. *Gidofalvi Gábor m[anu] p[ro]pria*;⁵⁴⁹ 1680. április 20. Gábor Diak Uram; 1680. május 8. „Ghidoffalvi Gábor Ur[am] eq. 2; 1683. Gidofalvi Gábor ur[am] eq[ues] 2. NB; Gidófalvi uram”.⁵⁵⁰ 1683. december 11. *Gidófalvi Gábor Deak nemes személy*;⁵⁵¹ 1686. november 9. *Gabrielem Gidofalvi Juratum Notar[ium] Sedis Siculical[is] Sepsi m[anu] p[ro]pria*;⁵⁵² 1692. február 27. „Gidófalvi Gábor étfalvi, Sepsiszék hites notáriusa”;⁵⁵³ 1715. július 16. *Gidofalvi Gábor*; 1718. február 6. *Gidofalvi Gábor*; É. n. *Gidofalvi Gábor Deákné*;⁵⁵⁴ Gidófalvi Gábor Deák is Brassóban húzódott meg 1706-ban: 1688–1689-ben a nagyobb kancellária írnoka volt, 1709-ben is említik.⁵⁵⁵ Lásd a 4. jegyzetünknl a dolgozat első részében és a mostani 3. jegyzetünknl is. Lásd még: 1679. *Gábor Diak Ur[am] nemes*; 1690. *Nemzetes Gidofalvi Gábor ur[am] senior. Ethfalva*; 1690. *Gábor Diak Ur[am] nemes. Gábor Diak Ur[am] Aszszony embere Bedő Annok Ecclesiat nem követett*; 1693. *Nemzetes Gidofalvi Gábor Uram Etfalvi*; 1693. *Gidoffalvi Gábor Ur[am] nemes*;⁵⁵⁶ *Causae Levatae Coram Generosum, Egregii, et Agilibus Dominis Georgio et Michaele Szekely de Killyen, Michaele Kadar alias Literati de Uzon, Nicolao Bakcsi de Ethfalva, tanquam Inquisitores malorum et malefactorum, praesentibus etiam Generosis Dominis Balthasare Szekely de dicta Killyen, Vice Judice Regio et Gabriele Gidoffalvi de*

⁵²⁷ SzOkl Ús, VII, 236, 322; SÁNDOR Imre 1911, 75.

⁵²⁸ Uo., 195, 307; VIII, 148.

⁵²⁹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 28^r, 73^r–73^v, 85^r–85^v.

⁵³⁰ TÜDŐS S. Kinga 2003, 372.

⁵³¹ SzOkl Ús, VII, 307; VIII, 148.

⁵³² SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 200; IMREH István 1983, 368.

⁵³³ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 28^r, 73^r–73^v, 85^r–85^v, 149^r.

⁵³⁴ TÜDŐS S. Kinga 2003, 162–163, 372.

⁵³⁵ TAKÁCS Péter 2003, 114.

⁵³⁶ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 624.

⁵³⁷ SzOkl Ús, VII, 253, 319; VIII, 186.

⁵³⁸ KAZINCZY Gábor 1863, 271; SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 268.

⁵³⁹ SzOkl Ús, VIII, 20, 140, 148; TÜDŐS S. Kinga 2003, 286.

⁵⁴⁰ Uo., VII, 17.

⁵⁴¹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 586; IMREH István 1983, 368.

⁵⁴² OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 28^r–29^r, 11^r, 18^r–18^v, 85^r, 130^r, 149^r, 222^r. Czerjek Ferenz és Antos György az 1680.

május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén és az 1683-as összeírásban „Miko (István) Ur[am]”, illetve „Kapitán ur[am] szolgálja”, utóbbi a kapitány *Procatora* is, aki egy lóval szerepel. (SzOkl Ús, VIII, 20, 140–141.)

⁵⁴³ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 603.

⁵⁴⁴ KAZINCZY Gábor 1863, 275.

⁵⁴⁵ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 194, 195, 262, 283, 380; II, 39, 59, 73, 388.

⁵⁴⁶ KAZINCZY Gábor 1863, 153, 275, 307.

⁵⁴⁷ MOL, P 614, *Bod család*.

⁵⁴⁸ MOL, P 669.

⁵⁴⁹ Uo.

⁵⁵⁰ SzOkl Ús, VII, 334; VIII, 20, 140, 147, 148, 212.

⁵⁵¹ MOL, P 5.

⁵⁵² MOL, P 2002.

⁵⁵³ SzOkl, VIII, 385–386.

⁵⁵⁴ MOL, P 5.

⁵⁵⁵ BÁNKUTI Imre 1983, 377, 423, 548.

⁵⁵⁶ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 28^r, 11^r, 73^r–73^v, 115^r, 85^r–85^v.

*dicta Ethfalva jurato Notario Sedis Siculicalis Sepsi, Anno 1693.*⁵⁵⁷ 1701. *Gidoffalvi Gabor Ur[am] nemes.*⁵⁵⁸ Más adatok is megőrződtek róla, például 1684-ből.⁵⁵⁹

– BENKŐ Mihály (Árkosi). Az 1713-as homagiális lajstromban: „Michael Benkő nobilis de Árkos Juratus Notarius et assessor Sedis Siculicalis Sepsi”.⁵⁶⁰ 1674 és 1713 között Sepsiszék egyik ülnöke és hites jegyzője volt.⁵⁶¹ 1674. október 23. *Notarius Benkő Mihály*; 1695. január 14. *Michaelis Benkő Notarii*; 1697. július 23; 1699. szeptember 29. *Notarius Benkő Mihály*; 1700. október 21; 1701. január 29. *Michaelis Benkő Notarii*.⁵⁶² Benkő Mihályt 1691-ben is említik, egyik feljegyzés szerint már 1673-ban is Sepsiszék jegyzője volt. Bár Thököly híve volt, Rákóczi elfogatta, mert a császár pártján maradt. Kővárban raboskodott, majd 1708-ban még fiaival együtt Brassóban húzódott meg.⁵⁶³ Apor Péternél: „Öreg Benkő Mihály sepsi notarius”;⁵⁶⁴ „Benkő Michael de Árkos notarius sedis Sepsi”.⁵⁶⁵ *Generalis malorum, et malefactorum Inquisitio, per... Michaelis Benkeo, de Arkos – jurato notario Sedis Siculicalis Sepsi celebrata – Incipitur in Anno 1701. Die 7. Januarij.*⁵⁶⁶ (Nem azonos az 1680. május 8-án tartott nagyborosnyai hadiszemlén és az 1683-as összeírásban Mikes uram szolgálaként szereplő közdíszéki nemessel⁵⁶⁷ és az 1683. november 11-én Rétyen végzőlő hasonló nevű pappal.⁵⁶⁸) 1685-ben Zabolai Mikes Kelemen végrendelkezésének egyik tanúja, a hagyakozó „egy jó gyermek lovat” hagyott rá.⁵⁶⁹ 1699-ben is Antos Istvánnal együtt volt Sepsiszék egyik hites jegyzője.⁵⁷⁰

– SZÉKELY Sámuel (Rétyi) szerepel az 1713-as homagiális lajstromban.⁵⁷¹ 1701 és 1723 között Sepsiszék egyik ülnöke, majd helyettes és tényleges hites jegyzője volt. *Generalis malorum, et malefactorum Inquisitio, per... Samuelem Szekely de Rethy... celebrata – Incipitur in Anno 1701. Die 7. Januarij.*⁵⁷² 1706. február 15. *Notarii Samuelis Székely*;⁵⁷³ 1720. szeptember 29; *Per Samuelem Szekely Jur[atum] Sedis Sepsi Not[ari]um m[anu] p[ro]pria*;⁵⁷⁴ 1722. február 4. *Samuel Szekely Jur[atus] Ass[ess]or et Substitutus Notar[ius] S[edis] S[iculicalis] Sepsi*;⁵⁷⁵ 1723. január 5; 19; február 3. *Per Samuelem Szekely Jur[atam] Sedis Sepsi Not[ari]um m[anu] p[ro]pria*;⁵⁷⁶ 1723. augusztus 29. *Samueli Szekely de Réty Incl[yt]ae Sedis Siculicalis Sepsi Jurato Notariu[m]*.⁵⁷⁶ Apor Péternél: „Samuel Székely de Réty quondam notarius”.⁵⁷⁷ Felesége, Czerjék Susánna 1754. október 19-én még élt.⁵⁷⁸

– ANTOS István (Rétyi). Az 1713-as homagiális lajstromban: „Stephanus Antos nobilis de Réty Juratus assessor Sedis Siculicalis Sepsi”.⁵⁷⁹ Apor Péter máshol is említi: „Sepsiben assessor vala Antos István (vivit)”.⁵⁸⁰ Korábban II. Apafi Mihály választott erdélyi fejedelem szolgálja és hütös belső íródeákja volt, özvegye, Székely Klára 1752. február 9. előtt pár nappal hunyt el.⁵⁸¹ 1699-ben vagy kevéssel később már Sepsiszék egyik hites jegyzője volt.⁵⁸² 1695 és 1733 között gyakran említik. 1695. június 22 – 1696. augusztus 15. *Nemz[etes] Antos István requisitiojara*; 1714. február 24. *Rétyi András Mihály nemesi fundussa... Templombeli Ferfu es Aszszony allo helyeivel edgyütt... kenállák meg Antos István Uramot*;⁵⁸³ 1715. május 6. *Az Ferfu allo heljek vagynak az Antos Istvan Uram os szeke vicinumjaban az Aszszonj Ember allo heljek ugjan az Antos Istvanne Aszszonjom eö kegelme szeke hata megett az fal felől az melj Templom beli allo heljekert ada Szekelj Marton Uram harom ola izlotokot ket oroszlanjos tallerokban az az negj magyar forintokban ugj hogj ha en töllem az Ecclesia annyiban nem acceptálja eökegelme ki potollja az mi hejja leszen meljrol adom enis ezen testimonialis levelemet, pro futuro testimonio.*⁵⁸⁴ 1717. május 29. *Andras Deak Ur[am] az ehínség miatt búzát kér kölcsön Rétyi Antos Istvántól*; 1719. június 17. *Benei István Ur[am] 15dik praesentis 7 és 8 orakor meg hala, ma, ugy mint 17dik el is temetök... jelen lévén Tiszteletes Esperest Uram is.* A pestisnek eshetett áldozatául; a levelet Bardocz Pál írta Antos Istvánnak; 1720. április 21. Antos István földeket vásárolt a rétyi határon Incze Istvántól és feleségétől *Templombéli álló helyekkel együtt*; 1733. die 23 Majj. *Meg adtam a Rétyi Templom szükségére legált egy aranyat is, Curátor Gazda Gábor Ur[am] kezében Antos István Öcsém Uram által küldvén fel Rétyen létemb[en] H. Fl. 5.*⁵⁸⁵ Antos István 1708-ban feleségétől Brassóban húzódott meg.⁵⁸⁶ Lásd még: 1679. (*Antos?*) *Istvan Diak nemes.*⁵⁸⁷ Nem azonos a későbbi hites sepsiszéki jegyzővel, vicekirálybíróval és királybíróval, akinek a felesége Tompa Ágnes volt. 1748. május 15. *Stephanus Antos de Réty Jur[atatus] Incl[yt]ae Sedis Sepsi Notar[ius]*;⁵⁸⁸ 1750. szeptember 28. *Extrad[ata] per Stephanus Antos Jur[atatus] Incl[yt]ae Sedis Sepsi Notar[ium]*;⁵⁸⁹ 1753. szeptember 29; október 10. *Antos István Sepsiszéknek érdemes Notáriussa*;⁵⁹⁰ 1765. november 3. *Sepsi Széki Mogyorosi Kováts András, mostan az Mogyorosi Reformata Eklesiában actualis Rector* a szacsvai Középső határban lévő

⁵⁵⁷ Uo., 82^r. Székely Boldizsár az 1683-as összeírásban a sepsi nemesek közt mint „Mikes Kelemen ur[am] szolgálja” szerepel, „Eotsei: Ferencz, Mihály, Miklos. Kapitány ur[am], azért hogy continuus szolgálja, két ökrét el hajtotta”. (SzOkl Ús, VIII, 140.) 1699-ben vicekirálybíróként szentesítette az uzoniak ősei által használt, megújított és kiigazított törvényeket. (IMREH István 1983, 334.) Más adat is fennmaradt róla 1674-ből. (TÓTH Ernő 1902, 542.)

⁵⁵⁸ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 149^r.

⁵⁵⁹ SzOkl, VIII, 385; TÜDŐS S. Kinga 2001, 154–155; TÓTH Ernő 1903, 92.

⁵⁶⁰ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 589.

⁵⁶¹ IMREH István 1983, 339, 519; TÜDŐS S. Kinga 2001, 123–124.

⁵⁶² MOL, P 5.

⁵⁶³ BÁNKUTI Imre 1983, 238–239, 375, 415, 537.

⁵⁶⁴ SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 226, 262.

⁵⁶⁵ KAZINCZY Gábor 1863, 268.

⁵⁶⁶ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 135^r.

⁵⁶⁷ SzOkl Ús, VIII, 23, 165.

⁵⁶⁸ TÜDŐS S. Kinga 2001, 123–124.

⁵⁶⁹ TÜDŐS S. Kinga 2003, 280, 286–287.

⁵⁷⁰ IMREH István 1983, 339.

⁵⁷¹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 603.

⁵⁷² OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 135^r.

⁵⁷³ MOL, P 5.

⁵⁷⁴ MOL, P 2002.

⁵⁷⁵ MOL, P 672.

⁵⁷⁶ MOL, P 2002.

⁵⁷⁷ KAZINCZY Gábor 1863, 290, 307; SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 247.

⁵⁷⁸ MOL, P 5.

⁵⁷⁹ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 595, 603.

⁵⁸⁰ Uo., I, 205.

⁵⁸¹ *Néhai Te[kin]t[e]t[es] Antos István Uram özvegye, néhai T[e]k[in]t[e]t[es] Székely Klára Aszszony utolsó Tiszteségére mondatott halotti oratio A[n]no 1752 die 9. Februarii.* (MOL, P 5.)

⁵⁸² IMREH István 1983, 339, 519.

⁵⁸³ MOL, P 5.

⁵⁸⁴ MOL, P 2002.

⁵⁸⁵ MOL, P 5, 1729. november 17.

⁵⁸⁶ BÁNKUTI Imre 1983, 415.

⁵⁸⁷ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 41^r.

⁵⁸⁸ MOL, P 1295.

⁵⁸⁹ MOL, F 393.

⁵⁹⁰ MOL, P 2002.

birtokát szolgálataiért 5 forintig Antos István vicekirálybíró-nak adta.⁵⁹¹ Minden valószínűség szerint ő volt az 1775-ben említett királybíró.⁵⁹² 1776. szeptember 28. *Egriog[um] Nobiliu[m] et Agiliu[m]... Stephani Antos... Tabulae N[ost]rae Regiae in Tran[silva]nia Judicia[riae] Scribae et Jurator[um] Notariorum.*⁵⁹³ 1776. december 31. *A Felső Torjai Alsó Határban Patakra jövő Lábban adott el (Kováts Ferencz, T[e]k[im]t[e]t[is] Antos Istvánné Aszszonyom – Tompa Ágnes – jobbágya) pro fl. 19. egy darab földet Anno P[rae]senti 1776 Ugarlászkor fenn irt Benkő János és Istváné[na]k Vic[nu]ssa alól Felső Torjai Schola Mester Pető Josef Ur; 1794. március 10. és 11. A kantai nem unitus (tehát görögkeleti, ortodox) kereskedőközösség kölcsönt kap özvegy Antos Istvánné Tompa Ágnestől és belső telket vásárol templomépítés céljából, valamint szénafüvet.; 18. század. É. n. *A Gidófalva felé való Határban a Nagy Kepnel vissza belől Datzó Josef Ur kívül Krizbai Samuel Deák mellyet Apor Urakól rebebealt Antos Istvánné Tompa Ágnes Aszszony.*⁵⁹⁴ „Stephanus Antos de Réty notarius; Rétyen régi nemes ifjbb Antos István (vivit)”.⁵⁹⁵*

– FOSZTÓ Bálint seniort és juniort az 1670-es összeírásban, az 1680-asban pedig – valószínűleg a juniort – Kökösen, a sepsi lovasok közt találtuk: az utóbbinak lehetett három fia 1683-ban, és őt mentette egyszer a hadnagya a hadbavonulástól.⁵⁹⁶ Talán a feleségét említik 1691. május 9-én: *Sepsi Székben Kökösen Nemzetes Bálint Déákné* földet adott el, *mivel az poganyagh mia meg romlottak.*⁵⁹⁷ Az 1713-as homagiális lajstromban csak Fosztó Miklós kökösi lófőt találtuk.⁵⁹⁸

– JANCsó Ferencz (Gidófalvi) ifjabb az 1713-as homagiális lajstromban: „Franciscus Jancso junior nobilis, judex assessor”.⁵⁹⁹ Gidófalvi Jancsó Ferencz deákot, néhai Péter fiát is említik 1717. január 23-án.⁶⁰⁰ Gidófalván lófők és gyalogok is viselték ezt a családnevet.⁶⁰¹

– KÁTAI Ferenc nem szerepel az 1713-as homagiális lajstromban, ott csak Kátai István málnási lófőt találtuk.⁶⁰² Talán mindketten Molnos Kátai Mózes felmenői voltak, aki ezek szerint málnási lehetett. (Lásd a 138. és a 163. jegyzetnél a dolgozat első részében.)

– ORBÓK Sámuel az 1713-as homagiális lajstromban kökösi lófő: „juratus assessor”.⁶⁰³ 1699-ben gróf Mikes Mihály uzo-ni udvarházának gondviselője volt.⁶⁰⁴ Az Orbók család már az 1566-os összeírásban is fellelhető Kökösen.⁶⁰⁵ Lásd még: 1693. *Orbók Sámuel számadó*; 1693. *Orbok Samuel*; 1701. *Orbok Sámuel libertinus, lófő*; 1701. *Orbok Samuelne*; 1701. *Orbok Samuelne kökösi.*⁶⁰⁶

– BAK Ferentz nevét hiába kerestük Sepsiszéken, az 1713-as homagiális lajstromban csak egy kézdiszéki, albisi lófőt neveztek így.⁶⁰⁷ Lásd a 17. delibérátumban is.

A jószágszerzés valószínű közvetítőire vonatkozó adatok

Bacconi Mihály Ferencz albisi–dálnoki iskolamester (5a) nagy valószínűséggel közreműködött István György albisi (5c, 15) és Dimény Benedek dálnoki lófőnek és társainak (5b, 33b; 6, 33a; 33c), de talán más albisi és dálnoki lakosoknak is a kilenc falu erdejébe való beerdölési igénye megfogalmazásában és előterjesztésében: így támadhatott az az ötlete, hogy velük tár-sulva maga is benyújtsa igényét. Albisi Bod Azeriás (4d) maksai iskolamester is közreműködhetett családja, valamint egyes albisi és maksai lakosok igénylésének megfogalmazásában és elő-terjesztésében, és ugyanezt tehette Csernátóni Kováts Sámuel deák Csernátóni Kováts István deákné, esetleg más csernátóni-ak ügyében (30a, 30b). A dálnoki Veres (50) családban biztosan volt egy helyben szolgáló, az ugyancsak dálnoki Kovács család-ban (3) pedig szintén volt egy Rétyen szolgáló tanítóember, az ő szerepük is hasonló lehetett. A gidófalvi Kövér családból való besenyői tanítónak (44)⁶⁰⁸ ugyanilyen vagy épp ezzel ellentétes szerepe lehetett. A lakosság legmozgékonyabb és legszélesebb látókörű elemei közé tartozó papok és deákok legalább annyira ismerhették születési és szolgálati helyük lakóinak családi és egyéb viszonyait, mint maguk a családtagok, ráadásul szinte az összes birtokjogi szerződést ők szerkesztették meg. A sepsi- és kézdiszéki papoknak és iskolamestereknek ismerniük kellett az eladó bennvalók kínálatára és keresletére vonatkozó híreket, szerepet játszhattak azok terjesztésében: közülük egyesek közreműködhetek a kilenc falubeli bennvalóknak a kézdiszé-kiek általi megszerzésében, beerdölési igénylésük megfogalmazásában és előterjesztésében. A kilenc faluban belsőseget bíró albisiak és dálnokiak nagy száma, az alsócsernátóniak sikeres jogbiztosítása talán az ő működésükkel is magyarázható. Alább néhány olyan pap és iskolamester adatait közöljük, akik ilyen szerepet játszhattak:

Réty. 1628. november 7. *Miklos pap Angialosij most Retthij predicator*; 1629. október 7. *Angialosij Miklos Pap Retthij Predicator*; 1633. április 17. *Miklos Pap Angialosij*; 1641. július 28. *Miklos Pap relictaja Mathe Borbara*; 1642. április 20. *Miklos Pap rétyi birtoka*; 1642. július 2. *Angialosi Miklos Pap Primipillus*; 1651. szeptember 26. *Miklos Pap*. (Az utóbbi két adat egy 1651-ben keletkezett iraton.) 1653. április 19. *Elekes Máté az Nehai Elekes Miklos Pap fia*; 1654. április 27. *Elekes Miklos*; 1659. április 19. *Elekes Máté*.⁶⁰⁹ Angyalosi Miklós 1631-ben is Rétyen szolgált, 1664-ben is említik.⁶¹⁰

Márkosfalva. 1632. Dálnoki Balázs maior ecclesiarum; 1639. Felsőcsernátóni Mihály pap; 1695. Dálnoki Kovács Ferencz iskolamester.⁶¹¹

Nagyborosnyó. 1632. Márkosfalvi György iskolamester.⁶¹²

⁵⁹¹ MOL, P 5; COROI Artur 1998, 27.

⁵⁹² ERZSI, III, 52.

⁵⁹³ MOL, P 614, *Kilyéni Székely család*.

⁵⁹⁴ MOL, P 5.

⁵⁹⁵ KAZINCZY Gábor 1863, 307; SZÁDECZKY Lajos 1903, I, 201.

⁵⁹⁶ SzOkl Ús, VII, 194, 310; VIII, 155.

⁵⁹⁷ MOL, P 1610. Nyilvánvaló utalás Thököly török és tatár se-gédcspataira.

⁵⁹⁸ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 598.

⁵⁹⁹ Uo., 584.

⁶⁰⁰ MOL, P 5.

⁶⁰¹ SzOkl Ús, VIII, 149, 213.

⁶⁰² SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 591.

⁶⁰³ Uo., 597.

⁶⁰⁴ IMREH István 1983, 334.

⁶⁰⁵ SzOkl Ús, VII, 17.

⁶⁰⁶ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 94^r, 125^r, 154^v, 202^v, 209^v.

⁶⁰⁷ SZÁDECZKY Lajos 1903, II, 617. 2008.

⁶⁰⁸ 1693. „Gidófalvi ifjabb Kövér István besenyői tanító”. (COROI Artur 1998, 14.) Az ő felesége vagy özvegye is lehetett *Besenyei Kövér Istvánné nehaj Forro Suska*, akit 1708. február 15-én említenek. (MOL, P 5.)

⁶⁰⁹ MOL, P 5. Az 1642. április 20-án kelt okiratot Tüdös S. Kinga is közli. (TÜDÖS S. Kinga 2003, 147–150.)

⁶¹⁰ COROI Artur 1998, 31.

⁶¹¹ Uo., 27–28.

⁶¹² Uo., 29.

Réty. 1632. június 3. *Thomas Pap mostan Retthij P[rae]dicator... Thomas Leszfalvi minister Eccl[esi]ae Retthien[is].*⁶¹³ Talán Lécfalván⁶¹⁴ és Dálnokon is szolgált.⁶¹⁵

Réty. 1632. június 3. *Peter Deak ugian Retthij Schola mester... Petrus Czernatoni Rect[or] Scholae Rethiensis;*⁶¹⁶ 1640. november 26. *Petrus Czernatoni Rector p[ro] t[empore] eiusd[em] loci Dálnok.*⁶¹⁷ Czernatoni Péter rétyi rector Rétyi Pétert 1631. április 1-jétől 1633. március 31-éig tanította.⁶¹⁸ Hasonnevű prédikátor szolgált 1647-ben Papolcon.⁶¹⁹

Angyalos. 1633. Gidófalvi András Mihály pap; 1635. Lécfalvi János pap.⁶²⁰

Maksa. 1638. december 9. *Sepsi Szeki Gidofalvi Nagij Andras Deak Primipilus ki mostan Kezdi Szeki Maxai Schola Mester.*⁶²¹ Azonossága az 1639-ben említett lécfalva-várhegyi Gidófalvi András pappal kétes.⁶²²

Ikafalva. 1640. Gidófalvi Mihály pap; 1661. Lisznyói Vajda György pap; 1666. Dálnoki Benkő János pap; 1669. Alsócsernatoni Vajda Balázs pap.⁶²³

Dálnok. 1649. Besenyei Szabó János iskolamester.⁶²⁴

Besenyő. 1654. április 27. *Bessenijöröl Elekes Miklos Deak Egi Hazi Szemely ki mostan ugian Bessenije schola Mester.*⁶²⁵ Előneve Angyalosi, 1611-ben is Besenyőn tanított.⁶²⁶ Étfalva-Zoltánban is tanított.⁶²⁷ Talán róla jegyzi fel a rétyi Székely család leveleinek 17. századi Registruma: *Miklos Deak adot zalogban pro flo. 7 Székely Marton es Losonczy Katanak két darab szanto földet Besenyei es Eresztevenyi hatarban; Elekes Miklos Deak ada Zajzon Mihalynek Besenyei hatartban Losonczy ut által kelöben egy földet 3 forintért, az Rétyi reten egy darab szenafüvet pro flo. 2.*⁶²⁸

Felsőcsernáton. 1655. április 30. *Literae Armales Reveren[di] Petri Thorjai de Felső Czernaton... honorabilem Petrum Thorjai de Felseő Czernaton Ecclesiae Reformatae Baratosien[is] concionator[is].*⁶²⁹ Azonossága Torjai Péter angyalosi prédikátorral (1646) nem zárható ki.⁶³⁰

Dálnok. 1660. november 24. *B Balás Deák;* 1667. március 19. *Blasius Literati nobilis de Dálnok;*⁶³¹ 1669. január 15. *Balás Dedknak Varsa Tüzesbe[n] fél kerti, Marton tüzesben három karó kerti, de ezt a haárom Karót csak a Kis mező felől térszi, mert az hegyen Székely István menti abból a részből;* 1674. május 16. *Balás Deak Ur[am] földé;* 1675. *Bartalis Balas Deak;* 1699. május 19. *Nehai Balas Deak;* É. n. *Benkeő Antal...*

*Vasarhelyen Szocz Janosnenal Flo 5 Den 50 adossagom is vagion... adossagot is fizettem Flo 4 Den 25 Balas Deak[na]k... maratak volt ados meg Mihatz Peter ideib[en]*⁶³² 1676-ban a nemesek közé írták,⁶³³ és Dálnokon működött 1677-ben is, Kézdivásárhelyi Miklós Deákkal együtt.⁶³⁴

Réty. 1663. április 24. *Ezken Janos Kezdi Szeki Albisi, mostan Sepsi Szekben Retij Praedicator... Joannes E. Albisi minister Eccl[esi]ae Rethyens[is].*⁶³⁵ Azonos lehet az 1677-ben említett Dálnoki Eczken János dálnoki lelkitanítóval, azaz lelkipásztorral. (1677 ...ilyen beületes személyek előtt, úgy mint Tiszteletes Albisi Etszen János pap uram mostan Dálnoki lelki tanitto, Kézdi Széki Dálnoki Nemzetes Balás Deák Uram és Kézdi Vásárhelyi Miklos Deák Uram mostan Dálnoki Schola mester előtt)⁶³⁶ Rokona lehetett Albisi Eczken Miklós 1717-ben említett maksai prédikátornak.⁶³⁷

Réty. 1663. április 24. *Porkolab Istvan Kezdi Szeki Albisi, ugian Retij Schola Mester... Stephanus L[itterati] Albisi Porkolab;* 1664. december 24. *Jstvan Deak... Stephanus Litterati Nobilis.*⁶³⁸ Talán ugyanazon személy. Lehetséges, hogy már 1633. április 24-én is tanított Rétyen vagy más sepsiszéki faluban.⁶³⁹

Lécfalva-Várhegy. 1665. Dálnoki János deák; 1670–1685. Bodoki Pál Péter iskolamester; 1675–1680. Szentkirályi Mihály pap; 1683–1689. Szentkirályi András Péter pap.⁶⁴⁰ 1692. április 21. *Sepsi Szeki Bodoki Pal Peter mostan Kezdi Szeki Bitai Praedikator... Petrus Bodoki alias Pall p[ro] t[empore] Minister Bitaiensis;* 1699. június 4. *Pál Péter Bodoki Sepsi Széki mostan pedig Kézdi Széki Bitai Praedikator... Petrus Pal.*⁶⁴¹

Dálnok. 1666. október 3. *Czernatoni Peter Deak mostan Dálnoki Schola Mester;* 1667. május 25. *Czernatoni Peter Rector Scholae ejusdem loci.*⁶⁴²

Étfalva. 1666. *Tegző Daniel Sepsi Széki Árkosi ki most ugian Sepsi Székbe Étfalván lako Schola mester.*⁶⁴³

Bitá. 1666. Dálnoki Gáspár pap; 1680. Czernatoni Miklós pap.⁶⁴⁴

Albis. 1667. Alsócsernatoni Vajda Balázs pap.⁶⁴⁵

Angyalos. 1667. Uzoni Zayzon János pap.⁶⁴⁶

Réty. 1669. október 20. *Rétyi Schola Mester Bikfalvi János Diják Uram... Joanne Bikfalvi Rect[or] Retijens[is].*⁶⁴⁷

Dálnok. 1670. *Hushagyó kedd elöt valo szombaton. Gidófalvi Chiulak Gergely Dálnoki Kezdi Zeki Praedicator.*⁶⁴⁸

⁶¹³ MOL, P 5.

⁶¹⁴ TÜDŐS S. Kinga 2003, 115.

⁶¹⁵ COROI Artur 1998, 15.

⁶¹⁶ MOL, P 5; SEBESTYÉN Kálmán 1995, 134.

⁶¹⁷ MOL, P 1610.

⁶¹⁸ URSUȚIU Maria 1983, 31.

⁶¹⁹ COROI Artur 1998, 30.

⁶²⁰ Uo., 11.

⁶²¹ MOL, R 319.

⁶²² COROI Artur 1998, 25.

⁶²³ Uo., 20.

⁶²⁴ Uo., 16.

⁶²⁵ MOL, P 5.

⁶²⁶ COROI Artur 1998, 14.

⁶²⁷ NAGY Géza 1937, 82.

⁶²⁸ MOL, P 2002.

⁶²⁹ MOL, F 1, XXVI, 545–546.

⁶³⁰ COROI Artur 1998, 11.

⁶³¹ MOL, P 970.

⁶³² MOL, P 1610.

⁶³³ SzOkl Ús, VII, 235.

⁶³⁴ TÜDŐS S. Kinga 2003, 260, 266, 268.

⁶³⁵ MOL, P 5.

⁶³⁶ TÜDŐS S. Kinga 2003, 266; COROI Artur 1998, 16; SÁL, F 75, Fasc. III, 114. Az okirat idézett szövegrészét ezúton köszönjük meg Szöcsné Gazda Enikő sepsiszentgyörgyi néprajzkutatónak.

⁶³⁷ COROI Artur 1998, 27.

⁶³⁸ MOL, P 5. Az 1664. december 24-i keltezésű okiratot Tüdős S. Kinga is közli, 1663. december 24-i keltezéssel. (TÜDŐS S. Kinga 2003, 215.)

⁶³⁹ MOL, P 5, *A Rétyi Antos Familia öss levelei Regestruma költ 1822be Januar Napjain.*

⁶⁴⁰ COROI Artur 1998, 25–26.

⁶⁴¹ MOL, P 5.

⁶⁴² MOL, P 1610.

⁶⁴³ SÁL, F 27, Fasc. XVIII, oldalszám nélkül. Az adatot itt köszönjük meg Szöcsné Gazda Enikő sepsiszentgyörgyi néprajzkutatónak.

⁶⁴⁴ COROI Artur 1998, 11.

⁶⁴⁵ Uo., 9.

⁶⁴⁶ Uo., 14.

⁶⁴⁷ MOL, P 5.

⁶⁴⁸ MOL, P 1610.

Angyalos. 1671. Csernátóni Miklós pap.⁶⁴⁹
Maksa. 1674. június 3. *Bogio Gaspar Pap mostan Maxai Praedicator.*⁶⁵⁰

Orbaitelek. 1674. In Ao. 1674 die 17 Julii Mikoron volnank mü ugy mind Bod Tamas, Török Mihaly, Fabjan Istvan és Benkő Gáspár ki mostan Teleken schola mester az Sokolcz Mojzes uram házánál.⁶⁵¹

Felsőcsernáton. 1674. július. 26. *Illiefalvi Benkeő Janos Pap mostani Felső Csernatonai lelkipasztor... Illiefalvi Benkeő Janos Pap m[anu] p[ropria];*⁶⁵² 1681. május 11. *Illyefalvi Benkeő Janos Pap kiis azon hely[ségne]k (Magyarósnak) lelki tanijtoja.*⁶⁵³ 1706. november 22. *Benkő Janos Pap.* (Felsőcsernátonban.)⁶⁵⁴ Talán az 1690 és 1693 között említett Illyefalvi Benkő Illyés felsőcsernátoni iskolamester apja lehetett.⁶⁵⁵

Dálnok. 1676. november 13. *Michael Literatus rector Dalnokiensis;*⁶⁵⁶ Azonossága az 1659-ben említett Mihály pappal nem valószínű.⁶⁵⁷

Dálnok. 1677. június 19. *Miklos Diak Kezdi Vasarhelyi mostan Dalnoki Scola Mester... a Dalnoki Scola hazban... Nicolaus K[ezdi]Vasarhelyi R[ector] S[cholae] D[alnokiensi];* 1685. május 28. *Kezdivasarhelyi Miklos Deak mostani Dalnoki Schola Mester... Miklos Kezdivasarhelyi;*⁶⁵⁸ Lehetséges, hogy az ő feleségét vagy özvegyét említik 1693-ban. *A[nn]o 1693. die 18. Novembr[is] Mene in Possessione Uzon. Miklos Ferencz Diakne Aszszonyom Ersebeth Aszszony Kezdi Szeki Dalnoki.*⁶⁵⁹

Réty. 1684. május 23. *Kézdí Szeki Maxai Ferencz Balas Nehai Ferencz Gaspar Pap Ur fia Nobilis Rétyi erekege.*⁶⁶⁰

Réty. 1685. május 20. *Sárközi István Deák Retyen lako Tiszteletes Sárközi János Rétyi Praedicator fia... Stephanus Sárközi;* 1689. február 17. *Joh[annes] Sárközi Jur[at]us Assess[or] Sedis Sepsis Past[or] Retyen[ensis];* 1696. november 14. *János Papné;* 1722. június 8. *Az Ör hegyre ki menő lábban János Papné földé féle;* 1729. december 11. *A Rétyi Középső határban... a Szász uton kívül János Papné földé féle.*⁶⁶¹ (Ezken János vagy Sárközi János papné földéről lehet szó.) Sárközi János 1693-ban Maksán szolgált.⁶⁶²

Lécfalva. 1685. *Mü Paál Péter Deák Sepszi Szeki Bodoki mostan Kézdí szeki Létfalvi Schola Mester;*⁶⁶³ 1692. április 21. *Sepszi Szeki Bodoki Pál Peter mostan Kezdi Szeki Bitai Praedikator... Petrus Bodoki alias Pall p[ro] t[empore] Minister Bitaiensis;* 1699. június 4. *Pál Péter Bodoki Sepszi Szeki mostan pedig Kézdí Szeki Bitai Praedikator... Petrus Pal.*⁶⁶⁴ Bodoki Pál Péter 1670 és 1685 között Lécfalva-Várhegyen volt iskolamester.⁶⁶⁵

Bikfalva. 1686. Dálnoki Péter pap.⁶⁶⁶

Étfalva. 1686. *Mü Csiszer András Pap Gidofalvi mostan Etfalvi Praedikator és Szigeti Pál Fel Dobolyi mostan Etfalvi Schola Mester kik ez aláb meg irt dologban fogot Birák...*⁶⁶⁷

Réty. 1692. június 2. *Retij Schola Mester Dobos Mihály Deák Ur;* 1692. december 28. *Lecta et correcta per me Scribam Michaellem Dobos pro tem[pore] Retyiensem;* 1693. március 24. *Dobos Mihaly Deak Primipilus Angyalosi mostan Retyi Schola Mester... Michael Dobos;* 1693. július. 12. *Angyalosi D: Mihály Deák mostan Sepszi Szekb[en] Retyi Schola Mester... Angyalosi Dobos Mihaly deak, Retyi Schola Mester;* 1693. július. 18. *Dobos Mihály;*⁶⁶⁸ 1693. december 29. *Angyalosi Mihaly Deak mostan Sepszi Szekb[en] Retye[n] Schola Mester... Angyalosi Mihaly Deak Rétyi Schola Mester m[anu] p[ropria];*⁶⁶⁹ 1694. április 20. *Dobos Mihály Deak;* 1695. március 5. *Dobos Mihaly Deak.*⁶⁷⁰ Angyalosi Dobos Mihály 1703-ban Albisban szolgált. – 1703. február 13. *Angyalosi Sepszi Szeki Dobos Mihaly Deak mostan pedig Kezdi Szeki Albisi Schola Mester.*⁶⁷¹

Bodok. 1687. Bodosi István Deák.⁶⁷²

Angyalos. 1693. Gidófalvi Csiszer László iskolamester.⁶⁷³

Besenyő. 1693. Gidófalvi ifjabb Kövér István iskolamester.⁶⁷⁴

Dálnok. 1693. Szárazajtai Ajtai Miklós iskolamester.⁶⁷⁵

Réty. 1693. *Márton Pap Ur;* 1694. április 25. *Bodoki Marton Ferencz Pap Ur;* 1695. március 5. *Marton Pap Ur.*⁶⁷⁶ (Rétyen.) Azonossága Bodoki F[erencz] Márton besenyei (1673) és eresztevényi (1677) pappal kétes.⁶⁷⁷ Utóbbival hasonló nevű tanító fordul elő 1666-ban Angyaloson.⁶⁷⁸

Zágon. 1693. április 21. *Baróthi István Pap mostan Orbai Szeki Zágoni Praedikator Nobilis;* 1694. június 9. *Tiszt[eleles] Barothi István Ur[am] mostan N[agy] Borosnyai Praedikator... nehái Anyja Barothi Istvánné Szabó Kata;* 1694. szeptember 11. *Baroti István Pap Ur mostan S[epszi] Szeki N[agy] Borosnyai Praedikator;* 1694. december 3. *Zalani S[epszi] Szeki Barothi Istvan Pap Ur[am];* 1695. *Nagh Borosnyai Praedikator Baroti Istvan Ur;* 1695. július. 24. *Baroti István Pap;*⁶⁷⁹ 1695. július. 25. *Tiszt[eleles] Baroti Istvan Pap Ur mostan Nagy Borosnyaj Praedikator Zalanyi Nobilis... Nemes fundussa Retyen Sepszi szekben;* 1696. március 8. *Baróthi István pap, nagyborosnyói praedikator;*⁶⁸⁰ 1703. január 30. *Barothi Istvan Ur[am].* (Rétyi iratban.)⁶⁸¹ 1703. október 29. *Baróti István;* 1704. március 19. *Baroti István;*⁶⁸² 1705. augusztus 10. *Baroti Istvan Pap Ur[am] Nemes Ember.* (Rétyi iratban.)⁶⁸³ 1706. május 10. *Barothi István;* 1706. május 19. *Baróthi István Dálnoki Praedikator Kézdí székben, nobilis, a Kézdí szeki Dálnoki parochialis háznál;* 1706. szeptember 4. *Barothi*

⁶⁴⁹ COROI Artur 1998, 11.

⁶⁵⁰ MOL, P 1610.

⁶⁵¹ SÁL, F. 75, Fasc. III, 99. Az adatot itt köszönjük meg Szöcsné Gazda Enikő sepsiszentgyörgyi néprajzkutatónak.

⁶⁵² MOL, P 1610.

⁶⁵³ MOL, P 5.

⁶⁵⁴ MOL, P 1610.

⁶⁵⁵ COROI Artur 1998, 17.

⁶⁵⁶ MOL, P 1239.

⁶⁵⁷ TUDÓS S. Kinga 2003, 198.

⁶⁵⁸ MOL, P 1610.

⁶⁵⁹ OSzK Kézirattára, Fol. Hung. 953, 112r.

⁶⁶⁰ MOL, P 5.

⁶⁶¹ Uo.

⁶⁶² COROI Artur 1998, 27.

⁶⁶³ SÁL, F. 75, Fasc. III, 157. Az adatot itt köszönjük meg Szöcsné Gazda Enikő sepsiszentgyörgyi néprajzkutatónak.

⁶⁶⁴ MOL, P 5.

⁶⁶⁵ COROI Artur 2001, 26.

⁶⁶⁶ Uo., 14.

⁶⁶⁷ SÁL, F. 27, Inv. II, 17/53, Fasc. XVII, oldalszám nélkül. Az adatot itt köszönjük meg Szöcsné Gazda Enikő sepsiszentgyörgyi néprajzkutatónak.

⁶⁶⁸ MOL, P 5.

⁶⁶⁹ MOL, P 2002.

⁶⁷⁰ MOL, P 5.

⁶⁷¹ Uo.

⁶⁷² COROI Artur 1998, 15.

⁶⁷³ Uo., 11.

⁶⁷⁴ Uo., 14.

⁶⁷⁵ Uo., 16.

⁶⁷⁶ MOL, P 5.

⁶⁷⁷ COROI Artur 1998, 13, 17.

⁶⁷⁸ SEBESTYÉN Kálmán 1995, 132.

⁶⁷⁹ MOL, P 5.

⁶⁸⁰ MOL, R 298.

⁶⁸¹ MOL, P 5.

⁶⁸² MOL, P 1610.

⁶⁸³ MOL, P 5.

István Uram Parochialis hazanal Dálnokban... Tiszt[eletes] Barothi Istvan Uram mostan Kezdi Szeki Dálnoki Praedicator nobilis; 1706. október 7. *Tiszt[eletes] Barothi István Urt p[ro] n[unc] Dálnoki b[ec]süj[e]t[e]s Praedicator... Baróthi István D[álnoki] P[raedicator] m[anu] p[ropria]*; 1707. január 8. *Baróthi István Dálnoki Praedicator... a Dálnoki Parochialis haznal*; 1707. április 14. *Baróthi István D[álnoki] Praedicator*; 1707. november 7; november 10; december 10. *Baróthi István Pap fogadott hazanal*; 1708. április 21. *Én Barothi István Pap*; 1719. október 3. *Baróthi István Pap*; 1722. június 8. *Baróthi István Paptól vett föld a rétyi határban*.⁶⁸⁵ Hasonnevű prédikátor szolgált 1718-ban és 1720-ban Alsócsernátonban.⁶⁸⁶ A Nagyenyei Kollégiumban 1680-ban subscribált, 1680-ban Kézdivásárhelyen szolgált hasonnevű diák, illetve deák.⁶⁸⁷ Zaláni nemes volt.

Kilyén. 1695. december 29. *Cseh Istva[n] Deák Also Csernaton*.⁶⁸⁸ A Kilyénben kelt irat szerint fogságból szabadult Kilyéni Székely Miklós anyagi segítségével.

Réty. 1697. március 29. *Szabo Janos Diak*; 1697. április 29. *Kezdi Szeki Márkosfalvi Szabo Janos Deak Uram Nobilis Rétyi öröksége falun, mezőn, réten, Templomban valokkal... Szabo Janos Deak édes Anya Kezdi Szeki Márkosfalvi Szabo Janos Papne Aszszonyom nehái Halal Ilona... test ver attya fiai Arkosi nehái Mihály Balint Ur[am] Arvaja Mihály Borbara es Komolloi Marton Lasz-lone Szabo Anna*.⁶⁸⁹

Kilyén. 1697. április 23. *And[rea] Gidoff[alvi] Jur[at]us Not[arius] Sanctae Sedis Sepsis*; 1697. július. 7. *And[rea] Gidoff[alvi] Jur[at]us Not[arius] Sanctae Sedis Sepsis*; 1698. június 8. *Ghidoffalvi Andras mostan Kilyeni Reformatus Praedicator... p[ro] n[unc] Kilyeni Refor[matus] Praedicator*.⁶⁹⁰ Már 1694-ben is Kilyénben szolgált, és a Sepsi Református Szent Társaságnak hűtös Notariussa volt.⁶⁹¹ Hasonnevű református prédikátor szolgált 1694-ben Kézdivásárhelyen.⁶⁹² 1712–1714 között Rétyen szolgált: 1712. július. 16. *Itt valo Praedikator Ghidoffalvi Andras Pap Ur[am]*; 1714. június 25. *Ghidoffalvi Andras Pap Ur[am]*.⁶⁹³

Bitá. 1699. június 4. *Dulo Marton ugyan Kezdi Szeki Also Csernaton mostan pedig Kezdi Szekben Bitan (Bodoki Pál) Peter Pap Uram Mestere... Martinus Csernaton*.⁶⁹⁴ Alsócsernátonnak 1716-ban hasonnevű falusbírája volt.⁶⁹⁵

Étfalva. 1699. *Mű Dálnoki István, most Étfalvi Schola Mester*.⁶⁹⁶

Besenyő. 1703. Léczfalvi Kanyó András iskolamester.⁶⁹⁷

Szotyor. 1703. január 16. *Teleki Bálint Sepsi Szeki Szotyori Praedikator*.⁶⁹⁸ Teleki Bálintot 1706-ban „Márkosfalvi Mihály

Deak Szotyori Schola mesterral és kökösi Bálint Deáknéval⁶⁹⁹ együtt említik: 1706-ban is szotyori prédikátor volt.⁶⁹⁹ Lehetséges, hogy Teleki Bálint dálnoki vagy albisi születésű volt.

Dálnok. 1705. december 7. *Az Ecclesia és Lázár István Ur[am] jóságok között valo jóság*.⁷⁰⁰

Dálnok. 1706. október 7. *Veres Gergely Urt Schola Mestert ugyan Dálnokit N[obi]list... Gregorius Veres Re[ctor] D[álnokiensis] m[anu] p[ropria]*.⁷⁰¹

Maksa. 1708. Albisi Bod Azorias iskolamester.⁷⁰²

Étfalva. 1708. *Borosnyai Ferencz Deák, mostan Etfalvi Schola Mester*.⁷⁰³

Angyalos. 1709. *Márkosfalvi Kendi Mihály Pap és Bako Ferencz; Arkosi Bihari Joseph kilyéni eskola mester*.⁷⁰⁴ Márkosfalvi Kendi Mihály 1724-ben is Angyalson szolgált.⁷⁰⁵ Azonossága az 1706-ban Szotyorban iskolamesterkedő Márkosfalvi Mihály deákkal és az 1719-ben Lisznyóban és Besenyőn szolgáló Márkosfalvi Mihály pappal nem kizárt.⁷⁰⁶

Réty. 1710. január 5. *Tiszteletes Rétyi Praedikator Makai Joseph... Makai Joseph mostani Rétyi Praedikator Fejérvár-megyei Nagy Enyedi*; 1710. január 12.; 15. *Tiszteletes Rétyi Praedikator Makai Joseff... Makai Joseff mostani Rétyi Praedikator Fejér Vármegyei Nagy Enyedi*; 1710. február 24. *Makai Joseph, Fejérvár-megyei Nagy Enyedi, mostan Rétyi Praedikator, Nobilis*.⁷⁰⁷ Dálnokon (1719) és Étfalva-Zoltánban (1760) szolgált hasonnevű pap.⁷⁰⁸ Hasonnevű tanítót találunk 1701-ben és 1704 után Uzonban.⁷⁰⁹

Réty. 1710. január 12. *Rétyi Schola Mester Kovács Ferencz Deák... Dálnoki Kovács Ferencz Deák mostani Rétyi Schola Mester*; 1710. január 15. *Rétyi Schola Mester Kovács Ferencz Deák Ur[am]... Dálnoki Kovács Ferencz Diak mostani Rétyi S[chola] Mester senior*; 1711. április 15. *Rétyi Schola Mester Ferencz Deák*; 1712. június 25. *Itt valo mester Ferencz Deák*; 1713. október 2; 1715. január 21. *Kovács Ferencz Deák Ur[am]*.⁷¹⁰ Hasonnevű iskolamestert említenek 1695-ben Márkosfalván, hasonnevű prédikátort 1719-ben Felsőcsernátonban.⁷¹¹ Hasonnevű iskolamester szolgált Sepsiszentgyörgyön 1699 és 1708 között.⁷¹²

Maksa. 1711. július. 21. *Dallyai Lőrincz János mostan Kezdi Szekben Maxai Schola Mester... Johannes Dallyai alias Lőrincz*.⁷¹³

Besenyő. 1711. Bodoki Henter Ferenc pap; 1712. Csernaton Benkő Sámuel iskolamester.⁷¹⁴ Benkő Sámuel nevű személy a kézdi nemesek közt szerepel egy lóval az 1683-as összeírásban.⁷¹⁵

Dálnok. 1711. Csernaton Vajda Sámuel pap; 1712–1713. Sepsimartonosi P. András deák.⁷¹⁶

⁶⁸⁴ MOL, P 1610.

⁶⁸⁵ MOL, P 5.

⁶⁸⁶ BERCZ Gyula 1893, 48; COROI Artur 1998, 9.

⁶⁸⁷ JAKÓ Zsigmond – JUHÁSZ István 1979, 107; SEBESTYÉN Kálmán 1995, 133.

⁶⁸⁸ MOL, P 5.

⁶⁸⁹ Uo.

⁶⁹⁰ Uo.

⁶⁹¹ TÜDŐS S. Kinga 2001, 161.

⁶⁹² COROI Artur 1998, 22.

⁶⁹³ MOL, P 5.

⁶⁹⁴ Uo.

⁶⁹⁵ IMREH István 1983, 314.

⁶⁹⁶ SÁL, F. 27, Inv. II, 17/53, Fasc. XVII, oldalszám nélkül. Az adatot itt köszönjük meg Szócsné Gazda Enikő sepsiszentgyörgyi néprajzkutatónak.

⁶⁹⁷ COROI Artur 1998, 14.

⁶⁹⁸ MOL, P 5.

⁶⁹⁹ TÜDŐS S. Kinga 2003, 341–342.

⁷⁰⁰ MOL, P 1610.

⁷⁰¹ Uo.

⁷⁰² SEBESTYÉN Kálmán 1995, 133.

⁷⁰³ SÁL, F. 27, Inv. II, 17/53, Fasc. XVII, oldalszám nélkül. Az adatot itt köszönjük meg Szócsné Gazda Enikő sepsiszentgyörgyi néprajzkutatónak.

⁷⁰⁴ MOL, P 5.

⁷⁰⁵ COROI Artur 1998, 11.

⁷⁰⁶ Uo., 13, 26.

⁷⁰⁷ MOL, P 5.

⁷⁰⁸ COROI Artur 1998, 16, 17.

⁷⁰⁹ BERCZ Gyula 1893, 239–243; SEBESTYÉN Kálmán 1995, 134.

⁷¹⁰ MOL, P 5.

⁷¹¹ COROI Artur 1998, 17, 28.

⁷¹² BERCZ Gyula 1893, 199; SEBESTYÉN Kálmán 1995, 134; TÜDŐS S. Kinga 2003, 350.

⁷¹³ MOL, P 1610.

⁷¹⁴ COROI Artur 1998, 13, 14.

⁷¹⁵ SzOkl Ús, VIII, 165.

⁷¹⁶ COROI Artur 1998, 16.

Martonfalva. 1711. Maksai István iskolamester.⁷¹⁷
Nagyborosnyó. 1711. *Mü Bartha István Nobilis, Rector Scholae Nagy Borosnyaiensis Sedis Sepsí.*⁷¹⁸
Felsőcsernáton. 1712. Étfalvi Sámuel pap; 1713. Bodoki G. Sámuel vagy Mihály iskolamester.⁷¹⁹
Gidófalva. 1712. Csernátoni Molnár Péter iskolamester.⁷²⁰
Étfalva-Zoltán. 1713. Dálnoki Kovács József iskolamester.⁷²¹
Hidvég. 1714. Alsócsernátoni P. István iskolamester.⁷²²
Nagyborosnyó. 1714. február 24. *Szabó János Primipilus mostan Nagjy Borosnyai Schola Mester;* 1717. február 8. *Szabó Janos Rector Scholae N[agy] Borosnaiensis;* 1718. április 5. *Szabó János Deák, az Nagj Borosnyai Ecclesiában Schola Mester, Nagj Borosnyai, Sepsí Széki...* *Johannes Szabo Rector Scholae Nagy Borosnyaiensis idem de Nagy Borosnyo.*⁷²³ A márkosfalvi papi-deáki dinasztíából. Talán Kőkösben is működött.
Étfalva. 1715. *Bölöni D. György 1715-ben skólamester Étfalván.*⁷²⁴
Martonos. 1716. január 25. *Csernátoni Mi[hály?] Péter pro tempore Rector Martonosiensis.*⁷²⁵
Szacsva. 1716. május 24. *Josepho Dálnoki Reverendo p[ro] t[empore] Eccl[esi]ae Szacsvaiensi.*⁷²⁶ 1717. május 4. „Szacsvai praedikátor Dálnoki József nemes személy”.⁷²⁷
Maksa. 1719. február 10. *Vásárhelyi Samuel p[ro] t[empore] Maxai Oskola Mester Kézdi Széki Maxai pr[imi]pillus... Samuel Vasarhelyi p[ro] t[empore] Mester.* (Egy okirat 1771. április 8-án Rétyen készült másolatából.)⁷²⁸ 1723. április 30. *Vasarhelyi Samuel.*⁷²⁹ Vásárhelyi K. Sámuel 1716–1717-ben is Maksán szolgált, és feltehetően azonos az 1719-ben említett sepsimogyorósi Vásárhelyi K. Sámuel iskolamesterrel.⁷³⁰
Martonos és Fotos. 1720. április 14; augusztus 5. *Kézdi Széki Albisi Bod András mostan ugyan Sepsí Széki Martonosi és Fotosi Scola Mester, N[emes] Sz[emély].*⁷³¹ (Közeli rokona lehetett Albisi Bod Azeriásnak és a negyedik delibérátumban szereplő Albisi Bod nemzetség többi tagjának, és nincs kizárva, hogy már 1713-ban is martonosi-fotosi iskolamester volt.); 1750. szeptember 28. *Andreas Bod Reform[atae] Relig[ionis] Cantor.* (Mátisfalván.)⁷³² 1753-ban Martonfalván,⁷³³ 1763-ban Bitán szolgált iskolamesterként.⁷³⁴ Rokona lehetett az 1736-ban említett Albisi Bod Miklós rétyi (lásd alább) és az 1739-ben említett Albisi Bod Benedek

ikfalvi iskolamesternek.⁷³⁵ Nem tudni, milyen kapcsolatban lehetett az 1708-ban említett Bod Azorias maksai iskolamesterrel.

Albis. 1720. Márkosfalvi Cs. György iskolamester.⁷³⁶
Étfalva. 1724. május 20. *Tiszteletes Etfalvi Csiszér Samuel pap.*⁷³⁷ 1712-ben talán Felsőcsernátonban szolgált.⁷³⁸

Réty. 1724. szeptember 4. *Maxai Kelemen János mostan Rétyi Parochus... Maxai K. János p[ro] n[unc] loci Minister.*⁷³⁹ Maksai Kelemen János 1722-ben is Rétyen, 1750-ben pedig Sepsimogyoróson szolgált.⁷⁴⁰

Dálnok. 1732. július. 10. *Sepsí Széki Rétyi Keresztes Miklos p[ro] n[unc] Dálnoki Oskola Mester nemes személy... Rétyi Keresztes Miklos Dálnoki Oskola Mester m[anu] p[ro]p[ri]a;* 1734. február 21. *Keresztes Miklós;* 1735. január 10. *Sepsí Széki Rétyi Keresztes Miklos persona Ecclesiastica... Nicolaus Keresztes de Réty persona Ecclesiastica m[anu] p[ro]p[ri]a;*⁷⁴¹ 1750. szeptember 28. *Vidua Nicolai Keresztes Reform[atae] Relig[ionis] Cantor;*⁷⁴² 1757. január 14. *Bacsó Annis Neh[ai] Rétyi P[rimi]p[ili]us Keresztes Miklós Deák özvegye; Nemz[e]t[e]s Pávai Gáspár Mihály Deák házastársa Bacsó Anna.*⁷⁴³

Mátisfalva. 1733. május 4. *Albisi Teleki Mihály Pap Ur[am]... Felszegenben a patakna be járo utzatska; Teleki Mihály Paptol Dálnokon Felszegen örökösön vett Jozságról valo Contractus de A[nno] 1737. 15 Apr[ilis];* 1739. *Teleki Mihály Mátisfalvi Pap;* 1752. március 10. *Tiszteletes Teleki Mihály Pap hét vagy nyoltz karofáni sántza az Dálnoki Tüzesben.*⁷⁴⁴ Dálnoki születésű volt. Hasonnevű iskolamester szolgált 1729-ben Pákéban⁷⁴⁵ és hasonló nevű kántor 1750-ben Csomakörösön.⁷⁴⁶ Más adat is fennmaradt róla.⁷⁴⁷

Réty. 1736. szeptember 11. *Kézdi Széki Albisi B. Miklós mostan S[epsí] Széki Rétyi Schola Mester... Nicolao B. Albisi pro tempore ludi mag[ister] Retiensis;* 1738. október 4. *Honesta Foemina Sophia Karda, Honorabilis Nicolai Albisi al[ia]s Bod Eccl[esi]ae Reffor[matae] Rétyiens[is] Ludimagistri consors Annor[um] circ[iter] 38;*⁷⁴⁸ 1750. szeptember 28. *Nicolaus Bod Refor[matae] Relig[ionis] Cantor extra functionem constitutus.* (Albisban.)⁷⁴⁹

Dálnok? 1749. *Magos János Papné Barabás Klára.*⁷⁵⁰

Besenyő. 1750. szeptember 28. *Mojzes Babos Refor[matae] Relig[ionis] Cantor extra functionem constitutus.*⁷⁵¹ Besenyői Babos Mózes 1737-ben Felsőcsernátonban, 1741-ben Martonfalván szolgált.⁷⁵²

⁷¹⁷ Uo., 28.

⁷¹⁸ SÁL, F. 75, Fasc. IV, 86. Az adatot itt köszönjük meg Szőcsné Gazda Enikő sepsiszentgyörgyi néprajzkutatónak.

⁷¹⁹ COROI Artur 1998, 17. Cs. Bogáts Dénes írta így az iskolamester nevét.

⁷²⁰ Uo., 19.

⁷²¹ Uo., 17.

⁷²² Uo., 20. Egyelőre nincs adat arra, hogy a következő írástudók már 1713 előtt vagy 1713-ban egyházi szolgálatban lettek volna, de felsorolásuk jól szemlélteti a sepsi- és kézdizéki falvak közötti kapcsolatokat, amelyek összefüggettek a bírók jelenlétével is.

⁷²³ MOL, P 5.

⁷²⁴ SÁL, F. 27, Fasc. XVIII, oldalszám nélkül. Az adatot itt köszönjük meg Szőcsné Gazda Enikő sepsiszentgyörgyi néprajzkutatónak.

⁷²⁵ MOL, P 5.

⁷²⁶ Uo.

⁷²⁷ IMREH István 1983, 345–347. Dálnoki József prédikátor az elveszett szacsvai falutörvény pótlásával megbízott, kézen fogott bírák egyike.

⁷²⁸ MOL, P 5.

⁷²⁹ MOL, P 1610.

⁷³⁰ COROI Artur 1998, 27.

⁷³¹ MOL, P 5.

⁷³² MOL, F 393, 2[secund]o Cantorum penes actuales Parochos servientium.

⁷³³ BEREZC Gyula 1893, 74.

⁷³⁴ COROI Artur 1998, 28.

⁷³⁵ Uo., 20.

⁷³⁶ Uo., 9.

⁷³⁷ MOL, R 298.

⁷³⁸ COROI Artur 1998, 17.

⁷³⁹ MOL, P 5; BEREZC Gyula 1893, 194.

⁷⁴⁰ COROI Artur 1998, 27, 31.

⁷⁴¹ MOL, P 1610.

⁷⁴² MOL, F 393, 7[septi]mo Viduarum Cantorum.

⁷⁴³ MOL, P 5.

⁷⁴⁴ MOL, P 1610.

⁷⁴⁵ COROI Artur 1998, 30.

⁷⁴⁶ 1750. szeptember 28. *Michael Teleki Reform[atae] Relig[ionis] Cantor.* (MOL, F 393, 7[septem]bris. Anno 1750. Emanat[ae].) 2[secund]o Cantorum penes actuales Parochos servientium.)

⁷⁴⁷ BEREZC Gyula 1893, 151; COROI Artur 1998, 24.

⁷⁴⁸ MOL, P 5.

⁷⁴⁹ MOL, F 393, 4[quart]o Cantorum extra functionem constituti.

⁷⁵⁰ MOL, P 1610.

⁷⁵¹ MOL, F 393, 4[quart]o Cantorum extra functionem constituti.

⁷⁵² COROI Artur 1998, 17, 28.

Táblázatok (XX–XXVI)

XX. A kézdiszéki bebírók falvai ⁷⁵³	Szénégetés	Kovács	Pálinkafőzés	Sörfőző üst – 1722	Molnár – 1722
Dálnok	-	2	szokásban van	3	
Alsócsernáton	-	7	-	7	4
Felsőcsernáton	-	3	-	5	1
Albis	-	4	-	3	
Márkosfalva ⁷⁵⁴	-	van	-		1
Maksa	-	2	szokásban van		2
Martonfalva	kereskedelmi céllal is	van	-	1	
Mátisfalva	-	van	-		
Összesen	-	21 ⁷⁵⁵	-	19	8

XXI. A sepsiszéki kilenc falu ⁷⁵⁶	Szénégetés	Kovács	Üst-gyártó	Mészégetés	Pálinkafőző üst – 1722 ⁷⁵⁷	Sörfőző üst – 1722	Molnár – 1722
Bodok	-	2	-	-	5	-	1
Eresztevény	a <i>Szék havasán</i> és a faluban	1	-	mint a szenet	2	-	-
Zoltán	-	1	-	-	1	-	1
Gidófalva	-	-	-	-	3	-	3
Étfalva	-	-	-	-	1	-	-
Martonos	-	-	-	-	1	-	-
Fotos	-	-	-	-	1	-	-
Besenyő	-	-	-	-	3	-	-
Összesen	-	4	-	-	17	-	4
Bikfalva	nincs szokásban	2	-	-	14	-	3
Uzon	nem kereskedelmi céllal	3	1	-	9	-	1
Réty	a <i>Szék havasán</i>	-	-	a <i>Szék havasán</i>	-	1	-
Összesen	-	5	1	-	23	1	4

⁷⁵³ TAKÁCS Péter 2002, 139, 142, 145, 147, 153, 206, 209, 213. Időnként kisebbrészt a Kovácsszeren iparukat üző kézdivásárhelyi kovácsokat is a bebíróknak a városhoz közelfekvő falvai láthatták el faszénnel, bár erről nincs adatunk.

⁷⁵⁴ Itt házi- és sütökemence-rakót említenek, de téglá, csempe- és cserépetést, fazekasságot sehol.

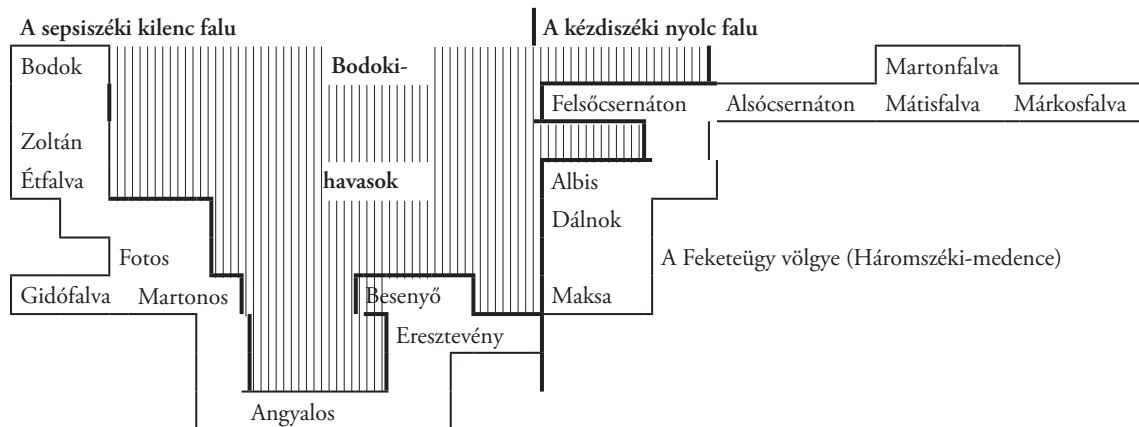
⁷⁵⁵ Ahol említik, ott legalább egynek lennie kellett.

⁷⁵⁶ TAKÁCS Péter 2002, 38, 98–99, 103, 122, 133. Rétyen „Mesterember nincs semmi”, Angyaloson semmiféle erdőpusztító tevékenységet nem jeleztek: a kenyérsütést nyilván nem tartották annak.

⁷⁵⁷ Az 1722-es sepsi- és kézdiszéki adatokat lásd BENKŐ József 1999, II, 101–108, 131–136. Hidvég rendtartása (1800–1820) szerint az erdők a pálinkafőzés miatt is pusztultak, a sörfőzés nyilván ugyanazon következménnyel járt. (IMREH István 1983, 259, 261, 395, 456.) A szén- és mészégetők, továbbá a *faragó mesteremberek*, így a molnárok is pusztították az erdőt: erdőpusztításhoz vezetett a határkertek állítása is. (IMREH István 1983, 149, 261–262, 279, 398, 456, 472–473, 484.)

XXII.

É

D

XXIII. a

1566	1567	1602	1614
Gidófalva	Fotos	Bodok	Bodok
Fotos	Martonos	Zoltán	Zoltán
Zoltán	Gidófalva	Étfalva	Étfalva
Bodok	Zoltán	Gidófalva	Gidófalva
	Étfalva	Fotos	Fotos
	Angyalos	Martonos	Martonos
	Besenyő	Angyalos	Angyalos
	<i>Eresztevény</i>	Besenyő	Besenyő
	Bodok	Eresztevény	<i>Eresztevény</i>

1635
Eresztevény
<i>Angyalos</i>
<i>Gidófalva</i>
<i>Besenyő</i>
Étfalva
Zoltán
Martonos
Fotos
Bodok

1670	1679
Gidófalva	Martonos
Étfalva	Fotos
Zoltán	Gidófalva
Bodok	Étfalva
Fotos	Zoltán
Martonos	Bodok
<i>Angyalos</i>	<i>Angyalos</i>
<i>Besenyő</i>	<i>Besenyő</i>
<i>Eresztevény</i>	Eresztevény

XXIV. a

1566	1567	1602	1614	1619	1635	1659	1670	1676
Dálnok	Martonf.	Maksa	Maksa	Maksa	Maksa	Albis	Maksa	Maksa
Mátisfalva	<i>Alsócsern.</i>	Dálnok	Dálnok	Dálnok	Dálnok	Alsócsern.	Dálnok	Dálnok
	<i>Felsőcsern.</i>	Albis	Albis	Alsócsern.	Alsócsern.	Felsőcsern.	Albis	Albis
	<i>Albis</i>	Alsócsern.	Alsócsern.	Felsőcsern.	Mátisfalva		Alsócsern.	Alsócsern.
	<i>Márkosf.</i>	Felsőcsern.	Felsőcsern.	Albis	Márkosf.		Felsőcsern.	Felsőcsern.
	<i>Dálnok</i>	<i>Martonf.</i>	<i>Martonf.</i>	<i>Martonf.</i>	Albis		<i>Martonf.</i>	<i>Martonf.</i>
	<i>Maksa</i>	<i>Mátisfalva</i>	<i>Mátisfalva</i>	<i>Márkosf.</i>	Felsőcsern.		<i>Márkosf.</i>	<i>Márkosf.</i>
	<i>Étfalva</i>	<i>Márkosf.</i>	<i>Márkosf.</i>	<i>Mátisfalva</i>	<i>Martonf.</i>			

XXIII. b

1680 Lovas	1680 Gyalog	1683 Lovas	1690	1693	1701	1703	1713	1820
Bodok	Eresztevény	Bodok	Eresztevény	Bodok	Eresztevény	Bodok	Gidófalva	Angyalos
Zoltán	Angyalos	Zoltán	Besenyő	<i>Zoltán</i>	Besenyő	Zoltán	Martonos	Besenyő
Étfalva	<i>Martonos</i>	Étfalva	Angyalos	<i>Étfalva</i>	Angyalos	Étfalva	Zoltán	Bodok
<i>Gidófalva</i>	<i>Fotos</i>	Gidófalva	Gidófalva	Besenyő	Martonos	Gidófalva	Étfalva	Eresztevény
Eresztevény	<i>Gidófalva</i>	<i>Eresztevény</i>	Fotos	Eresztevény	Fotos	Martonos	<i>Bodok</i>	Gidófalva
Besenyő	<i>Étfalva</i>	Besenyő	Martonos	Angyalos	Bodok	Fotos	<i>Fotos</i>	Étfalva
Angyalos	<i>Zoltán</i>	Angyalos	Étfalva	Martonos	<i>Étfalva</i>	Angyalos	<i>Angyalos</i>	<i>Martonos</i>
Fotos	<i>Bodok</i>	Fotos	Zoltán	Fotos	<i>Zoltán</i>	Besenyő	<i>Besenyő</i>	<i>Fotos</i>
Martonos		Martonos	<i>Bodok</i>	Gidófalva	<i>Gidófalva</i>	Eresztevény	<i>Eresztevény</i>	Zoltán

XXIV. b

1680 Lovas	1680 Gyalog	1683 Lovas	1691 Lovas	1691 Gyalog
Alsócsern.	Albis	Alsócsern.	Dálnok	Albis
Felsőcsern.	Alsócsern.	Felsőcsern.	Albis	Alsócsern.
<i>Márkosfalva</i>	Felsőcsern.	<i>Dálnok</i>	Maksa	Felsőcsern.
<i>Martonfalva</i>	<i>Maksa</i>	<i>Albis</i>	Márkosf.	<i>Maksa</i>
<i>Maksa</i>	<i>Dálnok</i>	<i>Márkosf.</i>	Martonf.	<i>Dálnok</i>
Dálnok	<i>Mátisfalva</i>	<i>Maksa</i>	Alsócsern.	<i>Márkosfalva</i>
Albis	<i>Márkosfalva</i>	<i>Martonf.</i>	Felsőcsern.	<i>Martonfalva</i>
	<i>Martonfalva</i>			

1703	1713	1820
Martonf.	Albis	Albis
Mátisfalva	Maksa	Alsócsern.
Maksa	Alsócsern.n	Dálnok
Márkosf.	Mátisfalva	Felsőcsern.
Albis	Dálnok	Maksa
Dálnok	Márkosf.	<i>Márkosf.</i>
Felsőcsern.	Martonf.	<i>Martonf.</i>
Alsócsern.	<i>Felsőcsern.</i>	<i>Mátisfalva</i>

Levéltári és egyéb kéziratos források

- Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, Budapest (OSzK Kézirattára)
- FM 1, 3814A: *Pesty Frigyes helynévgyűjteménye 1864–1865-ből* (Fol. Hung. 1114 kézirat mikrofilmje)
 - Fol. Hung. 953: *Székelyföld több községében* (A sepsiszéki falvak 17. század végi és 18. század eleji összeírásait és a székbírók jegyzőkönyveit tartalmazó kézirat)
- Magyar Országos Levéltár, Budapest (MOL)
- F 1, XXVI: *Liber Regius Georgii Rákóczi II.*
 - F 393: *Specificatio Juxta Commissionem Excelsae Directricae Commissionis de dato Cibinij 28. 7[septem]bris. Anno 1750. Emanat[ae]*
 - P 5: *Rétyi Antos család levéltára*
 - P 319: *Albisi Barabás család levéltára*
 - P 613: *Szádeczky-Kardoss család levéltára; Boér család*
 - P 614: *Szádeczky-Kardoss család levéltára; Bod család, Kilyéni Székely család*
 - P 669: *Téleki család marosvásárhelyi levéltára; Uzoni Bély család*
 - P 672: *Nagyajtai Cserei család levéltára*
 - P 970: *Lécfalvi Asbóth család levéltára*
 - P 1239: *Apaffy Mihály-gyűjtemény*
 - P 1295: *Besenyei Babos család levéltára*
 - P 1341: *Batthyány család levéltára; Illésházi család*
 - P 1610: *Dálnoki Lázár család levéltára*
 - P 1995: *Hidvégi Mikó család levéltára*
 - P 2002: *Rétyi Székely család levéltára*
 - R 298: *Erdélyi iratok*
 - R 319: *Eresztevényi Eresztevényi család levéltára*
- Arhivele Naționale ale României Direcția Județeană Covasna, Sf. Gheorghe / Romániai Országos Levéltár Kovászna Megyei Igazgatósága, Sepsiszentgyörgy (SÁL)
- Fond 531: *Az alsótorjai Pinti család iratai (1747–1841), 1. Conclusiones in Generali Congregatione Tum Possessorum Illustrissimorum ac Spectabilium Tum vero incolarum habitantium de dicta Alsó Torja Sub Judice Joanne Antal Anno – 1747 die 7septimo Mensis Maij. Mellyjebből is Leg elsőben az Határpásztorok Observatioj következnek*
 - Fond 27: *Csikszentmártoni [Sütő-]Nagy Jenő-gyűjtemény*
 - Fond 65/37: *Eresztevényi Eresztevényi család levéltára*
 - Fond 65/54: *Dálnoki Székely család levéltára*
 - Fond 75: *Sepsiszentgyörgyi [Székely Nemzeti Múzeum] iratai*
- Református Főkonzisztórium Gyűjtőlevéltára, Kolozsvár (RFkGyL)
- 11, 45/1740. sz.

Irodalom

- ERZSI, III = *Erdélyi református zsinatok iratai, III, 1771–1789* (Sajtó alá rend. Buzogány. Dezső, Dáné Veronka, Kolumbán Vilmos József, Sipos Gábor), Kolozsvár, 2001.
- MHH = *Monumenta Hungariae Historica (Magyar Történelmi Emlékek)*, MTA, Budapest.
- MVH, I/I = *Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia*, Series I, Tomus I (*Rationes Collectorum Pontificiorum in Hungaria, 1281–1375*), Budapest, 1887.
- SzOkI = *Székely Oklevéltár, I–VII*, Kolozsvár (szerk. Szabó Károly, Szádeczky Lajos), Kolozsvár, 1872–98; *Székely Oklevéltár [VIII] 1219-től 1776-ig (Magyar Történelmi Tár, XXVIII)*; szerk. Barabás Samu), Budapest, 1934.
- SzOkI Ús = *Székely Oklevéltár, Új sorozat, I–VIII* (közl. Demény Lajos, Pataki József, Tüdős S. Kinga); Kriterion Könyvkiadó, Bukarest; Európa Könyvkiadó, Budapest; Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár; Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 1983–2004.

*

- BÁNKUTI Imre
- 1983 *Cserei Mihály (Miklósvárszéki Nagyajtai): Erdély Históriaja – 1661–1711* (sajtó alá rend., bev. és a jegyz. Bánkuti Imre), Budapest.
- BENKŐ József
- 1999 *Transsilvania specialis, I–II*, Bukarest–Kolozsvár.
- BERECZ Gyula
- 1893 *Háromszék-vármegye népoktatási intézeteinek története*, Brassó.
- BÍRÓ Vencel
- 1935 *Altörjai gróf Apor István és kora*, Cluj – Kolozsvár.
- COROI Artur
- 1998 *Adalékok Háromszék iskolatörténetéhez. Cs. Bogáts Dénes bejegyzései Berecz Gyula: Háromszék-vármegye népoktatási intézeteinek története című könyvébe* (között. Coroi Artur), Kolozsvár.
 - 2001 *Adalékok Altörja és Háromszék történetéhez (Székely falvak, 1; szerk. és elősz. Takács Péter)*, Erdély-történeti Alapítvány, Nyíregyháza.

- 2007 Altorjai Márton Miklós deák feljegyzései, 1702–1734, in: *Népi vallásosság a Kárpát-medencében*, 7/1 (szerk. S. Laczkovics Emőke és Szőcsné Gazda Enikő), Sepsiszentgyörgy–Veszprém, 59–173.
- CS. BOGÁTS Dénes
- 1929 Háromszéki helynevek, in: *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum 50 éves jubileumára* (szerk. Csutak Vilmos), Sepsiszentgyörgy, 52–71.
- 1958 Adatok Háromszék történeti helynévanyagának ismeretéhez (sajtó alá rend. Szabó T. Attila), *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények*, 1958/1–4, Kolozsvár, 213–224.
- DANKANITS Ádám
- 1983 *A hagyományos világ alkonya Erdélyben*, Budapest.
- DOMOKOS Pál Péter
- 1977–1978 Háromszék és Csíkszék adóügyi összeírása 1703, I–II (közzét. Domokos Pál Péter), *Agrártörténeti Szemle*, 1977/3–4, 434–509; 1978/1–2, 198–282.
- DUBY, Georges – LARDREAU, Guy
- 1993 *Párbeszéd a történelemről*, Budapest.
- GYÁRFÁS Győző
- 1899 Furdók és ásványvizek, in: *Háromszék vármegye – Emlékkönyv Magyarország ezeréves fennállása ünnepére*, Sepsiszentgyörgy, 1899, 225–251.
- HAJDÚ Mihály – SLÍZ Mariann
- 2001 *Szabó T. Attila erdélyi történeti helynévgyűjtése*, 2, *Háromszék* (Szabó T. Attila kéziratos gyűjtéséből közzét. Hajdú Mihály és Slíz Mariann), Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- IMREH István
- 1973 *A rendtartó székely falu*, Bukarest.
- 1979 *Erdélyi hétköznapiak 1750–1850*, Bukarest.
- 1983 *A törvényhozó székely falu*, Bukarest.
- 1987 *Székelyek a múlt időkben*, Budapest.
- 1999 *Erdélyi eleink emlékezete 1550–1850*, Budapest–Kolozsvár.
- IMREH István – PATAKI József
- 1992 *Kászonszéki krónika – 1650–1750*, Budapest.
- JAKÓ Zsigmond – JUHÁSZ István
- 1979 *Nagyenyedi diákok 1662–1848*, Bukarest.
- KAZINCZY Gábor
- 1863 Apor Péter: *Metamorphosis Transylvaniae* [1736], in: *Altorjai B. Apor Péter munkái* (MHM, II/11; közzét. Kazinczy Gábor), Pest, 313–443.
- NAGY Géza
- 1937 *Akik kösziklára építettek*, Kolozsvár.
- PÁLMAJ József
- 1901 *Háromszék vármegye nemes családjai*, Sepsiszentgyörgy.
- SÁNDOR Imre
- 1911 Háromszéki lustra 1691-ből (közli Sándor Imre), *Genealógiai Füzetek*, IX, 73–78, 102–105, 126–130.
- 1914 *A csíkszentmihályi Sándor család levéltára*, Kolozsvár.
- SEBESTYÉN Kálmán
- 1995 *Erdély református népoktatása – 1780–1848*, Budapest.
- SZÁDECZKY Lajos
- 1903 *Br. Apor Péter Verses Művei és Levelei* (MHH, II/36; közzét. Szádeczky Lajos), I–II, Budapest.
- SZŐCS János
- 2004 Három csíki falutörvény, *A Csíki Székely Múzeum Évkönyve 2004. Társadalom- és Humántudományok*, Csíkszereda, 73–121.
- TAKÁCS Péter
- 2002 *Háromszék parasztvallomásai 1820-ból* (Források Erdély Történetéhez, 3; sajtó alá rend. és kiad. Takács Péter), Debrecen.
- 2003 *Földesurak és szolgálonépeik a Székelyföldön 1820-ban* (Források Erdély történetéhez, 5; sajtó alá rend. és szerk.), Debrecen.
- TÓTH Ernő
- 1902–1903 Hidvégi id. Nemes János naplója az 1651–1686. évekről (közli. Tóth Ernő), *Történelmi Tár*, Új folyam, III, 231–263, 375–411, 528–574; Új folyam, IV, 83–98.
- TÜDŐS S. Kinga
- 2001 *Jobbágyélet a fejedelemségi Erdélyben*, Marosvásárhely.
- 2003 *Erdélyi testamentumok*, I, *Hadviselő székegyek végrendeletei. Háromszék* (vál., bev. tanulm. és jegyz.), Marosvásárhely.
- UJFALVI Sándor
- 1990 *Emlékiratok*, Budapest.
- URSUTIU Maria
- 1983 *Rétyi Péter naplója* (elősz. és jegyz. Ursutiu Maria), Bukarest.
- VESZÉLY Károly
- 1868 *A baróti plébánia*, Brassó.

Legea Pădurii celor nouă sate din Treiscaune, 1713, 2

(Rezumat)

Studiul tratează *deliberatele* din 12 iunie 1713 privind *Pădurea celor nouă sate* din Treiscaune (mai precis scaunul secuiesc Seps). Hotărârile s-au păstrat într-o copie făcută la sfârșitul sec. al XVIII-lea sau la începutul sec. al XIX-lea, aflându-se în prezent în Arhivele Naționale Ungare (MOL). Studiul apare în anuarele *Acta Siculica* în două părți. Partea întâia, din volumul *Acta Siculica* 2009, a demonstrat caracterul de *lege sătească* a deliberatelor, prezentându-le sumar din punct de vedere formal și al conținutului. A analizat condițiile istorico-sociale, în care au fost aduse, factorii geografici, demografici, de rudenie, etc. ale relațiilor de proprietate în cauză, drepturile de exploatare a pădurii (comparându-le cu date din 1820, etc.), respectiv rânduiala exploatării. În partea a doua, din anuarul prezent *Acta Siculica* 2010, se analizează paza pădurii, modalitățile în discuție ale exploatării și judecata referitoare, respectiv se publică, într-o anexă comună a celor două părți, textul propriu-zis al *deliberatelor*.

Law of the forest law of the Nine Villages from Háromszék (Transylvania), 1713, 2.

(Abstract)

This paper deals with the deliberata from 12 June 1713 regarding the Forest of the nine villages from the Transylvanian Háromszék County (more exactly from the Székely seat Seps). The decisions have been preserved in a copy made at the end of the 18th century or at the beginning of the 19th century, which is now stored at the Hungarian National Archives. The study is published in the *Acta Siculica* annual in two parts. The first part, in *Acta Siculica* 2009, proved the village law character of the deliberata giving a brief presentation from the point of view of form and content. It analyzed the historical-social circumstances in which these documents had been concluded, the geographic, demographic, kinship, etc. factors of the proprietorship relations in question, the exploitation rights of the forests (in comparison with data from 1820, etc.) as well as the order of exploitation. In the second part, in the present annual *Acta Siculica* 2010, the paper analyzes the warding of the forest, the discussed methods of exploitation and the related trial. Furthermore, in a common annex of the two parts the actual texts of the deliberata is published.

